

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki edunvalvontavaltuutuksesta. Edunvalvontavaltuutuksen avulla henkilö voisi etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän myöhemmin tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Valtuuttaja määritteli itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutettu voitaisiin oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa sekä tämän taloudellisissa asioissa että tämän henkilöä koskevilla asioissa.

Valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Kun valtuuttaja on tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksen käsittämistä asioista, valtuutettu voisi pyytää holhousviranomaista vahvistamaan valtuutuksen. Valtuutus tulisi voimaan, kun holhousviranomainen on vahvistanut sen.

Ehdotuksen mukaan holhousviranomaisen olisi valvottava valtuutetun toimintaa. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otettavilla määräyksillä eräiltä osilta itse vaikuttaa siihen, missä laajuudessa valtuutetun toimintaa valvotaan. Jos valtuuttaja niin määräisi, valtuutettuun sovellettaisiin holhoustoimesta annetun lain säännöksiä, jotka koskevat päämiehen puolesta tehtävien oikeustoimien luvanvaraisuutta ja velvollisuutta antaa holhousviranomaiselle määräjain tili tehtävän hoitamisesta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutoksia holhoustoimesta annettuun lakiin. Holhousviranomaisen toimivaltaa laajennettaisiin koskemaan asioita, joissa on kysymys edunvalvojan tehtävän muuttamisesta tai määräämisestä lakkaamaan taikka edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään omasta pyynnös-

tään. Muutoksenhaku holhousviranomaisen päätöksiin edunvalvojan määräämistä koskevilla asioissa ehdotetaan uudistettavaksi. Oikeuskeinoksi tulisi hallinto-oikeudelle tehtävän valituksen sijasta asian saattaminen käsiteltäväksi käräjäoikeudessa. Edunvalvojan esteellisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Säännöksiä, jotka koskevat edunvalvojan tekemään oikeustoimeen vaadittavaa holhousviranomaisen lupaa, tarkistettaisiin muun muassa siten, että rahalainan antaminen päämiehen varoista tulisi luvanvaraiseksi. Jotta holhousviranomaisten työtä voitaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla tasata, lakiin otettaisiin valtuussäännös, jonka mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää, että asetuksessa yksilöitävien holhousviranomaisten on siirrettävä tilintarkastustehtäviä toisten holhousviranomaisten suoritettaviksi. Lisäksi lakiin ehdotetaan eräitä muita vähäisiä tarkistuksia.

Esityksessä ehdotetaan myös vähäisiä muutoksia oikeudenkäymiskaaren ja hallintolainkäyttölain säännöksiin, jotka koskevat tuomioistuimen oikeutta määrätä viran puolesta asianosaiselle edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten.

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan noin kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Holhoustoimesta annetun lain säännös, joka sisältää valtuuden tilintarkastustehtävien siirtämistä koskevan sisäasiainministeriön asetuksen antamiseen, ehdotetaan kuitenkin tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun laki on hyväksytty ja vahvistettu. Myös ehdotetut muutokset oikeudenkäymiskaareen ja hallintolainkäyttölakiin ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun lait on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila.....	4
1.1. Holhouslainsäädäntö	4
1.2. Holhoustoimen asianmäärien kasvu.....	4
1.3. Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehtona	5
1.3.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
1.3.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	5
2. Nykytilan arviointi.....	7
2.1. Holhouslainsäädännön uudistuksen seuranta	7
2.2. Työn jakautuminen maistraattien kesken	8
2.3. Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehtona	9
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	9
3.1. Holhoustoimesta annetun lain uudistaminen	9
Holhousviranomaisen toimivallan laajentaminen	9
Oikaisun hakeminen eräisiin holhousviranomaisen päätöksiin	10
Esteellisyyssperusteiden täsmentäminen.....	10
Lupasäännösten tarkistaminen	10
Holhousviranomaisten työn tasaaminen.....	11
Muut muutosehdotukset.....	11
3.2. Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely	11
Edunvalvontavaltuutus	11
Edunvalvontavaltuutuksen sisältö.....	11
Edunvalvontavaltakirjan tekeminen.....	12
Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo	12
Valtuutetun toiminnan valvonta.....	12
Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen	13
Edunvalvontavaltuutus ja oikeustoimilaissa tarkoitettu valtuutus.....	13
4. Esityksen vaikutukset	14
4.1. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	14
Holhoustoimesta annetun lain uudistaminen	14
Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely	14
4.2. Taloudelliset vaikutukset	15
4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	15
5. Asian valmistelu	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	16
1. Lakiehdotusten perustelut	16
1.1. Laki edunvalvontavaltuutuksesta.....	16
1 luku. Yleiset säännökset.....	16
2 luku. Valtakirjan tekeminen ja edunvalvontavaltuutuksen antaminen	19

3 luku. Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo, lakkaaminen ja peruuttaminen.....	21
4 luku. Valtuuttajan ja valtuutetun asema.....	25
5 luku. Edunvalvontavaltuutuksen ja sen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti.....	31
6 luku. Valtuutetun toiminnan valvonta.....	35
7 luku. Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset.....	39
8 luku. Erinäiset säännökset.....	42
1.2. Laki holhoustoimesta.....	45
1.3. Oikeudenkäymiskaari.....	56
1.4. Hallintolainkäyttölaki.....	57
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	57
3. Voimaantulo.....	57
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	57
LAKIEHDOTUKSET	60
edunvalvontavaltuutuksesta.....	60
holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta.....	70
oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n muuttamisesta.....	75
hallintolainkäyttölain 19 a §:n muuttamisesta.....	76
LIITE	77
RINNAKKAISTEKSTIT	77
holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta.....	77
oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n muuttamisesta.....	88
hallintolainkäyttölain 19 a §:n muuttamisesta.....	89
LIITE	90
ASETUSLUONNOS	90
holhoustoimesta annetun asetuksen muuttamisesta.....	90

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Holhouslainsäädäntö

Holhouslainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999. Uudistuksen yhteydessä holhoustoimen hallinnon tehtävät siirrettiin kunnilta valtiolle. Kuntien holhouslautakunnat lakkautettiin ja niiden tehtävät samoin kuin kärjäoikeuksille kuuluneet holhoustoimen hallintoon liittyvät tehtävät siirrettiin uusille holhousviranomaisille eli maistraateille. Maistraatit valvovat edunvalvojien toimintaa, myöntävät heille luvat tiettyihin päämiehen puolesta tehtäviin oikeustoimiin ja pitävät holhousasioiden rekisteriä. Kunnat vastaavat edunvalvontapalveluiden tuottamisesta alueellaan, jolleivät maistraatti ja kunta toisin sovi.

Holhoustoimesta annetun lain (442/1999) mukaan täysi-ikäiselle, joka tarvitsee tukea asioittensa hoitamisessa, voidaan määrätä

edunvalvoja. Edunvalvojan määrää yleensä kärjäoikeus. Uudistuksen yhteydessä myös maistraatille annettiin kuitenkin toimivalta määrätä edunvalvoja, jos henkilö kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja hän itse pyytää edunvalvojan määräämistä. Aikaisemman lain mukainen holhottavaksi julistaminen on holhoustoimesta annetussa laissa korvattu toimintakelpoisuuden rajoittamisella. Toimintakelpoisuutta voidaan rajoittaa asteittain eli kussakin tapauksessa siinä määrin kuin asianomaisen edun suojaamiseksi on tarpeen.

1.2. Holhoustoimen asiamäärien kasvu

Seuraavat tilastot kuvaavat holhoustoimen asiamäärien kehitystä holhoustoimesta annetun lain voimaantulon jälkeen.

Taulukko 1. Niiden edunvalvontojen määrä, joiden osalta edunvalvojalla on velvollisuus antaa maistraatille tili:

Vuosi	2000	2002	2004	2005
Edunvalvontoja	44 000	51 600	56 000	58 400

Taulukko 2. Kärjäoikeuksissa loppuun käsitellyt asiat, joissa on ollut kysymys edun-

valvojan määräämisestä heikentyneen terveydentilan vuoksi:

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004
Asioita	5 520	6 377	5 887	5 607	6 009

Taulukko 3. Yleisten edunvalvojien päämiesten määrä:

Vuosi	2000	2001	2002	2003	1.3.2004	1.3.2005
Päämiehiä	15 200	18 350	20 200	22 200	24 300	26 500

Tilastoista on havaittavissa, että holhoustoimen asiamäärät ovat jatkuvasti kasvaneet. Yksi syy tähän kehitykseen on todennäköisesti väestön vanhentuminen. Asiamäärien

kasvua saattaa selittää myös se, että uudistuksen ansiosta edunvalvonnan piiriin on tullut sellaisia henkilöitä, jotka olivat aikaisemminkin olleet edunvalvonnan tarpeessa,

mutta joille ei ollut määrätty uskottua miestä. Näiden seikkojen ohella saattaa olla muitakin asiamäärien kasvua selittäviä tekijöitä.

1.3. Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehdona

1.3.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Voimassa olevassa laissa ei ole erityisiä säännöksiä valtuutuksesta, jolla pyritään turvaamaan valtuuttajan taloudellisten asioiden hoito sen jälkeen, kun hän on tullut kykenemättömäksi itse hoitamaan niitä. Tällaista tarkoitusta varten annettuun valtuutukseen sovelletaan siten kauppakaaren 18 luvun ja varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929), jäljempänä *oikeustoimilaki*, 2 luvun yleisiä valtuutusta koskevia säännöksiä. Tietoa siitä, kuinka usein valtuutuksia annetaan nimenomaan mainittua tarkoitusta varten, ei ole. Käytännössä tämä lieenee varsin harvinaista.

Pätevän valtuutuksen antaminen edellyttää, että valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen. Valtuutus kuitenkin pysyy pääsääntöisesti voimassa, vaikka valtuuttaja valtuutuksen antamisen jälkeen terveydentilansa heikentymisen tai muun syyn vuoksi menettäisi tosiasiallisesti kyvyn hoitaa asioitaan. Jos valtuuttajan toimintakelpoisuutta rajoitetaan holhous-toimesta annetun lain nojalla, valtuutetun tekemällä oikeustoimella ei kuitenkaan oikeustoimilain 22 §:n mukaan ole muuta vaikutusta kuin sillä olisi ollut, jos valtuuttaja olisi tehnyt sen itse.

Kauppakaaren 18 luvun 1 §:n mukaan valtuutettu on velvollinen tekemään tilin tehtävänsä hoidosta. Tili on tehtävä valtuuttajalle tai hänen kuoltuaan hänen oikeudenomistajilleen. Valtuutetun toimintaa ei yleensä valvo mikään muu taho kuin valtuuttaja itse.

Toimintakyvyttömyyden varalta annettuun valtuutukseen rinnastettavana keinona voidaan muiden kuin taloudellisten asioiden hoitamisen osalta mainita niin sanottu hoitotahto (hoitotestamentti). Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 6 §:n 3 momentin mukaan hoidettaessa sellaista täysi-ikäistä potilasta, joka ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi pysty päättämään hoidostaan, tulee

potilaan laillisen edustajan taikka lähimaisen tai muun läheisen antaessaan suostumusta potilaan hoitoon ottaa huomioon potilaan aiemmin ilmaisema tahto.

1.3.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Useissa maissa on kehitetty tai kehitteillä sääntelyä, jonka mukaan ihminen voi itse varautua toimintakykynsä mahdolliseen tulevaan rajoittumiseen ja järjestää asioidensa hoidon tällaisen tilanteen varalta. Myös Euroopan neuvosto on antanut suosituksen, jossa on otettu huomioon tällaisen järjestelyn käyttö.

Euroopan neuvoston suositus

Toimintarajoitteisten aikuisten oikeudellista suojelua koskevista periaatteista annetun Euroopan neuvoston suosituksen No R (99) 4 toisen periaatteen seitsemännen kohdan mukaan jäsenvaltioiden hallitusten olisi harkittava tarvetta mahdollistaa ja säännellä sellaisia oikeudellisia järjestelyjä, joiden avulla vielä toimintakykyinen henkilö voi varautua tulevaan toimintakyvyttömyyteensä. Suositukseen liittyvän selitysmuistion mukaan suosituksessa mainitut oikeudelliset järjestelyt voivat tarkoittaa esimerkiksi toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta.

Ruotsi. Ruotsissa ei ole voimassa toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevia säännöksiä. Vuonna 2004 julkaistuun mietintöön (SOU 2004:112) sisältyy kuitenkin ehdotus laiksi, jossa annettaisiin säännökset tällaisesta valtuutuksesta (*framtidensfullmakt*).

Mietinnössä on ehdotettu, että oikeustoimilakiin lisätään säännös, jonka mukaan oikeustoimilain mukainen valtuutus raukeaisi valtuuttajan menetettyä toimintakykynsä. Säännöksen mukaan oikeustoimella, jonka valtuutettu tekee sen jälkeen kun valtuuttaja on tullut pysyvästi ja pääasiallisesti kykenemättömäksi hoitamaan taloudellisia asioitaan, ei olisi muuta vaikutusta kuin sillä olisi ollut, jos valtuuttaja olisi tehnyt sen itse. Erillisellä lailla säädettäisiin erityisestä valtuutuksesta, joka pysyisi voimassa valtuuttajan toimintakyvyn menettämisestä huolimatta.

Lakiehdotuksen mukaan *framtidfullmakt* olisi valtuutus edustaa valtuuttajaa sen jälkeen, kun tämä on henkisen toiminnan häiriintymisen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi tullut pysyvästi ja pääasiallisesti kykenemättömäksi hoitamaan niitä asioita, joita valtuutus koskee. Valtuutus olisi tehtävä kirjallisesti, ja valtuuttajan olisi allekirjoitettava valtakirja kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Valtuutetun asiana olisi ratkaista, milloin valtuuttaja on menettänyt toimintakykynsä niin, että valtuutus tulee voimaan. Valtuutetun tulisi pääsääntöisesti ilmoittaa valtuuttajalle ja tämän läheisille valtuutuksen voimaantulosta ja sisällöstä. Jos valtuutus on tullut voimaan, mutta valtuuttajan toimintakyky palautuu, valtuutus raukeaisi. Valtuutettu olisi holhousviranomaisen pyynnöstä velvollinen antamaan tietoja tai tekemään tilin tehtävänsä hoitamisesta.

Norja. Myöskään Norjassa ei ole tällä hetkellä voimassa toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevia säännöksiä. Norjassa valmistellaan laajaa holhouslainsäädännön uudistusta, jota koskeva mietintö on julkaistu vuonna 2004 (NOU 2004:16). Mietinnössä ehdotetaan, että uuteen holhouslakiin otettaisiin säännökset toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta. Mietintöön sisältyvä sääntelyehdotus on keskeisiltä osiltaan samansisältöinen kuin edellä selostettu Ruotsissa valmisteltu ehdotus.

Tanska. Tanskassa ei ole voimassa eikä tiettävästi tällä hetkellä valmisteilla erityisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta.

Saksa. Saksan oikeuden mukaan valtuutus pysyy voimassa siitä huolimatta, että valtuuttaja myöhemmin tosiasiallisesti menettää oikeustoimikelpoisuutensa. Laissa ei ole yleisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta. Lainsäädännössä on kuitenkin eri yhteyksissä säännöksiä, jotka koskevat tällaisia valtuutuksia.

Ensiksikin valtuutus on nimenomaisesti säädetty ensisijaiseksi vaihtoehdoksi edunvalvojan (*Betreuer*) määräämiseen nähden. Siviililakikirjan 1896 §:n mukaan täysikäisen määrääminen edunvalvontaan ei ole tarpeen, jos hänen asiansa voivat tulla yhtä

hyvin hoidetuiksi valtuutetun tai muiden avustajien toimesta. Lisäksi pykälän mukaan on mahdollista määrätä edunvalvoja, jonka tehtävänä on vain päämiehen oikeuksien toteuttaminen suhteessa valtuutettuun.

Heinäkuun alussa 2005 Saksassa tuli voimaan holhousoikeudellista lainsäädäntöä koskeva uudistus, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena oli toimintakyvyttömiä henkilöiden itsemääräämisoikeuden vahvistaminen. Toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta (*Vorsorgevollmacht*) pidettiin uudistuksessa keskeisenä keinona itsemääräämisoikeuden edistämiseksi. Tällaisen valtuutuksen muotoa tai sisältöä ei ole säännelty laissa. Oikeusministeriön julkaisemien ohjeiden mukaan valtakirja tulisi tehdä kirjallisena ja siinä tulisi olla valtakirjan tekemisen aika ja paikka sekä valtuuttajan omakätinen allekirjoitus. Lisäksi suositellaan, että valtakirja olisi notaarin oikeaksi todistama. Notaarin varmennus on tietyissä tilanteissa välttämätön, esimerkiksi silloin, kun valtuutus koskee kiinteistön luovuttamista.

Valtuutus voidaan tehdä eri sisältöisenä riippuen siitä, mitä valtuutuksen halutaan koskevan. Valtuutus voi koskea muun muassa taloudellisia asioita tai terveydenhoitoa tai molempia. Lääketieteellisiin toimenpiteisiin, joihin liittyy hengenvaara tai vaikean ja pitkäkestoisen terveyshaitan vaara, tarvitaan kuitenkin valtuutetun antaman suostumuksen lisäksi holhoustuomioistuimen antama lupa. Jotta valtuutettu voi pätevästi antaa suostumuksen tällaisiin toimenpiteisiin, edellytetään lisäksi, että valtuutus on tehty kirjallisesti ja että se nimenomaisesti koskee suostumuksen antamista lääketieteellisiin toimenpiteisiin.

Valtuutettujen edunvalvontayhteisöjen (*Betreuungsverein*) tehtävänä on muun muassa avustaa valtakirjojen laatimisessa. Lisäksi nämä yhteisöt ja holhousviranomaiset avustavat tarvittaessa valtuutettua tämän tehtävien hoitamisessa.

Maaliskuusta 2005 lähtien toimintakyvyttömyyden varalta tehty valtuutus on voitu rekisteröidä valtakunnalliseen rekisteriin. Valtuutuksen rekisteröinti on vapaaehtoista, mutta lain mukaan notaarin on todistaessaan valtuutuksen oikeaksi ilmoitettava valtuuttajalle mahdollisuudesta rekisteröidä valtuutus.

Englanti ja Wales. Erityisiä säännöksiä toimintakyvyttömyyden varalta annettavasta valtuutuksesta on voimassa useissa anglo-amerikkalaisissa oikeusjärjestyksissä (Englanti ja Wales, Skotlanti, Australia, Kanada, Yhdysvallat ja Uusi Seelanti). Seuraavassa tarkastellaan Englannissa ja Walesissa tällä hetkellä voimassa olevaa sääntelyä ja jo hyväksytyä uutta lakia.

Englannin ja Walesin oikeuden mukaan pääsääntönä on, että valtuutus raukeaa, kun valtuuttaja menettää oikeustoimikelpoisuutensa. Vuonna 1986 voimaan tullut laki (*The Enduring Powers of Attorney Act 1985*) mahdollistaa kuitenkin sellaisten erityisten valtuutusten antamisen, jotka pysyvät voimassa valtuuttajan oikeustoimikelpoisuuden menetyksestä huolimatta.

Voimassa olevan lain mukaan valtuutus toimintakyvyttömyyden varalta tulee antaa tätä varten vahvistetulla lomakkeella. Sekä valtuuttajan että valtuutetun on todistajan läsnä ollessa allekirjoitettava asiakirja. Kun valtuutetulla on aihetta uskoa, että valtuuttaja on toimintakyvytön tai että tämä on tulossa toimintakyvyttömäksi, valtuutetun on haettava tuomioistuimelta valtuutuksen rekisteröintiä. Ennen hakemuksen tekemistä valtuutetun on ilmoitettava valtuuttajalle ja tietyille tämän lähiomaisille aikomuksestaan hakea rekisteröintiä. Valtuuttajalla ja hänen lähiomaisillaan on mahdollisuus määrääjässä ilmoittaa tuomioistuimelle vastustavansa valtuutuksen rekisteröintiä. Vastustaminen voi perustua muun muassa siihen, että valtuutus ei ole pätevä, että rekisteröintihakemus on enenaikainen, koska valtuuttaja ei ole vielä tulossa toimintakyvyttömäksi, tai että valtuutetuksi nimetty on sopimaton tehtävään. Jos rekisteröintiä on vastustettu, tuomioistuin selvittää vastustuksen perusteiden olemassaolon ja havaitessaan vastustuksen aiheelliseksi hylkää rekisteröintihakemuksen. Jos rekisteröintiä ei ole vastustettu tai jos tuomioistuin katsoo vastustuksen perusteettomaksi, valtuutus on rekisteröitävä.

Toimintakyvyttömyyden varalta annettuun valtuutukseen ei rekisteröinnin jälkeen lähtökohtaisesti kohdistu erityisiä valvontatoimenpiteitä. Yleisten sääntöjen mukaan valtuutettu on kuitenkin tilinpitovelvollinen. Valtuutuksessa voidaan myös määrätä esi-

merkiksi, että valtuutetun on määräjain tehtävä nimetylle henkilölle tili tehtävän hoidosta.

Valtuuttaja ei ole rekisteröinnin jälkeen kelpoinen peruuttamaan toimintakyvyttömyyden varalta annettua valtuutusta. Tuomioistuin voi kuitenkin tietyillä perusteilla peruuttaa valtuutuksen. Tämä on mahdollista muun muassa silloin, kun on selvitetty valtuutetun olevan sopimaton tehtäväänsä.

Lain tultua voimaan vuonna 1986 rekisteröityjen valtuutusten määrä on jatkuvasti kasvanut. Viime vuosina on rekisteröity yli 10 000 valtuutusta vuosittain. Käytännössä on varsin yleiseksi ongelmaksi havaittu valtuutettujen taloudelliset väärinkäytökset tehtävänsä hoitamisessa. Tämän on katsottu johtuvan siitä, että lain mukaan valtuutetun toimintaan ei säännönmukaisesti kohdistu minikäänlaista valvontaa.

Holhousoikeuden kokonaisuudistusta koskeva uusi laki (*Mental Capacity Act*) on hyväksytty huhtikuussa 2005. Tarkoituksena on, että laki tulee voimaan vuonna 2007. Lailla uudistetaan muun muassa toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevaa sääntelyä.

Voimassa olevan lain mukaan valtuutus voi koskea ainoastaan valtuuttajan taloudellisten asioiden hoitamista. Uuden lain mukaan valtuutus (*the Lasting Powers of Attorney*) voi koskea paitsi taloudellisia asioita myös henkilöä koskevia asioita, esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitoa. Uusi laki eroaa voimassa olevasta laista myös muun muassa siinä suhteessa, että holhoustuomioistuimella on sen mukaan oikeus antaa valtuutetulle toimiohjeita ja se voi määrätä valtuutetun antamaan selvityksiä tai tekemään tilin tehtävänsä hoitamisesta. Lisäksi uuden lain mukaan perustetaan erityinen holhousviranomaisen (*Public Guardian*), jonka tehtäviin kuuluu muun muassa pitää rekisteriä toimintakyvyttömyyden varalta annetuista valtuutuksista ja valvoa valtuutettujen toimintaa.

2. Nykytilan arviointi

2.1. Holhouslainsäädännön uudistuksen seuranta

Holhouslainsäädännön uudistamista koske-

vasta hallituksen esityksestä annetussa lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 20/1998 vp—HE 146/1998 vp) on annettu kehoitus uudistuksen toteutumisen seurantaan. Mietinnön mukaan on tarkkaan seurattava uudistuksen käynnistymistä ja toteutumista sekä, mikäli aihetta ilmenee, välittömästi ryhdyttävä asian laadun edellyttämiin korjaustoimenpiteisiin.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö toteuttivat yhteistyössä vuosina 2002 ja 2003 tutkimuksen, jossa arvioitiin, miten holhouslainsäädännön uudistamiselle asetetut tavoitteet olivat käytännössä toteutuneet. Tutkimuksen tulosten mukaan holhustoimen uusi organisointi on onnistunut hyvin. Holhustoimen hallinnon siirtäminen kunnilta ja käräjäoikeuksilta maistraateille on osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi. Holhustoimen hallinto on muutosten ansiosta tehostunut ja muuttunut aikaisempaa ammattimaisemmaksi. Maistraattien ja käräjäoikeuden työnjako on nähty käytännössä selkeäksi ja yhteistyö hyvin toimivaksi.

Holhustoimesta annetussa laissa maistraatille annettiin toimivaltaa edunvalvojan määräämistä koskevissa asioissa, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet kokonaisuudessaan tuomioistuimelle. Toimivaltaa lisättiin kuitenkin hyvin varoen. Muutos käsitti vain riidattomat edunvalvojan määräämisasiat, joissa päämies oli itse hakijana, sekä eräät edunvalvojan sijaisen määräämistä koskevat asiat. Muun muassa edunvalvojan tehtävän muuttamista ja edunvalvojan vapauttamista koskevat asiat jätettiin edelleen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan silloinkin, kun asia oli kaikilta osin riidaton.

Kokemuksen mukaan maistraatit ovat suoriutuneet uudesta tehtävästään hyvin, mikä antaa mahdollisuudet harkita maistraattien toimivallan lisäämistä. Asioiden käsittelyn joustavuuden ja tehokkuuden kannalta on perusteita sille, että maistraattien toimivaltaa laajennetaan asioissa, joissa osapuolten oikeusturvaan liittyvät syyt eivät edellytä asian käsittelyä tuomioistuimessa. Myös edellä mainitussa seurantatutkimuksessa on esitetty, että maistraattien toimivaltaa riidattomissa tapauksissa tulisi mahdollisuuksien mukaan laajentaa.

Seurantatutkimuksessa on lisäksi ehdotettu

eräiden holhustoimesta annetun lain yksityiskohtien selventämistä. Ehdotetut muutokset koskevat muun muassa edunvalvojan esteellisyyttä ja edunvalvojan määräämistä koskevan päätöksen noudattamisen ajankohtaa. Useat näistä muutosehdotuksista ovat perusteltuja.

2.2. Työn jakautuminen maistraattien kesken

Holhousviranomaisen tehtävien siirtämisellä maistraattien hoidettavaksi on ollut olennainen vaikutus maistraattien työmäärään ja henkilöstövoimavarojen tarpeeseen. Holhustoimesta annetun lain tullessa voimaan maistraatit saivat lisäresursseja uuden tehtävän hoitamista varten. Edunvalvonnassa olevien henkilöiden lukumäärä on kuitenkin sen jälkeen jatkuvasti kasvanut, mutta maistraattien henkilöstöä ei ole lisätty samassa suhteessa. Holhustoimen tehtävät ovat jakautuneet epätasaisesti maistraattien välillä ja holhustoimeen käytettävien voimavarojen määrä vaihtelee maistraateittain.

Muuttoliikkeen seurauksena on tapahtunut väestön keskittymistä varsinkin maan suurimpiin keskuksiin lähiseutuineen. Huomattavat asukasluvun muutokset vaikuttavat myös maistraattien tehtävämäärään. Pääkaupunkiseudulla maistraattien suoritemäärät ovat jatkuvasti kasvaneet muuttoliikkeen seurauksena. Maistraattien henkilöstövoimavarat eivät ole kuitenkaan muuttuneet väestökehityksen mukaisesti, vaan joissakin maistraateissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, työn määrä on muodostunut kohtuuttomaksi. Tehtävien epätasaisesta jakautumisesta on aiheutunut henkilöstölle työn määrästä johtuvaa kuormittumista sekä eräiden töiden ruuhkautumista.

Maistraatit ovat pyrkineet kattamaan holhustoimen lisääntyneen työvoimatarpeen maistraatin sisäisillä tehtäväsiirroilla. Suuremmissa maistraateissa käsiteltävien tapaus-ten lukumäärät saattavat kuitenkin olla niin suuret, ettei työvoiman tarvetta pystytä hoitamaan pelkästään sisäisillä tehtäväsiirroilla. Muissa maistraateissa tehtävät ovat saattaneet vähentyä esimerkiksi maistraatin toimialueen väestömäärän vähentymisen myötä, jolloin nämä maistraatit voisivat ottaa vas-

taan nykyistä enemmän työtä.

Holhustoimesta annetun lain mukaan edunvalvojan toiminnan valvonta kuuluu pääsääntöisesti sille holhousviranomaiselle, jonka toimialueella päämiehellä on kotikunta. Voimassa oleva sääntely ei mahdollista sitä, että holhustoimen tehtäviä tasattaisiin maistraattien kesken siirtämällä niitä maistraatista toiseen. Tasaamiseen on tarvetta, sillä näin estetään töiden ruuhkautumista ja vähennetään tarvetta maistraattien toimipisteiden tai niiden henkilöstön vähentämiseen alueilla, joilla väestö vähenee.

2.3. Valtuutus edunvalvonnan vaihtoehdona

Holhousoikeuden keskeisenä periaatteena on päämiehen ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen. Tästä periaatteesta seuraa muun muassa, että holhousoikeudellisiin toimenpiteisiin on syytä ryhtyä vain silloin ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä henkilön etujen suojaamiseksi. Arvioitaessa toimenpiteen välttämättömyyttä on otettava huomioon muun muassa ne toimenpiteet, joihin asianomainen on itse ryhtynyt asioittensa hoidon järjestämiseksi.

Nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa käytännössä riittäviä keinoja sen edistämiseksi, että ihmiset itse ennakoisivat mahdollista tulevaa toimintakyvyttömyyttään ja antaisivat määräyksiä sen varalta. Holhustoimesta annetussa laissa tosin helpotettiin pääsyä edunvalvonnan piiriin tapauksissa, joissa asianomainen tilanteensa vielä ymmärtäen pyytää päästä edunvalvontaan. Asia voidaan näissä tapauksissa ratkaista maistraatissa yksinkertaisessa menettelyssä. Sääntely ei kuitenkaan tarjoa mahdollisuutta siihen, että asianomainen voisi hyvissä ajoin etukäteen varautua toimintakykynsä heikentymiseen, sillä edunvalvojan määrääminen edellyttää sitä, että edunvalvonnan tarve on määräämisen ajan kohtana jo olemassa.

Valtuutus tarjoaa keinon, jonka avulla asianomainen voi saada toisen hoitamaan asioitaan. Oikeustoimilain valtuutusta koskevia säännöksiä on tulkittu siten, että valtuutus säilyy voimassa, vaikka valtuuttaja tulee tosiasiallisesti kyvyttömäksi päättämään asioitaan. Tämä ratkaisu voi kuitenkin olla pää-

miehen kannalta turvaton, sillä päämiehen menettäessä kykynsä huolehtia asioistaan valtuutettu jää vaille valvontaa.

Näistä syistä on olemassa tarvetta kehittää lainsäädäntöä siten, että parannetaan mahdollisuutta varautua etukäteen oman toimintakyvyn heikkenemiseen. Näin lisätään mahdollisuuksia itsemääräämiseen ja vähennetään tilanteita, joissa edunvalvojan määrääminen käy välttämättömäksi.

Vaihtoehtojen kehittämistä edunvalvonnalle puoltavat myös yhteiskunnan voimavaroihin liittyvät syyt. Väestön vanhetessa yhä useamman vanhuksen omat kyvyt eivät enää riitä omien asioiden hoitoon. Muun muassa edellä mainitussa seurantatutkimuksessa on havaittu, että edunvalvontojen määrä kasvaa jo nykyisin voimakkaasti. Samaa osoittavat edellä jaksossa 1.2 esitellyt tilastoluvut. Voimavarojen oikea kohdentaminen edellyttää, ettei edunvalvontaan tule henkilöitä, joiden eduista voidaan huolehtia edunvalvontaa lievemmin keinoin.

Edellä kansainvälistä kehitystä tarkasteltaessa on havaittu, että valtuutuksen käyttäminen keinona, jolla ihminen voi varautua tulevaan toimintakyvyttömyyteen, on voimakkaasti yleistymässä. Erotukseksi puhtaasti varallisuusoikeudellisesta valtuutuksesta, tällaiseen valtuutukseen liittyy yleensä jonkinasteinen viranomaisvalvonta, joka antaa suojaa sitä vastaan, että valtuutettu käyttäisi väärin asemaansa. Tällaisen sääntelyn luomiseen on meilläkin tarvetta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Holhustoimesta annetun lain uudistaminen

Holhousviranomaisen toimivallan laajentaminen

Esityksessä ehdotetaan holhousviranomaisen toimivaltaa laajennettavaksi. Jo nykyisin holhousviranomaisen voi tietyissä tapauksissa määrätä edunvalvojan. Esityksen mukaan holhousviranomaisella olisi laissa tarkemmin määritellyin edellytyksin myös toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään sekä muuttaa edunvalvojan tehtävää ja määrätä se

lakkaamaan. Tarkoituksena on keventää menettelyä siten, että asiaa ei olisi tarpeen saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos se on luonteeltaan niin selvä ja riidaton, että oikeusturvasyt eivät tätä edellytä.

Oikaisun hakeminen eräisiin holhousviranomaisen päätöksiin

Oikaisun hakeminen holhousviranomaisen päätöksiin edunvalvojan määräämistä koskevissa asioissa ehdotetaan uudistettavaksi. Esityksen mukaan holhousviranomaisen päätökseen edunvalvojan määräämistä koskevassa asiassa ei enää saisi hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Sen sijaan asia olisi aina mahdollista saattaa käsiteltäväksi käräjäoikeudessa. Vastaavalla tavalla ehdotetaan säänneltäväksi myös oikaisun hakeminen holhousviranomaisen päätöksiin asioissa, jotka koskevat edunvalvojan vapauttamista tehtävästään taikka edunvalvojan tehtävän muuttamista tai määräämistä lakkaamaan.

Uudistus merkitsisi edunvalvojan määräämistä koskevien asioiden tuomioistuinkäsittelyn keskittämistä yleisiin tuomioistuihin. Tämä on omiaan edistämään yhtenäisen oikeuskäytännön muotoutumista. Samalla uudistus tehostaisi oikaisumenettelyä. Voimassa olevien säännösten mukaan hallinto-oikeus voi valituksen johdosta tutkia edunvalvojan määräämistä koskevan holhousviranomaisen päätöksen oikeellisuuden vain siltä osalta, onko hakija pyytäessään edunvalvojan määräämistä kyennyt ymmärtämään asian merkityksen. Jos hallinto-oikeus hylkää tällä perusteella tehdyn valituksen ja jos edunvalvontaan määrätty haluaa saattaa myös kysymyksen edunvalvonnan tarpeellisuudesta tuomioistuimen tutkittavaksi, hänen on tehtävä käräjäoikeudelle erillinen hakemus edunvalvojan tehtävän määräämisestä lakkaamaan. Uudistuksen myötä siirryttäisiin vain yhden oikaisukeinon käyttämiseen.

Esteellisyysperusteiden täsmentäminen

Edunvalvojan esteellisyyttä koskevaa sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi. Voimassa olevassa edunvalvojan esteellisyyttä koskevassa säännöksessä käytetty ilmaisu ”lähei-

nen henkilö” on käytännössä synnyttänyt epätietoisuutta siitä, millaisiin tilanteisiin esteellisyys ulottuu, ja säännöksestä on esitetty erilaisia tulkintoja. Tämän vuoksi mainittu esteellisyysperuste ehdotetaan korvattavaksi täsmällisillä säännöksillä, joissa luetellaan ne edunvalvojan lähisukulaiset ja muut läheiset, joiden ollessa päämiehen vastapuolina edunvalvoja olisi esteellinen.

Läheisten henkilöiden piirin täsmentämisellä laissa pyritään siihen, että olisi nykyistä helpompaa todeta esteellisyysperusteiden olemassaolo ja siten esimerkiksi ennakoita tarve hakea edunvalvojalle sijaista. Näin voidaan vähentää sellaisten epätoivottavien tilanteiden syntymistä, joissa edunvalvojan tekemä oikeustoimi ei sido päämiestä sen vuoksi, että edunvalvojan katsotaan olleen esteellinen sellaisella perusteella, jonka olemassaoloa hänen on esteellisyysperusteiden tulkinnanvaraisuudesta johtuen ollut vaikea havaita.

Lupasäännösten tarkistaminen

Holhousviranomaisen lupaa koskeviin säännöksiin ehdotetaan vähäisiä tarkistuksia. Ensiksikin ehdotetaan, että rahalainan antaminen päämiehen varoista pääsääntöisesti edellyttäisi holhousviranomaisen lupaa. Näin pyritään ennakoita suojaamaan päämiestä huolimattomaan lainanantoon liittyviltä riskeiltä. Lisäksi tarkistettaisiin säännöksiä, jotka koskevat oikeustoimeen vaadittavaa lupaa silloin, kun on kysymys asunto-osakeyhtiön tai muun vastaavan yhteisön osakkeiden tai osuuksien luovuttamisesta tai hankkimisesta vastiketta antamalla taikka huoneiston käyttöoikeuden luovuttamisesta. Sijoituskohteiden hankkimista koskevaa lupasääntelyä ehdotetaan erältä osilta selkeytettäväksi.

Lupa-asioiden käsittelyä pyritään tehostamaan. Esityksen mukaan mahdollistettaisiin se, että yksittäistä luvanvaraista oikeustointa koskevan asian käsittely voitaisiin aina keskittää vain yhdelle holhousviranomaiselle silloinkin, kun oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia henkilöitä, jotka asuvat eri paikkakunnilla. Keskittämisen tavoitteena on säästää sekä asianosaisten että holhousviranomaisten työtä ja kustannuksia.

Holhousviranomaisten työn tasaaminen

Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää, että holhousviranomaisen on siirrettävien valvonnassa olevien edunvalvojien antamia tilejä toisen holhousviranomaisen tarkistettaviksi. Ehdotettu asetuksenantovaltuus mahdollistaisi holhousviranomaisten työn tasaamisen joustavalla tavalla. Näin pyritään maistraattien käytettävissä olevien voimavarojen mahdollisimman tehokkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Tilintarkastustehtäviä voitaisiin siirtää suoritettaviksi esimerkiksi pääkaupunkiseudun maistraateista muualle maahan maistraattien toimintakyvyn varmistamiseksi ja palvelujen viivytyksettömän saatavuuden turvaamiseksi.

Tilintarkastustehtävän siirtämisestä huolimatta vastuu edunvalvojan toiminnan valvonnasta säilyisi muilta osin alueellisin perustein määräytyvällä holhousviranomaisella. Kokonaisvastuu valvonnasta ja sen jatkuvuudesta samoin kuin toimivalta tehdä muun muassa edunvalvojan tehtävää ja oikeustoimiin vaadittavia lupia koskevia päätöksiä säilyisi siten sillä holhousviranomaisella, joka yleensä on helpoimmin päämiehen ja edunvalvojan tavoitettavissa.

Muut muutosehdotukset

Edellä esitetyn lisäksi holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetaan vähäisiä tarkistuksia säännöksiin, jotka koskevat muun muassa vahingonkorvausvelvollisuutta, oikeudenkäyntiä holhousasiassa, menettelyä holhousviranomaisessa, holhousviranomaisen suoritteista perittäviä maksuja sekä salassapitovelvollisuutta.

3.2. Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely

Edunvalvontavaltuutus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki edunvalvontavaltuutuksesta. Edunvalvontavaltuutus olisi uusi oikeudellinen instituutio. Sen avulla valtuuttaja voisi järjestää asioidensa hoidon sen tilanteen varalta, että hän

myöhemmin tulisi sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Edunvalvontavaltuutuksella on sama tavoite kuin edunvalvonnalla. Pyrkimyksenä on huolehtia luotettavalla tavalla niistä asioista, joihin ihmisen oma toimintakyky ei edellä mainituista syistä riitä. Eroa on lähinnä siinä, että edunvalvontavaltuutusta käyttäessään päämies itse etukäteen valitsee valtuutetun ja määrittelee niiden asioiden piirin, jotka hän haluaa valtuutetulle uskoa. Edunvalvontaan asettaminen tapahtuu sitä vastoin tuomioistuimen tai holhousviranomaisen päätöksellä, joka voidaan tehdä vasta siinä vaiheessa, kun edunvalvonta on jo ajankohtainen. Se, että päämies on itse valinnut valtuutetun, johon hän luottaa, antaa myös mahdollisuuden siihen, että valtuutetun toimenpiteisiin kohdistuva viranomaisvalvonta voi olla vähäisempää kuin edunvalvojan toiminnan valvonta.

Edunvalvontavaltuutuksen sisältö

Valtuuttaja eli päämies määrittelee itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutus voi koskea valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa tai tämän henkilöä koskevissa asioissa taikka molemmissa.

Taloudellisten asioiden hoitamista varten annettu valtuutus voi olla luonteeltaan yleinen, esimerkiksi kattaa päämiehen kaiken omaisuuden, tai valtuuttaja voi valtakirjassa yksilöidä ne oikeustoimet, joihin valtuutetulla on kelpoisuus. Henkilöä koskevien asioiden hoitamista varten annettu valtuutus voi vastaavasti olla joko yleinen tai yksilöity. Edunvalvontavaltuutuksella ei kuitenkaan voitaisi antaa valtuutetulle kelpoisuutta edustaa päämiestänsä asioissa, jotka korostetusti koskevat päämiehen henkilöä. Jos edunvalvontavaltuutus koskee muita päämiehen henkilöön liittyviä asioita, valtuutettu voisi sen nojalla edustaa päämiestänsä ainoastaan, jos päämies ei sinä ajankohtana, jolloin päätös on tehtävä, kykene ymmärtämään päätettävän asian merkitystä. Valtuutetun kelpoisuus ei siten pääsäännön mukaan voi ulottua laajemmalle kuin edunvalvojan edustamisvalta holhoustoimesta annetun lain mukaan.

Edunvalvontavaltakirjan tekeminen

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on merkittävä oikeustoimi päämiehen tulevaisuuden kannalta. Kun valtuutus tulee voimaan, päämies ei enää useinkaan ole siinä tilassa, että hän kykenisi valvomaan, millä tavoin valtuutettu hoitaa hänen asioitaan. Sen vuoksi on tarpeen luoda takeet sille, että valtuuttaja ymmärtää, mistä asiassa on kysymys, ja että hän harkitsee asiaa huolellisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden esteettömän todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Todistajien olisi myös tehtävä valtakirjaan merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys ja muistakin seikoista, joiden he katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyyteen. Ehdotetut valtakirjan tekemistä koskevat määräykset vastaavat asiallisesti testamentin tekemiselle asetettuja muotovaatimuksia. Lisäksi lakiin otettaisiin säännös siitä, minkä seikkojen valtakirjasta on vähintään käytävä ilmi. Näin pyritään vähentämään valtakirjojen tulkinnanvaraisuutta ja vaikuttamaan siihen, että päämies jokaisen valtakirjassa edellytetyn seikan osalta harkitsee valtakirjan sisältöä.

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo

Edunvalvontavaltuutus ei ehdotuksen mukaan tule voimaan ennen kuin holhousviranomaisen on sen vahvistanut. Ennen valtuutuksen vahvistamista holhousviranomaisen tutkisi sen, että valtakirja on asianmukaisesti laadittu ja että valtuuttaja on laissa edellytetyin tavoin tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutuksessa tarkoitetuista asioista. Valtuutusta ei saisi vahvistaa, jos on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna.

Säättämällä holhousviranomaisen vahvistaminen edunvalvontavaltuutuksen voimaantulon edellytykseksi pyritään ensiksikin siihen, että valtuutuksen voimaantuloajankohta olisi aina yksiselitteisesti todettavissa. Näin vältettäisiin valtuutetun edustamisvallan olemassaoloa koskevat epäselvyydet ja riitaisuudet, joita voisi useinkin syntyä, jos valtuuttajan toimintakyvyn menetyksen arvioi-

minen ja siihen liittyen valtuutuksen voimaantuloajankohdan määrittely jätettäisiin vain valtuutetun itsensä harkittavaksi.

Vahvistamismenettelyllä pyritään lisäksi siihen, että valtuutukseen liittyisi viranomaisen valvontaa jo siinä vaiheessa, kun valtuutettu on aloittamassa tehtävänsä hoitamista. Näin ehkäistäisiin ennalta väärinkäytösten riskiä. Lisäksi ehdotettu sääntely takaisi sen, että voimassa olevat valtuutukset olisivat alusta alkaen holhousviranomaisen tiedossa. Tämä on perusedellytys sille, että holhousviranomaisen voi valvoa valtuuttajan toimintaa.

Valtuutuksen vahvistamista koskevan sääntelyn etuna olisi lisäksi se, että edunvalvontavaltuutukset merkitään holhousasioiden rekisteriin. Ulkopuoliset henkilöt voisivat näin ollen tarvittaessa saada tiedon siitä, kuka on oikeutettu edustamaan toimintakyvyttöä henkilöä.

Valtuutetun toiminnan valvonta

Koska päämies itse valitsee valtuutetun, valtuutetuksi tulee tavallisesti henkilö, johon päämies luottaa ja jolle hän haluaa uskoa asioidensa hoidon. Päämiehen ja valtuutetun välillä yleensä vallitseva luottamussuhde tekee perustelluksi sen, ettei valtuutetun toimintaa valvota samalla tavoin kuin edunvalvojan toimintaa. Toisaalta on pyrittävä estämään se, että päämiehen luottamusta käytetään väärin, ja varmistamaan se, että mahdolliset väärinkäytökset voidaan jälkikäteen selvittää.

Sen vuoksi ehdotetaan, että valtuutetun olisi tehtävänsä alkaessa annettava holhousviranomaiselle luettelo päämiehensä niistä varoista ja veloista, joiden osalta hänellä on kelpoisuus edustaa päämiestään. Valtuutettu olisi myös velvollinen pitämään tiliä toimenpiteistään ja antamaan holhousviranomaiselle tilin tämän sitä pyytäessä. Valtuutetulla ei sitä vastoin olisi suoraan lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa jaksoittain tili.

Valtuutetun toimintaa voidaan välillisesti valvoa myös holhoustoimesta annetussa laissa olevin keinoin. Mainitun lain 91 §:n mukaan edunvalvonnan tarpeessa ilmeisesti olevasta henkilöstä voidaan mahdollisen vaihtolovelvollisuuden estämättä ilmoittaa holhousviranomaiselle. Ilmoitus voi koskea

myös henkilöä, joka on antanut edunvalvontavaluutuksen, jos ilmoittajalla on aihe epäillä, ettei valuutus riitä turvaamaan valuuttajan etuja tai että valuutettu käyttää väärin asemaansa. Holhousviranomaisella on tällöin velvollisuus tutkia, onko edunvalvojan tarve olemassa. Jos edunvalvoja määrätään, valuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osin kuin edunvalvojan kuuluu huolehtia valuutuksen käsittämistä asioista.

Koska kysymys on valuutuksesta, päämies voi itse järjestää edellä selostettua voimakkaamman valvonnan katsoessaan sen tarpeelliseksi. Hän voi esimerkiksi valtakirjassa yksilöidä sen tahon, joka valvoo valuutettua, ja määrätä, että valuutetun tulee määräjoihin tehdä tälle tili. Näiden yksityisoikeudellisten järjestelyiden lisäksi olisi esityksen mukaan tietyissä rajoissa mahdollista sekin, että päämies valtakirjassa määrää valuutetulle edellä mainittua voimakkaamman viranomaisvalvonnan. Päämies voisi asettaa valuutetulle velvollisuuden tehdä määräjoihin holhousviranomaiselle tili. Päämies voisi myös määrätä, että joku tai kaikki niistä oikeustoimista, joihin edunvalvoja tarvitsee holhousviranomaisen luvan, ovat luvanvaraisia myös valuutetun tekeminä.

Edunvalvontavaluutuksen lakkaaminen

Esityksessä ehdotetaan, että valuuttaja voisi peruuttaa edunvalvontavaluutuksen, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Lupaus olla peruuttamatta edunvalvontavaluutusta ei olisi sitova. Jos valuutus on jo tullut voimaan, peruuttamisen voimaantulo edellyttäisi kuitenkin holhousviranomaisen vahvistamista. Ennen vahvistamista tutkittaisiin päämiehen kyky ymmärtää peruuttamisen merkitys. Näin pyritään estämään se, että päämies esimerkiksi dementiaan usein liittyvän epäluuloisuuden vuoksi tuhoaa järjestelyn, jonka hän on toimintakykyisenä ollessaan rakentanut turvakseen.

Peruuttamisen ohella edunvalvontavaluutus lakkaisi myös, kun valuuttaja kuolee tai kun valuutettu ilmoittaa luopuvansa tehtävästään. Kuten edellä on selostettu, edunvalvojan määrääminen valuuttajalle voi myös aiheuttaa sen, että valuutus lakkaa tai rajoittuu. Valuutetun toimivalta rajoittuisi olen-

naisesti myös, jos valuuttaja asetetaan konkurssiin. Valuutettu ei tässä tilanteessa olisi kelpoinen tekemään sellaisia oikeustoimia, joita valuuttaja ei konkurssiin asettamisen vuoksi voi tehdä.

Edunvalvontavaluutus ja oikeustoimilaissa tarkoitettu valuutus

Ehdotettua lakia edunvalvontavaluutuksesta sovellettaisiin valuutukseen, jonka valuuttaja on määrännyt tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Jos valtakirjassa ei ole tällaista tai tällaiseksi tulkittavaa määräystä, ehdotetun lain säännökset eivät sovellu. Kysymys valtakirjan pätevydestä, voimassaolosta ja oikeusvaikutuksista jäisi tällöin ratkaistavaksi muiden, lähinnä oikeustoimilain säännösten perusteella.

Esityksessä ei ehdoteta muutosta oikeustoimilain säännöksiin. Kuten nykytilaa kuvattaessa on esitetty, oikeustoimilakia on tulkittu siten, ettei valuutus lakkaa sen vuoksi, että päämies tulee kykenemättömäksi ymmärtämään valuutuksen merkitystä. Vastaisuudessakin voisi siten olla olemassa valuutuksia, joiden voimassaolo jatkuu päämiehen tilan heikentymisestä huolimatta. Sellaista sääntelyä, jonka mukaan valuutus lakkaisi olemasta voimassa pelkästään sillä perusteella, että valuuttaja tosiasiallisesti menettää kyvyn ymmärtää valuutuksen merkityksen, ei ole katsottu perustelluksi. Tällainen sääntely voisi johtaa valuutetun kanssa oikeustoimen tehneen kolmannen henkilön kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin, koska valuutetun kelpoisuuden päättymisen johtuisi seikasta, jota sekä sivullisen että valuutetun on ollut vaikea havaita.

Oikeustoimilain mukaisen valuutuksen voimassaolon jatkuminen voi päämiehen oikeusturvan kannalta olla ongelma, jos päämies ei heikentyneen tilansa vuoksi kykene valvomaan valuutetun toimia. Tällöin voidaan kuitenkin määrätä edunvalvoja, jonka tehtävänä on päättää, peruutetaanko valuutus, vai annetaanko sen ehkä pysyä voimassa hänen valvonnassaan.

Siltä osin kuin ehdotetusta laista ei nimenomaan muuta johdu, edunvalvontavaltuutukseen sovellettaisiin yleisiä valtuutusta koskevia oikeussääntöjä ja periaatteita.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Holhoustoimesta annetun lain uudistaminen

Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotetut muutokset merkitsevät sitä, että maistraattien toimivalta laajenisi koskemaan asioita, joissa on kysymys edunvalvojan tehtävän muuttamisesta tai sen määräämisestä lakkaamaan taikka edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään omasta pyynnöstään. Käräjäoikeuksissa on vuosina 2002—2004 käsitelty vuosittain keskimäärin noin 620 asiaa, joissa on ollut kysymys edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään, ja keskimäärin noin 300 asiaa, joissa on ollut kysymys edunvalvojan tehtävän määräämisestä lakkaamaan. Edunvalvojan tehtävän muuttamista koskevia asioita ei ole tilastoitu erikseen. Osa edellä mainituista asioista siirtyisi maistraattien toimivallan laajentumisen seurauksena käräjäoikeuksilta maistraateille. Sitä, kuinka suuri siirtyvien asioiden osuus käytännössä olisi, ei ole mahdollista arvioida.

Edellä esitetyn seurauksena käräjäoikeuksien käsiteltäväksi tulevien holhousasioiden määrä jonkin verran vähenisi tai ainakin osa muutoin ennakoitavissa olevasta holhousasioiden kokonaismäärän kasvusta jäisi toteutumatta. Maistraattien ratkaistavaksi tulevien asioiden määrä lisääntyisi jonkin verran. Maistraattien työmäärä ei kuitenkaan lisääntyisi vastaavasti. Tämä johtuu siitä, että maistraatit ovat nykyisinkin usein tehneet edellä mainittuja toimenpiteitä koskevat hakemukset käräjäoikeudelle tai, jollei maistraatti ole ollut hakijana, antaneet asiassa lausunnon käräjäoikeudelle ja käytännössä hoitaneet tarvittavien selvitysten hankkimisen.

Hallinto-oikeuksien käsiteltäväksi ei enää tulisi valituksia edunvalvojan määräämistä koskevista maistraatin päätöksistä. Käytännössä valituksia on nykyisinkin tehty niin vähän, että muutoksella ei ole merkitystä hal-

linto-oikeuksien toiminnan kannalta.

Oikaisukeinoksi maistraatin päätöksistä, jotka koskevat edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka edunvalvojan tehtävän muuttamista tai lakkauttamista, tulisi ratkaisupyynnön tekeminen käräjäoikeudelle. Ratkaisupyynnön määrän voidaan arvioida jäävän vähäiseksi, koska kysymyksessä olevissa tapauksissa olisi aina kysymys oikaisun hakemisesta maistraatin myönteiseen päätökseen.

Ehdotetulla asetuksenantovaltuudella, jonka mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää tilintarkastustehtävien siirtämisestä maistraatilta toiselle, ei sellaisenaan olisi välittömiä vaikutuksia maistraattien toimintaan. Asetuksenantovaltuutta käytämällä voitaisiin siinä laajuudessa kuin se osoittautuu tarkoituksenmukaiseksi tasata maistraattien keskinäisiä työmääriä erityisesti siten, että pääkaupunkiseudun maistraateista siirrettäisiin tilintarkastustehtäviä suoritettavaksi muissa maistraateissa. Töiden tasaaminen maistraattien kesken tilintarkastustehtäviä siirtämällä on vaihtoehto henkilöstön siirtämiselle niiltä alueilta, joissa väestön määrä ja sen myötä maistraatin tehtävien määrä on vähentynyt.

Edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely

Ehdotettu laki edunvalvontavaltuutuksesta merkitsisi sitä, että maistraattien käsiteltäväksi tulisi kokonaan uusi asiaryhmä. On vaikea ennakoida sitä, missä laajuudessa edunvalvontavaltuutuksia käytännössä annettaisiin ja missä määrin niitä myöhemmin tulisi maistraattien vahvistettavaksi. Esimerkiksi Englannin ja Walesin samankaltaisen valtuutuksen rekisteröimistä koskevien hakemusten määrän perusteella voidaan asukasluukuun suhteutettuna arvioida, että maistraattien käsiteltäväksi tulisi ensimmäisten kymmenen vuoden ajan lain voimaantulon jälkeen enintään joitakin satoja edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevia hakemuksia vuodessa.

Toisaalta ehdotettu laki merkitsisi sitä, että osa toimintakykynsä menettävistä henkilöistä ei tulisi holhoustoimesta annetun lain mukaisen edunvalvonnan piiriin, koska heidän asiansa hoituisivat edunvalvontavaltuutuksen

nojalla. Maistraattien kannalta tästä seuraa, että edunvalvontavaltuutusta koskevia uusia asioita ainakin osaksi vastaisi holhousasioiden määrän vähentyminen. Valtuutetun toiminnan valvonta ei myöskään keskimäärin vaatisi maistraatilta yhtä suurta työpanosta kuin edunvalvojan toiminnan valvonta, koska maistraatin käsiteltäväksi ei välttämättä tule lupa-asioita ja tilintarkastusasioita ainakaan samassa määrin kuin siinä tapauksessa, että toimintakyvyttömän henkilön asioita hoitaa edunvalvoja.

Vaikka maistraatti siis saisikin uusia tehtäviä, edellä esitetyn perusteella voidaan arvioida, että tästä aiheutuva työmäärän lisääntyminen olisi vähäisempi kuin odotettavissa oleva holhousasioiden vaatiman työmäärän kasvu siinä tapauksessa, ettei ehdotettua uudistusta toteuteta.

Yleisten edunvalvojien työmäärä on muun muassa väestön ikärakenteen muutoksen vuoksi jatkuvasti lisääntymässä. Koska valtuutetuksi ei ehdotuksen mukaan voitaisi nimetä yleistä edunvalvojaa, ehdotettu laki loisi edellytyksiä sille, että osa muutoin ennakoitavissa olevasta työmäärän kasvusta voisi jäädä toteutumatta, koska toimintakykynsä menettävien henkilöiden asioiden hoitaminen osaksi ohjautuisi yleisten edunvalvojien sijasta valtuutetuille. Missä laajuudessa näin tapahtuu, riippuu luonnollisesti siitä, kuinka yleisesti edunvalvontavaltuutuksia annetaan.

4.2. Taloudelliset vaikutukset

Uudistuksesta ei aiheudu niin merkittävästi lisätyötä millekään viranomaisille, että uudet tehtävät edellyttäisivät lisähenkilöstöä tai muita lisävoimavaroja.

Holhousasioiden rekisterin uudistamisesta siten, että edunvalvontavaltuutukset voitaisiin merkitä siihen, aiheutuisi vähäinen kertaluonteinen meno.

Edunvalvonnan tarve on kasvamassa muun muassa väestön vanhenemisen vuoksi. Jos kehitys jatkuu nykyisellään, yleiseen edunvalvontaan tarvitaan jatkuvasti lisää yhteiskunnan voimavaroja. Ehdotettu edunvalvontavaltuutusta koskeva sääntely mahdollistaisi sen, että voimavarojen lisätarve muodostuisi vähäisemmäksi kuin mikä se olisi, jos edun-

valvonnalle ei kehitetä kevyempiä vaihtoehtoja.

4.3. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotettu laki edunvalvontavaltuutuksesta mahdollistaisi sen, että ihmiset voisivat nykyistä monipuolisemmin keinoin itse ennalta varautua mahdolliseen tulevaan toimintakyvyn menetykseensä ja siten toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Sen, että henkilö on antamalla edunvalvontavaltuutuksen järjestänyt asioidensa hoitamisen tulevan toimintakyvyttömyytensä varalta, voidaan arvioida alentavan myös riskiä siitä, että häneen kohdistuu taloudellista hyväksikäyttöä siinä vaiheessa, kun hänen toimintakykynsä alkaa heikentyä. Vapaamuotoisiin edunvalvonnalle vaihtoehtoihin järjestelyihin verrattuna tätä riskiä olisi omiaan alentamaan myös edunvalvontavaltuutukseen liittyvä viranomaisvalvonta.

5. Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 4 päivänä marraskuuta 2003 työryhmän valmistelemaan holhoustoimesta annetun lain uudistamista sekä tulevan toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta koskevia säännöksiä. Työryhmässä olivat oikeusministeriön lisäksi edustettuina Hyvinkään maistraatti ja Helsingin kaupungin yleinen edunvalvontatoimisto. Työryhmän mietintö valmistui 15 päivänä lokakuuta 2004 (oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2004:13).

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoja 57 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausuntoja saatiin 49. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2005:8). Valtaosa lausunnonantajista piti työryhmän ehdotusta laiksi edunvalvontavaltuutuksesta tarpeellisenä ja perusteltuna. Lakiehdotuksen sisällön suhteen esitettiin huomautuksia erityisesti edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista sekä valtuutetun toiminnan valvontaa koskevista säännöksistä. Työryhmän ehdottamat muutokset holhoustoimesta annettuun lakiin saivat laajaa kannatusta.

Esitys perustuu pääosiltaan työryhmän mietintöön. Lausuntopalautteen perusteella on tehty kuitenkin lukuisia tarkistuksia la-

kiehdotusten yksityiskohtiin. Edunvalvontavaltuutusta koskevaan lakiehdotukseen on muun muassa lisätty varavaltuutettua ja toisijaista valtuutettua koskevat säännökset. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevia säännösehdotuksia on tarkistettu sen selkeyttämiseksi, missä laajuudessa holhousviranomaisella olisi velvollisuus tutkia valtakirjan pätevyyteen vaikuttavia seikkoja ennen vahvistuksen antamista. Holhoustoimesta annetun lain muuttamista koskevaan ehdotukseen on tehty vain vähäisiä tarkistuksia verrattuna työryhmän ehdotukseen. Lausuntopalautteen johdosta esitykseen on lisätty oikeudenkäymiskaaren ja hallintolainkäyttölain muuttamista koskevat ehdotukset.

Holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotettu

uusi 47 a § pohjautuu sisäasiainministeriön 16 päivänä elokuuta 2004 asettaman työryhmän suorittamaan perusvalmisteluun. Työryhmän raportti on julkaistu 31 päivänä tammikuuta 2005 (Maistraattien erikoistuminen ja työn tasaaminen. Sisäasiainministeriön julkaisuja 7/2005). Mietinnöstä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, Väestörekisterikeskukselta, Patentti- ja rekisterihallitukselta, lääninhallituksilta, maistraateilta sekä maistraattien henkilöstöä edustavilta järjestöiltä. Jatkovalmistelu on suoritettu virkatyönä oikeusministeriössä. Ehdotuksen sisällöstä on neuvoteltu sisäasiainministeriön kanssa, ja sisäasiainministeriö on kuullut maistraatteja säännösehdotuksesta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki edunvalvontavaltuutuksesta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Pykälä sisältää lain soveltamisalaa koskevan säännöksen. Lakia sovelletaan vain sellaiseen valtuutukseen, joka on annettu sen varalta, että valtuuttaja myöhemmin tulee pykälässä mainitusta syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Tällaista valtuutusta nimitetään laissa edunvalvontavaltuutukseksi.

Pykälässä tarkoitettu valtuuttajan kykenemättömyys huolehtia asioistaan voi johtua sairaudesta, henkisen toiminnan häiriintymisestä, heikentyneestä terveydentilasta tai muusta vastaavasta syystä. Valtuutuksen voimaantumisen perusteena voisi tyypillisesti olla esimerkiksi valtuuttajan dementia, joka on edennyt niin pitkälle, että valtuuttaja on menettänyt kyvyn huolehtia asioistaan. Edunvalvontavaltuutusta ei sitä vastoin olisi mahdollista antaa valtuuttajan poissaolon, esimerkiksi ulkomaille muuttamisen tai katoamisen varalta. Jos joku antaa valtuutuksen tällaista tarkoitusta varten, siihen ei sovelleta

tätä lakia, vaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä.

Jotta valtuutukseen sovellettaisiin tätä lakia, valtuuttajan on tullut antaa nimenomainen määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee edellä mainitusta syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Niin kuin 6 §:n 2 momentin 4 kohdasta ilmenee, määräys tulee antaa itse valtakirjassa. Valtakirjassa käytetyn ilmaisun ei luonnollisestikaan tarvitse täydellisesti vastata pykälän sanamuotoa. Epäselvissä tapauksissa on valtakirjan tulokinnalla ratkaistava, onko valtuuttaja tarkoittanut määrätä valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee pykälässä tarkoitettua syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Sellainen valtuutus, johon sovelletaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä, säilyy oikeustoimilain mukaan voimassa, vaikka valtuuttaja myöhemmin tulisi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Ehdotettu laki ei aiheuttaisi muutosta tähän. Käsillä olevasta pykälästä seuraa, että lakia ei sovelleta sellaiseen valtuutukseen, joka tulee voimaan välittömästi sen antamishetkellä tai jonka voimaantuloa ei muutoin ole sidottu siihen,

että valtuuttaja menettää kyvyn huolehtia asioistaan. Tällaiseen valtuutukseen sovellettaisiin edelleen oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä.

Pykälän sisällöstä ilmenee välillisesti myös lain henkilöllinen soveltamisala. Lakia sovelletaan vain luonnollisen henkilön antamaan valtuutukseen.

2 §. Edunvalvontavaltuutuksen sisältö. Pykälään on otettu säännökset siitä, missä asioissa valtuutettu voidaan edunvalvontavaltuutuksella oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa.

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on yksityisoikeudellinen tahdonilmaisu, ja valtuuttaja voi lähtökohtaisesti vapaasti määrittellä valtuutuksen tuottaman edustamisvallan laajuuden. Tämä lähtökohta ilmenee nimenomaisesti 6 §:n 2 momentin 2 kohdasta, jonka mukaan valtakirjasta on käytävä ilmi asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa. Käsillä oleva 2 § osoittaa siis vain sen, missä asioissa edustamisvallan antaminen toiselle edunvalvontavaltuutusta käyttämällä ylipäätään on mahdollista.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa ensiksikin tämän taloudellisissa asioissa. Jollei valtakirjan sisällöstä muuta johdu, edustamisvalta kattaa sekä edustamisen oikeustoimissa että oikeuden käyttää puhevaltaa tuomioistuimissa ja muun viranomaisen luona. Edustamisvalta kattaa myös oikeuden vastaanottaa tiedoksiantoja valtuutuksen piiriin kuuluvissa asioissa, jollei valtuutetun oikeutta vastaanottaa tiedoksiantoja ole valtakirjassa erikseen rajoitettu. Valtuutetun oikeudesta ottaa vastaan haaste on erityissäännös 20 §:n 2 momentissa.

Säännöksessä mainitaan tyypillisimpänä esimerkkinä valtuuttajan taloudellisista asioista tämän omaisuutta koskevat asiat. Taloudellisten asioiden käsite on kuitenkin tässä yhteydessä ymmärrettävä laajasti. Valtuuttajan edustaminen taloudellisissa asioissa ei tarkoita ainoastaan oikeustoimien tekemistä valtuuttajalla jo olevista varallisuusarvoisista eduista ja oikeuksista. Se käsittää myös sellaiset oikeustoimet, joilla on valtuuttajan kannalta pääasiallisesti taloudellista merkitystä tai joiden merkitys valtuuttajan talouden kannalta on muutoin huomattava.

Momentin toisen virkkeen mukaan edustamisvalta on mahdollista ulottaa joko taloudellisten asioiden ohella tai pelkästään sellaisiin valtuuttajan henkilöä koskeviin asioihin, joiden merkitystä valtuuttaja ei kykene ymmärtämään. Esimerkkeinä tällaisista asioista voidaan mainita potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:n 3 momentissa tarkoitettun hoitosuostumuksen antaminen valtuuttajan puolesta ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettu valtuuttajan itsemääräämisoikeuden käyttäminen.

Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että ehdotettu sääntely ei syrjäytä niitä edellä mainittujen lakien säännöksiä, jotka koskevat potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Esimerkiksi potilaan itsemääräämisoikeuden osalta tämä merkitsee sitä, että hoitopäätöksiä tehtäessä on potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaisesti ensisijaisesti selvitettävä potilaan oma tahto. Edunvalvontavaltuutuksen saanut valtuutettua pidetään mainitun pykälän 2 ja 3 momentissa tarkoitettuna potilaan laillisena edustajana, jota on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava ja joka voi antaa suostumuksen hoitoon, jos potilas ei pysty itse päättämään hoidostaan. Mainitun pykälän 3 momentissa säädetyn tavoin valtuutetun tulee antaessaan suostumusta hoitoon ottaa huomioon valtuuttajan aiemmin ilmaisema tahto tai, jos hoitotahtoa ei ole ilmaistu, hänen henkilökohtainen etunsa.

Edunvalvontavaltuutuksen olemassa ololla ei ole merkitystä sen kannalta, milloin valtuuttaja voidaan määrätä hoitoon tahdostaan riippumatta. Potilaan tahdosta riippumatta annettavasta hoidosta on voimassa, mitä siitä säädetään muun muassa mielenterveyslaissa (1116/1990), päihdehuoltolaissa (41/1986) ja tartuntatautilaissa (583/1986).

Jollei valtakirjan sisällöstä muuta johdu, henkilöä koskevien asioiden hoitamista varten annettu edunvalvontavaltuutus oikeuttaa valtuutetun myös esimerkiksi antamaan valtuuttajan puolesta salassa pidettävien tietojen luovuttamista ja henkilötietojen käsittelemistä koskevia suostumuksia.

Kun on kysymys valtuuttajan henkilöä

koskevistä asioista, valtuutetun edustamisvallan olemassa olo riippuisi siitä, kykeneekö valtuuttaja ymmärtämään henkilöään koskevan asian merkityksen sillä hetkellä, jolloin valtuutusta olisi käytettävä. Ehdotettu sääntely vastaa tältä osin holhoustoimesta annetun lain 29 §:n 2 momenttia sekä potilaan asemasta ja oikeuksista ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettujen lakien peruslähtökohtia.

Niin kuin edeltä ilmenee, edunvalvontavaltuutuksen ei tarvitse aina koskea kaikkia 1 momentissa tarkoitettuja asioita. Tämän lähtökohdan selkeyttämiseksi 2 momenttiin on otettu luonteeltaan informatiivinen säännös, jonka mukaan valtuutus voidaan rajoittaa koskemaan määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta. Säännöksessä mainitut edustamisvallan rajoitukset on tarkoitettu vain esimerkeiksi. Edunvalvontavaltuutuksen tuottaman edustamisvallan sisältö on siis mahdollista valtakirjassa määrittellä täysin yksilöllisesti, kuitenkin 1 ja 3 momentin osoittamissa rajoissa.

Pykälän 3 momentissa säädetään valtuutetun edustamisvallan rajoituksista. Säännös vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 29 §:n 3 momenttia ja perustuu siitä ilmenevään yleiseen periaatteeseen, jonka mukaan kukaan ei voi edustaa toista asiassa, joka on luonteeltaan korostetun henkilökohtainen. Tällaisia oikeustoimia ovat 3 momentin mukaan suostumuksen antaminen avioliittoon tai lapseksiottamiseen, isyyden tunnustaminen sekä miehen suorittaman isyyden tunnustamisen hyväksyminen lapsen puolesta. Oikeustoimia, joita valtuutettu ei voi tehdä valtuuttajan puolesta, ovat lisäksi testamentin tekeminen ja sen peruuttaminen. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi. Valtuutetulla ei ole kelpoisuutta tehdä myöskään sellaista oikeustointia, jota ei ole mainittu tässä momentissa mutta joka on niihin rinnastuvien tavoin henkilökohtainen.

Harkittaessa, onko asia, jota 3 momentissa ei ole mainittu, korostetusti henkilökohtainen, voidaan ottaa huomioon myös tapauksen olosuhteet. Esimerkiksi avioeron hakeminen on yleensä aviopuolison henkilöä niin syvästi koskettava toimenpide, ettei valtuutetulla ole edunvalvontavaltuutuksen nojalla kelpoisuutta saattaa asiaa vireille. Tilanne saattaa kui-

tenkin olla toinen, jos puolisoiden välinen henkilökohtainen suhde on kokonaan lakanut ja avioliittoa käytetään puolison taloudelliseksi hyväksikäytöksi luonnehdittavin tavoin pelkästään varallisuussetujen siirtämiseen toiselle puolisolle. Näissä tapauksissa voidaan katsoa, että valtuutettu voisi panna asian vireille silloin, kun valtuuttaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä tai ilmaisemaan tahtoaan.

Jos valtakirjaan on otettu määräys, jonka mukaan valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa myös 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa, esimerkiksi tekemään testamentin valtuuttajan puolesta, tällainen määräys on mitätön.

3 §. Valtuutetun henkilö. Pykälän mukaan tässä laissa tarkoitetuksi valtuutetuksi voidaan määrätä ainoastaan luonnollinen henkilö. Tämä on perusteltua ottaen huomioon, että edunvalvontavaltuutuksen antamisen peruslähtökohtana voidaan pitää valtuuttajan ja valtuutetun välistä luottamussuhdetta.

4 §. Varavaltuutettu ja toissijainen valtuutettu. Pykälään otetut säännökset osoittavat, että valtakirjaan otettavilla määräyksillä valtuuttaja voisi pyrkiä ennakoimaan paitsi oman toimintakyvyttömyytensä myös sen, että hänen valtuutetuksi nimeämänsä henkilö ei voikaan hoitaa tehtävänsä joko tilapäisesti tai pysyvästi.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuuttaja valtaa nimetä ensiksikin varavaltuutetun. Tällä tarkoitetaan henkilöä, jonka tehtävänä olisi hoitaa varsinaisen valtuutetun tehtävää sinä aikana, kun valtuutettu on sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtävänsä. Valtakirjassa voitaisiin määrätä myös toissijainen valtuutettu sen varalta, että ensisijaisesti valtuutetuksi nimetty henkilö ei ota tehtävää vastaan tai myöhemmin luopuu siitä taikka tulee pysyvästi estyneeksi hoitamasta sitä.

Varavaltuutetuksi ja toissijaiseksi valtuutetuksi olisi luonnollisesti mahdollista nimetä sama henkilö. Estettä ei myöskään olisi nimetä useampia varavaltuutettuja tai toissijaisia valtuutettuja. Tällöin valtakirjasta tulee kuitenkin ilmetä, mikä on heidän keskinäinen ensisijaisuusjärjestyksensä.

Pykälän 2 momentin mukaan varavaltuutet-

tuun ja toissijaiseen valtuutettuun sovelletaan valtuutettua koskevia tämän lain säännöksiä, jollei erikseen toisin säädetä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että varavaltuutettu ja toissijainen valtuutettu tulee nimetä valtakirjassa 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetyn tavoin. Varavaltuutettuun ja toissijaiseen valtuutettuun sovellettaisiin myös sellaisinaan esimerkiksi 16 §:n säännöksiä valtuutetun yleisistä velvollisuuksista, 17 §:n esteellisyysäännöstä, 18 §:n säännöksiä omaisuuden lahjoittamisesta, 19 §:n säännöksiä oikeustoimien luvanvaraisuudesta, 22 §:n palkiosäännöstä ja 23 §:n vahingonkorvausvelvollisuutta koskevia säännöksiä.

2 luku. **Valtakirjan tekeminen ja edunvalvontavaltuutuksen antaminen**

5 §. *Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen.* Pykälään on otettu säännös edunvalvontavaltuutusta varten laadittavan valtakirjan tekemiseen vaadittavasta kelpoisuudesta. Kelpoisuusehtona on ensiksikin se, että valtuuttaja on täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Edunvalvontavaltuutuksen antaminen on luonteeltaan niin merkittävä ja harkintaa vaativa oikeustoimi, että täysi-ikäisyyden edellyttämis-
tä voidaan pitää perusteltuna.

Valtakirjan antaminen edellyttää pykälän mukaan lisäksi sitä, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Tämä kelpoisuusehto vastaa yleistä oikeustoimiopillista sääntöä, jonka mukaan pätevän oikeustoimen tekeminen edellyttää oikeustoimikelpoisuutta. Edunvalvontavaltuutuksen osalta tämä edellytys on katsottu aiheelliseksi kirjata nimenomaisesti lakiin. Tällä korostetaan sitä, että valtakirjaa tehtäessä valtuuttajan on vielä oltava oikeustoimikelpoinen, vaikka valtuutus kohdistuukin aikaan, jolloin oikeustoimikelpoisuus yleensä on menetetty.

Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen saattaa yksittäistapauksessa olla vielä tallella, vaikka henkilö olisikin jo siinä määrin menettänyt kyvyn huolehtia asioistaan, että valtuutuksen vahvistamiseen olisi 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu edellytys. Tällaisessa tapauksessa valtuutus voitaisiin käytännössä vahvistaa heti sen antamisen jälkeen.

Jos pykälässä säädetty kelpoisuusehdot ei-

vät täyty, valtakirja on pätemätön. Valtuutuksen vahvistamista koskevaa asiaa käsittelevän holhousviranomaisen velvollisuudesta selvittää kelpoisuusehtojen täyttymistä säädetään 24 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja 2 momentin 1 kohdassa.

6 §. *Valtakirjan muoto.* Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutusta varten tehtävän valtakirjan muodosta. Valtakirjan muotovaatimuksilla pyritään edistämään sitä, että valtuuttaja riittävästi harkitsee valtuutuksen tarpeellisuutta ja sisältöä. Muotovaatimukseen kuuluvien todistajien avulla pyritään siihen, että jälkeempään, valtuuttajan jo menetettyä toimintakykysä, olisi mahdollista todistaa valtakirjan oikeaperäisyys ja saada selvitystä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys valtakirjan tekohetkellä.

Jos muotovaatimuksia ei ole noudatettu, valtakirja on pätemätön. Valtuutuksen vahvistamista koskevaa asiaa käsittelevän holhousviranomaisen velvollisuudesta varmistua siitä, että muotovaatimuksia on noudatettu, säädetään 24 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

Pykälän 1 momentin mukaan valtakirja olisi tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä. Todistajan kelpoisuusehdoista säädetään 8 §:ssä. Valtuuttajan olisi allekirjoitettava valtakirja. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi tunnustaa valtakirjaan aikaisemmin merkitsemänsä allekirjoituksen omakseen. Todistajien on tämän jälkeen todistettava valtakirja allekirjoituksillaan. Todistajien tulee olla tietoisia asiakirjan luonteesta, mutta heidän tietoisuuttaan sen sisällöstä ei edellytetä. Ehdotetut muotovaatimukset vastaavat asiallisesti perintökaaren (40/1965) 10 luvun 1 §:ssä säädettyjä testamentin muotovaatimuksia.

Pykälän 2 momentissa on lueteltu ne olennaiset tiedot valtuutuksesta, jotka on aina otettava valtakirjaan. Nämä vähimmäistiedot ovat osa valtakirjan muotovaatimusta.

Valtakirjasta on 1 kohdan mukaan käytävä ilmi valtuuttamistarkoitus eli se, että valtuuttajan tarkoituksena on oikeuttaa valtuutettu edustamaan häntä. Muotovaatimuksen täyttymisen kannalta on riittävää, että valtuuttamistarkoitus käy ilmi valtakirjan otsikosta tai valtakirjassa muutoin käytetyistä ilmaisuista.

Valtakirjasta on 2 kohdan mukaan käytävä ilmi ne asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan

edustamaan valtuuttajaa. Nämä on mahdollista valtakirjassa määrittellä yleisluontoisesti, esimerkiksi käyttämällä 2 §:n 1 momenttia vastaavia ilmaisuja. Valtuuttaja voi niin halutessaan määrittellä ne yksilöllisesti käyttämällä 2 §:n 2 momentissa mainittuja tai muita vastaavia yksilöintitapoja. Mahdollista on myös käyttää näiden määrittelytapojen yhdistelmää esimerkiksi siten, että valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa lukuun ottamatta tiettyä valtakirjassa mainittua omaisuutta koskevia asioita.

Valtuuttajan ja valtuutetun henkilöllisyyden on 3 kohdan mukaan ilmentävä valtakirjasta. Valtuuttajan ja valtuutetun nimien lisäksi valtakirjaan on tarkoituksenmukaista merkitä myös muita yksilöintitietoja, esimerkiksi heidän syntymäaikansa. Tällaisten tietojen mainitseminen valtakirjassa ei kuitenkaan ole osa muotovaatimusta. Jos valtuuttaja tahtoo 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tavoin nimetä varavaltuutetun tai toissijaisen valtuutetun tai molemmat, myös heidän henkilöllisyytensä on ilmentävä valtakirjasta.

Säännöksestä seuraa, että valtuuttaja ei voi tehokkaasti antaa sellaista edunvalvontavaltuutusta, joka olisi siirrettävissä valtuutetun määräämälle henkilölle. Tämä on perusteltua ottaen huomioon, että edunvalvontavaltuutuksen antamisen peruslähtökohtana voidaan pitää valtuuttajan ja valtuutetun välistä luottamussuhdetta.

Valtakirjassa on 4 kohdan mukaan oltava määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Niin kuin 1 §:n perusteluissa on todettu, valtakirjassa käytetyn ilmaisun ei luonnollisestikaan tarvitse täydellisesti vastata säännöksen sanamuotoa. Epäselvissä tapauksissa on valtakirjan tulkinnalla ratkaistava, onko valtuuttaja tarkoittanut määrätä valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee säännöksessä tarkoitettusta syystä kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

7 §. Todistuslausuma. Pykälään on otettu valtakirjan todistajien todistuslausumaa koskevat säännökset. Ne vastaavat olennaisilta

osilta perintökaaren 10 luvun 2 §:n säännöksiä testamenttiin liittyvästä todistuslausumasta.

Pykälän 1 momentin mukaan todistajien on merkittävä allekirjoituksensa oheen syntymäaikansa ja yhteystietonsa. Näiden tietojen tarkoituksena on helpottaa todistajien löytymistä, jos heitä myöhemmin on tarpeen kuulla esimerkiksi valtakirjan pätevyyttä koskevien epäilyjen vuoksi.

Todistajien on lisäksi merkittävä todistuslausumaan todistamisen aika ja paikka. Siinä tulee myös mainita, että todistajat ovat 6 §:n 1 momentissa edellytetyin tavoin olleet samanaikaisesti läsnä valtakirjaa tehtäessä. Lisäksi lausumaan olisi tehtävä merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys ja mahdollisista muistakin seikoista, joiden todistajat katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyyteen. Erityisesti silloin, kun valtuuttaja on valtakirjan tehdessään iäkäs, todistuslausumassa voi esimerkiksi olla tarkoituksenmukaista tehdä selkoa siitä, millä tavoin todistajat ovat pyrkineet varmistumaan hänen oikeustoimikelpoisuudestaan.

Todistuslausuman sisällyttäminen valtakirjaan ei ole valtakirjan pätevyyden tai sen vahvistamisen edellytys. Pykälän 2 momenttiin on otettu todistuslausuman merkitystä koskeva säännös, jonka mukaan sen sisältöä valtakirjan tekotavan osalta lähtökohtaisesti pidetään uskottavana. Säännöksellä on käytännössä tärkeä merkitys ennen muuta sen vuoksi, että holhousviranomaisen on edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa otettava pääsääntöisesti kirjallisessa menettelyssä kantaa siihen, onko valtakirja tehty laissa säädetyllä tavalla.

Hyvänä käytäntönä voidaan pitää sitä, että valtakirjaan liitettäisiin todistuslausuman lisäksi lääkärintodistus valtuuttajan terveydentilasta valtuutuksen tekohetkellä. Näin voitaisiin pyrkiä välttämään myöhempiä riitaisuuksia ja todisteluvaikeuksia erityisesti tilanteissa, jossa valtakirjan on tehnyt iäkäs henkilö.

8 §. Todistajan kelpoisuus. Pykälään on otettu säännökset valtakirjan todistajien kelpoisuusvaatimuksista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtakirjan todistajalta edellytetään kahdeksantoista vuoden ikää. Tämä on katsottu perus-

telluksi, koska valtakirjan todistajalla tulee olla kyky arvioida sitä, kykenikö valtuuttaja ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Samasta syystä valtakirjan todistajana ei voi olla myöskään henkilö, joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä.

Valtuuttajan puoliso on 2 kohdan mukaan esteellinen todistamaan valtakirjan. Sama koskee 3 kohdan mukaan valtuuttajan tai hänen puolisonsa lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa sekä tällaisen henkilön puolisoa.

Myös valtuutettu ja hänen puolisonsa ovat 4 kohdan mukaan esteellisiä todistamaan valtakirjan. Sama koskee 5 kohdan mukaan valtuutetun tai hänen puolisonsa lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa sekä tällaisen henkilön puolisoa.

Pykälän 2 momentti täydentää 1 momentin esteellisyyssäännöksiä. Sen mukaan 1 momentissa tarkoitetaan puolisoilla ensinnäkin aviopuolisoita. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n 4 momentin mukaan rekisteröidyn parisuhteen osapuoli rinnastuu aviopuolisoon. Puolisoilla tarkoitetaan myös yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä eli miestä ja naista, jotka asuvat avoliitossa. Lisäksi puolisoilla tarkoitetaan yhteisessä taloudessa muussa parisuhteessa eläviä eli käytännössä samaa sukupuolta olevia yhdessä asuvia parisuhdekumppaneita, jotka eivät ole rekisteröineet parisuhdettaan.

Pykälän 1 momenttia sovellettaessa sukulaisiin rinnastetaan 2 momentin mukaan myös vastaavat puolisukulaiset. Esimerkiksi sisaruksiin rinnastetaan siis veli- ja sisarpuolet ja lapsenlapsen lapsen puolison lapsi.

Jos valtakirjan todistajana on ollut henkilö, joka ei pykälän mukaan ole ollut kelpoinen todistamaan valtakirjaa, valtakirja on pätemätön. Lain 24 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan holhousviranomaisella olisi velvollisuus jättää valtuutus vahvistamatta, jos on ilmeistä, että todistajat eivät ole täyttäneet kelpoisuusehtoja.

9 §. Edunvalvontavaltuutuksen antaminen. Edunvalvontavaltuutuksen syntymisen kanalta ei ole riittävää pelkäämistä se, että valtuuttaja on 6 §:ssä tarkoitettu tavoin tehnyt

sitä koskevan valtakirjan. Sen lisäksi valtuutuksen syntyminen edellyttää, että valtuuttaja antaa valtuutetulle valtuuttamista koskevan tahdonilmaisun. Tämä voi pykälän mukaan tapahtua kahdella tavalla. Ensiksikin valtuuttaja voi luovuttaa valtakirjan valtuutetun haltuun. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi muutoin ilmoittaa valtuutuksesta valtuutetulle. Käytännössä olisi tarkoituksenmukaisinta ja myöhempien todisteluvaikeuksien välttämiseksi varmintä se, että valtuutus annetaan luovuttamalla valtakirja valtuutetun haltuun osoitukseksi valtuutuksen olemassaolosta.

Valtuutuksen syntyminen ei sinänsä edellytä sitä, että valtuutettu antaa hyväksyvän vastauksen valtuuttajan tahdonilmaisuuksiin. Käytännössä valtuutuksen voimaantulo kuitenkin edellyttää valtuutetun suostumusta, koska vain hän voi 24 §:n 1 momentin mukaan hakea valtuutuksen vahvistamista.

3 luku. **Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo, lakkaaminen ja peruuttaminen**

10 §. Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo. Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutuksen voimaantulosta. Säännökset ovat pakottavia. Jos kysymys on tämän lain soveltamisalaan kuuluvasta valtuutuksesta, valtuuttaja ei toisin sanoen voi tehokkaasti määrätä, että valtuutus tulee voimaan ilman holhousviranomaisen vahvistusta.

Valtuutus tulee 1 momentin mukaan voimaan, kun holhousviranomaisen on 24 §:ssä tarkoitettulla tavalla vahvistanut sen. Lain 42 §:n mukaan valtuutuksen voimaantulo ei edellytä, että vahvistamista koskeva päätös on saanut lainvoiman.

Käsillä olevasta pykälästä ja lain 4 §:n 2 momentista seuraa, että edunvalvontavaltuutus tulee voimaan myös varavaltuutettuun tai toissijaiseen valtuutettuun nähden vasta, kun se on hänen hakemuksestaan vahvistettu suhteessa häneen. Tehtävän siirtyminen valtuutetulta toiselle edellyttää siis aina holhousviranomaisen myötävaikutusta. Tämä on välttämätöntä, jotta holhousviranomaisen voi ennen varavaltuutetun tai toissijaisen valtuutetun tehtävän alkamista varmistua myös hänen kyvystään ja sopivuudestaan tehtävään. Erillinen vahvistamismenettely on tarpeen

myös holhousasioiden rekisterin tietojen ajantasaisuuden, valvonnan jatkuvuuden ja vastuukysymysten selkeyden turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentti sisältää valtuutetun ennakkollista toimivaltaa koskevan säännöksen. Valtuutettu on sen perusteella jo ennen valtuutuksen vahvistamista oikeutettu ryhtymään sellaisiin kiireellisiin toimiin, joiden viivyttäminen vahvistamismenettelyyn kuluvan ajan aiheuttaisi vahinkoa valtuuttajalle. Esimerkkinä toimista, jotka voivat olla tarpeen valtuuttajan turvaamiseksi vahingolta, voidaan mainita pilaantuvan tai muuten arvossaan nopeasti alentuvan omaisuuden myyminen valtuuttajan lukuun.

Ennakkollista toimivaltaa koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää luonnollisesti sitä, että valtuuttaja on itse kykenemätön ryhtymään tarpeellisiin toimiin vahingon torjumiseksi.

11 §. Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen. Pykälään on otettu säännökset edunvalvontavaltuutuksen lakkaamisesta. Säännökset ovat sikäli pakottavia, että valtakisjassa ei voitaisi tehokkaasti määrätä, että valtuutus pysyy voimassa, vaikka jokin pykälässä säädetty lakkaamisperuste on käsillä. Pykälässä säänneltyjen lakkaamisperusteiden lisäksi valtakisjassa voitaisiin kuitenkin antaa muita määräyksiä valtuutuksen lakkaamisen perusteista. Valtakisjassa voidaan esimerkiksi tehokkaasti määrätä, että valtuutus lakkaa olemasta voimassa tiettyinä valtakisjassa määrätynä ajankohtana.

Pykälän 1 momentissa säädetään edunvalvontavaltuutuksen lakkaamisesta valtuutuksen peruuttamisen, valtuuttajan kuoleman sekä valtuutetun luopumistahdonilmaisun vuoksi.

Edunvalvontavaltuutus on mahdollista peruuttaa sekä ennen sen voimaantuloa että sen voimaantumisen jälkeen. Viimeksi mainittua tilannetta silmällä pitäen momentin 1 kohdassa säädetään, että valtuutus lakkaa olemasta voimassa, kun valtuutus peruutetaan ja peruuttaminen tulee 12 §:n 3 momentin mukaisesti voimaan eli kun peruuttaminen on vahvistettu holhousviranomaisen päätöksellä.

Momentin 2 kohdan mukaan valtuutus lakkaa olemasta voimassa myös silloin, kun valtuuttaja kuolee. Säännös poikkeaa oikeustoimilain 21 §:stä, jonka mukaan valtuuttajan

kuollessa valtuutus on kuitenkin voimassa, ellei erityisistä asianhaaroista johdu, että sen tulee olla rauennut. Edunvalvontavaltuutus on luonteeltaan vahvasti valtuuttajan ja valtuutetun väliseen luottamussuhteeseen perustuva oikeustoimi. Tämän vuoksi on katsottu perustelluksi, että se aina lakkaa olemasta voimassa valtuuttajan kuollessa. Tällaista ratkaisua puoltaa lisäksi se, että edunvalvontavaltuutukseen liittyy toimintakyvyttömän henkilön suojaksi tarkoitettu viranomaisvalvonta. Olisi epätarkoituksenmukaista jatkaa viranomaisvalvontaa vielä sen jälkeen, kun valtuuttajan omaisuus on siirtynyt hänen oikeudenomistajilleen.

Jos valtuutettu on vielä valtuuttajan kuoleman jälkeen tehnyt valtuuttajan omaisuutta koskevan oikeustoimen, valtuutuksen voimassaolon lakkaamisesta seuraa, että oikeustoimi ei sido kuolinpesää. Asiaan ei vaikuta se, onko oikeustoimessa vastapuolena ollut henkilö tiennyt valtuuttajan kuolemasta vai ei. Tämä poikkeaa oikeustoimilain 21 §:ssä säädetystä vilpittömän mielen suojasta. Eri-laista sääntelyä voidaan pitää perusteltuna sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutuksen voimassaolo lakkaa välittömästi valtuuttajan kuoleman johdosta, kun taas oikeustoimilain mukainen valtuutus lakkaa valtuuttajan kuollessa olemasta voimassa vain, jos erityisistä asianhaaroista johtuu, että sen tulee olla rauennut.

Momentin 3 kohdan mukaan valtuutus lakkaa olemasta voimassa myös, kun valtuutettu ilmoittaa holhousviranomaiselle luopuvansa tehtävästään. Säännös ilmentää sitä lähtökohtaa, ettei ketään voida velvoittaa toimimaan valtuutettuna vastoin tahtoaan.

Silloinkin, kun valtakisjassa on määrätty toissijainen valtuutettu, valtuutus lakkaa olemasta voimassa varsinaisen valtuutetun luopuessa tehtävästään. Tällaisessa tapauksessa valtuutus tulee erikseen voimaan suhteessa toissijaiseen valtuutettuun vasta, kun se on hänen hakemuksestaan uudelleen vahvistettu.

Jos valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, valtuutus käy tarpeettomaksi siltä osalta kuin edunvalvojan ja valtuutetun tehtävät ovat päällekkäiset. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan tällaisten tilanteiden varalta säädettaväksi, että valtuutus lakkaa edunvalvojan mää-

räämisen johdosta olemasta voimassa siltä osalta kuin edunvalvojan tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa sekä taloudellisissa että henkilöä koskevissa asioissa, mutta edunvalvoja määrätään hoitamaan vain päämiehen taloudellisia asioita. Tämän jälkeen valtuutettu voi toimia valtuuttajan puolesta vain tämän henkilöä koskevissa asioissa.

Pykälän 2 momentista ilmenevää periaatetta sovelletaan vastaavasti myös sellaisessa tapauksessa, jossa valtuuttajalle määrätyn edunvalvojan tehtävää myöhemmin muutetaan siten, että edunvalvojalle uskotaan sellainen uusi tehtävä, jota valtuutus koskee.

Valtuutuksen voimassaolo lakkaa 2 momentissa mainitulla perusteella sinä ajankohdana, josta lähtien edunvalvojan määräämistä tai hänen tehtävänsä muuttamista koskevaa päätöstä on holhoustoimesta annetun lain 83 tai 86 a §:n mukaan noudatettava.

Lain 21 §:n 1 momentin mukaan on mahdollista määrätä edunvalvoja valtuutetun tehtäviin, jos valtuutettu on tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtävänsä. Asian luonteesta johtuu, että tällaisen edunvalvojan määräämisestä ei seuraa, että edunvalvontavaltuutus lakkaa olemasta voimassa. Valtuutetun edustamisvalta alkaa uudelleen sinä ajankohtana, jona edunvalvojan tehtävä 21 §:n 2 momentin mukaan lakkaa.

Pykälän 3 momentti koskee tilannetta, joka syntyy, kun valtuuttaja asetetaan konkurssiin. Tällöin valtuutettu ei olisi kelpoinen tekemään sellaisia oikeustoimia, joita valtuuttaja ei itsekään konkurssiin asettamisen vuoksi voisi tehdä. Momentti vastaa asiallisesti oikeustoimilain 23 §:ää. Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän henkilöä koskevissa asioissa, valtuutus säilyy tältä osalta edelleen voimassa valtuuttajan konkurssiin asettamisesta huolimatta.

Pykälän 4 momentin mukaan valtuutettu voi 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa edelleen ryhtyä valtuutuksensa perusteella sellaisiin toimiin, jotka ovat tarpeen valtuuttajan tai konkurssipesän turvaamiseksi vahingolta. Momentti vastaa olennaisilta osin oikeustoimilain 24 §:ää.

Pykälän 5 momenttiin on otettu erityis-

säännös varavaltuutetun tehtävän lakkaamisesta. Pykälän 1—4 momentissa säädettyjen lakkaamisperusteiden lisäksi varavaltuutetun tehtävä lakkaisi varsinaisen valtuutetun esteen lakattua. Tässä tilanteessa sovellettaisiin, mitä 21 §:n 2 momentissa säädetään valtuutetun tehtäviin määrätyn edunvalvojan tehtävän lakkaamisesta.

Valtuutetun velvollisuuksista edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemasta voimassa säädetään 35 ja 36 §:ssä.

12 §. *Edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen.* Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutuksen peruuttamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuuttaja ei voisi pätevästi sitoutua olemaan peruuttamatta edunvalvontavaltuutusta. Jos valtuuttaja on valtakirjassa tai muutoin luvannut valtuutetulle olla peruuttamatta valtuutusta, lupaus ei sitoisi häntä. Ehdotettu säännös on tarpeellinen sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutus on luonteeltaan vahvasti valtuuttajan ja valtuutetun väliseen luottamussuhteeseen perustuva oikeustoimi. Valtuutetun kelpoisuus voi valtuutuksen sisällöstä riippuen olla hyvinkin laaja, minkä vuoksi valtuutuksen vaikutus valtuuttajan oikeudelliseen asemaan saattaa olla suuri. Valtuutus voidaan lisäksi antaa useita vuosia ennen kuin sen käyttäminen tulee ajankohtaiseksi. Tänä väliaikana valtuuttajan ja valtuutetun välisessä suhteessa tai olosuhteissa muutoin voi tapahtua muutoksia, joiden vuoksi valtuutus ei enää vastaa valtuuttajan tahtoa.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännökset valtuutuksen peruuttamisen edellytyksistä ja sen toimittamisesta. Edellä mainittujen näkökohtien vuoksi peruuttaminen olisi valtuuttajan vapaassa harkinnassa. Peruuttaminen ei siten edellyttäisi esimerkiksi sitä, että valtuutettu on osoittautunut sopimattomaksi tehtävänsä. Peruuttamisen ainoana edellytyksenä olisi, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään toimenpiteen merkityksen. Vastaavasti kuin 5 §:ssä tämä edellytys vastaa yleistä oikeustoimiopillista sääntöä, jonka mukaan pätevä oikeustoimen tekeminen edellyttää oikeustoimikelpoisuutta. Ottaen huomioon edunvalvontavaltuutuksen käyttötarkoitus tämä edellytys on katsottu aiheelliseksi selkeyden vuoksi kirjata nimenomaisesti lakiin.

Valtuutuksen peruuttaminen toimitettaisiin

siten, että valtuuttaja ottaa valtakirjan takaisin tai hävityttää sen. Säännös vastaa asiallisesti oikeustoimilain 15 §:n 1 momenttia. Valtuutuksen lakattua olemasta voimassa peruutuksen johdosta valtuutettu olisi 35 §:n 1 momentin mukaan velvollinen viipymättä palauttamaan valtakirjan valtuuttajalle.

Kun valtuutus peruutetaan ennen sen voimaantuloa, olisi valtuutetun asiana harkita, kykeneekö valtuuttaja ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Jos valtuutettu katsoo, ettei näin ole asianlaita ja ettei peruuttamistahdonilmaisu siten ole pätevä, hän voisi kieltäytyä palauttamasta valtakirjaa valtuuttajalle. Tällöin valtuuttaja voisi viime kädessä vaatia valtakirjan palauttamista tuomioistuimissa.

Momentin viimeisessä virkkeessä säädetään tilanteesta, joka saattaa syntyä, kun valtuuttaja on antanut uuden valtuutuksen peruuttamatta samalla nimenomaisesti aikaisemmin antamaansa valtuutusta. Tällaisessa tapauksessa aikaisempi valtuutus katsottaisiin peruutetuksi siltä osalta kuin uusi valtuutus sisältää sen kanssa ristiriitaisia määräyksiä. Valtuutuksissa olevat määräykset ovat keskenään ristiriitaisia esimerkiksi silloin, kun kaksi eri henkilöä on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa kaikissa tämän omaisuutta koskevissa asioissa eikä tarkoituksena ole ollut, että nämä yhdessä edustavat valtuuttajaa taikka että toinen heistä on varavaltuutettu tai toissijainen valtuutettu. Tällöin ensiksi annettu valtuutus katsotaan peruutetuksi myöhemmin annetulla valtuutuksella.

Pykälän 3 momenttiin on otettu 2 momenttia täydentävät säännökset sen tilanteen varalta, että valtuuttaja tahtoo peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen sen tultua voimaan. Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo edellyttää 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sitä, että valtuuttaja on tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Tämän vuoksi on jo lähtökohtaisesti kyseenalaista, kykeneekö valtuuttaja enää valtuutuksen voimaantulon jälkeen myöskään pätevästi peruuttamaan valtuutusta. Esimerkiksi demenciaan, joka todennäköisesti käytännössä olisi usein perusteena valtuutuksen vahvistamiselle, saattaa liittyä erilaisia harhaluuloja. Siten on mahdollista, että valtuuttaja useinkin val-

tuutuksen tultua voimaan ja valtuutetun ryhtyessä hoitamaan hänen asioitaan pyrkisi peruuttamaan valtuutuksen ilman todellista aihetta. Lain tarkoituksen toteutumiseksi on perusteltua pyrkiä välttämään sellaiset tilanteet, joissa valtuuttaja sairastuttuaan tai muutoin menetettyään toimintakykynsä harkitsemattomasti peruuttaa sellaisen valtuutusjärjestelyn, jonka hän terveenä ja harkintakykyisenä on suunnitellut ja toteuttanut tulevaisuutensa varalta.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, että valtuutuksen peruuttaminen sen voimaantulon jälkeen edellyttäisi viranomaisen myötävaikutusta. Valtuutuksen peruuttaminen tulisi näissä tapauksissa voimaan vasta, kun holhousviranomainen on 28 §:ssä tarkoitetulla tavalla vahvistanut peruuttamisen. Valtuutettu olisi näin ollen valtuuttajan peruuttamistahdonilmaisuista huolimatta kelpoinen edustamaan valtuuttajaa mainittuun ajankohtaan saakka ja hän olisi velvollinen palauttamaan valtakirjan valtuuttajalle vasta peruuttamisen tultua vahvistetuksi.

Lain 42 §:n mukaan peruuttamisen voimaantulo ei kuitenkaan edellyttäisi sitä, että peruuttamisen vahvistamista koskeva holhousviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta ei voitaisi pitää asianmukaisena sellaista sääntelyä, jonka mukaan peruuttamisen voimaantulo viivästyisi, kunnes vahvistamispäätös on saanut lainvoiman.

Jos holhousviranomainen on vahvistanut peruuttamisen, mutta hallinto-oikeus valtuutetun valituksesta kumooa holhousviranomaisen päätöksen, valtuutus tulee 42 §:n nojalla uudelleen voimaan hallinto-oikeuden ratkaisun antopäivänä.

13 §. *Täydentävät säännökset edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisesta.* Pykälä täydentää 12 §:n säännöksiä valtuutuksen peruuttamisesta.

Pykälän 1 momentti koskee tilannetta, jossa valtuuttaja on peruuttamatta valtuutusta 12 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla erityisellä tiedonannolla ilmoittanut kolmannelle henkilölle valtuutuksen peruuttamisesta. Tällaisessa tilanteessa kolmas henkilö ei ole oikeutettu vetoamaan siihen, ettei valtuutusta ole peruutettu 12 §:n 2 momentissa mainitulla tavalla. Säännös vastaa oikeustoimilain

16 §:n jälkimmäistä virkettä.

Säännös on kuitenkin rajattu koskemaan vain sellaisia ilmoituksia, jotka valtuuttaja on tehnyt ennen kuin valtuutus on tullut voimaan. Tämä on johdonmukaisuussyistä perusteltua, jotta valtuutuksen peruuttaminen sen voimaantulon jälkeen edellyttäisi kaikissa tilanteissa holhousviranomaisen myötävaikutusta.

Valtuutuksen peruuttamista koskevan erityisen tiedonannon pätevyys edellyttää luonnollisesti valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa valtuuttaja on valtuutusta peruuttamatta kieltänyt valtuutettua käyttämästä valtuutusta tai muuten ilmaissut tahtovansa, ettei valtuutusta saateta voimaan. Jos valtuutettu tällaisesta kiellosta huolimatta tekee oikeustoimen valtuutuksen nojalla, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos oikeustoimessa vastapuolena ollut henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää kiellosta. Säännös vastaa asiallisesti oikeustoimilain 20 §:ää. Edellä 1 momentin osalta mainitusta syystä tämäkin säännös on kuitenkin rajattu koskemaan vain sellaisia kieltöjä tai muita tahdonilmaisuja, jotka valtuuttaja on antanut ennen kuin valtuutus on tullut voimaan. Myös tässä momentissa tarkoitettua kiellon tai muun tahdonilmaisun pätevyys edellyttää luonnollisesti valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeustoimilain 17 ja 19 §:ää sovelletaan myös edunvalvontavaluutuksen peruuttamiseen. Oikeustoimilain 17 § koskee kadonneen valtakirjan julistamista tehottomaksi tuomioistuimessa. Oikeustoimilain 19 § koskee valtuuttajan velvollisuutta tietyissä tapauksissa ilmoittaa kolmannelle henkilölle, ettei valtuutus enää ole voimassa.

4 luku. **Valtuuttajan ja valtuutetun asema**

14 §. *Valtuuttajan sidonnaisuus oikeustoimeen.* Pykälään on otettu säännös edunvalvontavaluutuksen keskeisimmästä oikeusvaikutuksesta, valtuuttajan sidonnaisuudesta valtuutetun tekemään oikeustoimeen. Säännös vastaa oikeustoimilain 10 §:n 1 momenttia.

Valtuuttaja tulee sidotuksi vain sellaiseen oikeustoimeen, jonka valtuutettu tekee edunvalvontavaluutuksen rajoissa. Jos valtuutettu on oikeustoimen tehdessään ylittänyt valtuutukseen perustuvan kelpoisuutensa, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa. Tämä todetaan nimenomaisesti 15 §:n 1 momentissa.

15 §. *Kelpoisuuden tai toimivallan ylittäminen.* Pykälä koskee kelpoisuuden ja toimivallan ylittämisen vaikutusta.

Pykälän 1 momentissa on säännös oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että valtuutettu on tehnyt oikeustoimen, johon hänellä ei ollut kelpoisuutta. Tällainen oikeustoimi ei sido valtuuttajaa. Sivullinen, joka on tehnyt oikeustoimen toisen valtuutettuna esiintyneen henkilön kanssa, ei saa vilpittömän mielen suojaa tapauksissa, joissa valtuutettu on ylittänyt kelpoisuutensa. Säännös vastaa holhousoimesta annetun lain 36 §:n 1 momenttia ja yleisiä edustamista koskevia periaatteita.

Kelpoisuuden ylittämällä tarkoitetaan tapauksia, joissa valtuutettu ylittää edustamisvaltansa eli tekee oikeustoimen, jonka tekemiseen hän ei valtuutuksen sisällön tai laista johtuvan rajoituksen perusteella ole oikeutettu. Kelpoisuuden ylittämisestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun valtuutus on rajoitettu koskemaan valtuuttajan edustamista irtainta omaisuutta koskevilla oikeustoimissa, mutta valtuutettu valtuutuksen nojalla ostaa tai myy kiinteistön valtuuttajan lukuun. Kelpoisuuden ylittämisestä on kysymys myös esimerkiksi silloin, jos valtuutettu lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta 18 §:n vastaisesti.

Pykälän 2 momentissa on säännös oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että valtuutettu on ylittänyt toimivaltansa. Tällainen oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö oli vilpillisessä mielessä. Säännös vastaa oikeustoimilain 11 §:n 1 momenttia.

Toimivallan ylittämällä tarkoitetaan tapauksia, joissa valtuutettu sinänsä toimii valtuutuksesta ja laista ilmenevän edustamisvaltansa rajoissa, mutta rikkoo valtuuttajan hänelle antamia toimiohjeita. Valtuutus voi esimerkiksi sinänsä oikeuttaa valtuutetun edustamaan valtuuttajaa kiinteistön kaupassa, mutta valtuuttaja on ollessaan vielä oikeustoimikelpoinen voinut antaa valtuutetulle ohjeen siitä, että kiinteistön saa myydä vain tie-

tyllä vähimmäishinnalla. Jos valtuutettu myy kiinteistön valtuuttajan määräämää vähimmäishintaa alemmasta kauppahinnasta, kysymys on toimivallan ylityksestä.

Valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuudesta sivulliselle säädetään 23 §:n 4 momentissa.

16 §. Valtuutetun yleiset velvollisuudet. Pykälään on otettu valtuutetun yleisiä velvollisuuksia koskevat säännökset. Valtuutetun eräistä muista velvollisuuksista, kuten tilinpitovelvollisuudesta säädetään 6 luvussa.

Pykälän 1 momentti ilmaisee valtuutetulle asetetun huolellisuusvelvoitteen. Valtuutetun on sen mukaan valtuuttajan puolesta toimissaan tunnollisesti pidettävä huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistettävä hänen parastaan. Valtuutetun on esimerkiksi tehdessään oikeustoimen valtuuttajan puolesta huolehdittava siitä, että oikeustoimen ehdot ovat valtuuttajan edun mukaiset.

Sitä, mihin toimenpiteisiin valtuutetun on huolellisuusvelvollisuutensa täyttääkseen ryhdyttävä valtuuttajan puolesta, olisi arvioitava kussakin yksittäistapauksessa erikseen ottaen huomioon valtuutuksen sisältö ja olosuhteet muutoin. Huolellisuusvelvollisuuden vastaisena voitaisiin yksittäistapauksessa pitää esimerkiksi sitä, että valtuutettu, joka on vahvistuttanut valtuutuksen ja ryhtynyt sen nojalla hoitamaan valtuuttajan omaisuutta, sittemmin yllättäen keskeyttää valtuuttajan asioiden hoitamisen ryhtymättä samalla muihin toimenpiteisiin niiden hoidon järjestämiseksi ja tekemättä myöskään 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ilmoitusta holhousviranomaiselle.

Huolellisuusvelvoitetta on tehostettu 23 §:n 1 momentissa olevalla vahingonkorvaussäännöksellä.

Pykälän 2 momentissa säädetään valtuutetulle eräissä tapauksissa velvollisuus tiedustella valtuuttajan mielipidettä ennen kuin valtuutettu tekee päätöksen tämän puolesta. Säännökset vastaavat holhousloimesta annetun lain 43 §:n 1 ja 2 momenttia. Säännösten tarkoituksena on korostaa valtuutetun ja valtuuttajan välisen yhteistoiminnan merkitystä. Yhteistoiminnan edellytyksenä on luonnollisesti se, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään kysymyksessä olevan asian tai toimenpiteen merkityksen.

Säännös koskee ainoastaan valtuutetun ja valtuuttajan keskinäistä suhdetta. Kuulemisvelvollisuuden laiminlyönti ei vaikuta valtuutetun tekemän oikeustoimen sitovuuteen eikä siihen muutoinkaan liity suoranaista sanktioita.

Pykälän 3 momentissa säädetään valtuutetulle velvollisuus pitää haltuunsa saamansa valtuuttajalle kuuluvat raha- ja muut varat erillään omista varoistaan. Valtuuttajan rahavarat olisi esimerkiksi talletettava eri pankkitilille kuin valtuutetun omat rahavarat. Varojen erillisuus on tärkeää muun muassa valtuuttajan suojaamiseksi valtuutetun velkojia vastaan. Jos valtuuttajan varoja ei säilytetä asianmukaisesti erillään, on olemassa riski, että ne ulosmitataan valtuutetun velasta tai että niiden katsotaan kuuluvan valtuutetun kuolin- tai konkurssipesään.

17 §. Valtuutetun esteellisyys. Pykälässä on lueteltu ne tilanteet, joissa valtuutetulla ei ole edustamisvaltaa valtuutetun ja valtuuttajan välisen eturistiriidan johdosta. Pykälä koskee edustamisvallan esteitä sekä oikeustoimia tehtäessä että silloin, kun on kysymys valtuuttajan edustamisesta oikeus- tai hallintoasiassa.

Pykälässä ehdotetut valtuutetun esteellisyysperusteet ovat pääasiallisesti samoja kuin 2. lakiehdotuksen 32 §:ssä ehdotetut edunvalvojan esteellisyysperusteet. Säännökset poikkeavat kuitenkin toisistaan sikäli, että valtuutetun esteellisyyden osalta ei ole tarpeen ottaa lakiin poikkeussäännöksiä, jotka koskevat sisarusten edustamisesta perinnönjaossa ja alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman oikeutta edustaa alaikäistä lastaan.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos tämän vastapuolena on valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa. Viimeksi mainitusta tilanteesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun tehdään oikeustoimi valtuuttajan ja sellaisen kommandiittiyhtiön välillä, jonka vastuunalainen yhtiömies valtuutettu on.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa myöskään, jos tämän vastapuolena on säännöksissä tarkemmin yksilöity valtuutetun läheinen.

Pykälän 2 momentissa on 1 momentin es-

teellisyysäännöksiä täydentävä säännös, jossa on annettu puolison määritelmä ja rinnastettu puolisukulaiset sukulaisiin. Säännös vastaa 8 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentti täydentää 1 momentin esteellisyysäännöksiä. Pykälän 1 momentin esteellisyysperusteet eivät siis ole tyhjentäviä, vaan esteellisyys syntyy myös silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Valtuutettu olisi 3 momentin nojalla esteellinen esimerkiksi silloin, kun vastapuolena on hänen kasvattilapsensa tai –vanhempansa tai kun hänellä on tosiasiallinen määräämisvalta vastapuolena olevassa osakeyhtiössä tai muussa yhteisössä. Myös valtuutetun asema vastapuolena olevan julkisyhteisön organisaatiossa voi yksittäistapauksessa aiheuttaa sellaisen eturistiriidan vaaran, jonka perusteella valtuutettu on esteellinen.

Jos valtuutettu esteellisyydestään huolimatta tekee oikeustoimen valtuuttajan puolesta, oikeustoimi ei 15 §:n 1 momentin mukaan sido valtuuttajaa.

Mahdollisuudesta nimetä valtakirjassa varavaltuutettu muun muassa esteellisyytapauksia varten säädetään 4 §:ssä. Edunvalvojan määräämisestä valtuutetun tehtäviin esteellisyytapauksissa säädetään puolestaan 21 §:ssä.

18 §. Omaisuuden lahjoittaminen. Pykälään on otettu valtuuttajan omaisuuden lahjoittamista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentista ilmenevän pääsäännön mukaan valtuutetulla ei yleensä ole kelpoisuutta lahjoittaa päämiehensä omaisuutta. Tämä pääsääntö vastaa holhoustoimesta annetun lain 32 §:n 1 momentissa olevaa lahjoituskieltoa. Jos valtuutettu lahjoittaa omaisuutta muussa kuin 2 momentissa mainitussa tapauksessa, hän ylittää kelpoisuutensa. Tällainen lahjoitus ei 15 §:n 1 momentin mukaan sido valtuuttajaa.

Koska edunvalvontavaltuutus perustuu yksityisoikeudelliseen tahdonilmaisuuksiin, olisi periaatteessa mahdollista, että valtuutukseen otettavilla määräyksillä voitaisiin rajoituksitta poiketa lahjoituskiellosta. Siihen, että edunvalvontavaltuutuksella voitaisiin antaa valtuutetulle täysin vapaa oikeus lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta, liittyisi kuitenkin ilmeinen väärinkäytösten riski. Sen vuoksi

ehdotetaan, että valtuutettu olisi oikeutettu antamaan valtuuttajan puolesta vain sellaisen lahjan, jonka antamisen perusteet on yksilöity valtakirjassa. Jotta lahjan antaminen valtuuttajan puolesta olisi sallittua, valtakirjassa tulisi riittävästi yksilöidä lahjoituksen kohde, lahjan saaja ja lahjan antamisajankohta tai ainakin perusteet, joiden mukaan ne määräytyvät. Valtakirjassa olisi esimerkiksi mahdollista määrätä, että valtuuttajan kullekin lapsenlapselle lahjoitetaan joka kolmas vuosi rahaa joko valtakirjassa mainittu määrä tai valtakirjassa määriteltyjen laskentaperusteiden mukaan laskettavissa oleva määrä.

19 §. Oikeustoimien luvanvaraisuus. Pykälään on otettu säännökset, joiden mukaan valtuuttaja voi määrätä, että tiettyihin valtuutetun tekemiin oikeustoimiin sovelletaan samoja luvanvaraisuutta koskevia säännöksiä, joita holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin mukaan sovelletaan edunvalvojan tekemiin oikeustoimiin. Säännöstä, joka mahdollistaa tällaisen määräyksen antamisen, on pidetty tarpeellisena sen vuoksi, että valtuutetun toimiessa edunvalvontavaltuutuksen nojalla toimintakyvytön valtuuttaja ei yleensä kykene itse arvioimaan sitä, ovatko valtuutetun tekemät oikeustoimet hänen etunsa mukaisia.

Edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuuksiin, ja valtuutettu on hänen itsensä valitsema henkilö. Valtuutuksen antamisen yhtenä perusteena saattaa olla juuri se, että valtuuttaja tahtoo valtuutettua kohtaan tuntemansa luottamuksen johdosta antaa hänelle vapaamman aseman kuin holhoustoimesta annetun lain nojalla määrätyllä edunvalvojalla on. Näistä syistä on katsottu perustelluksi, että valtuuttaja voi valtakirjassa itse määritellä, sovelletaanko valtuutetun tekemiin oikeustoimiin holhoustoimesta annetun lain lupasäännöksiä. Pykälän mukaan lähtökohtana olisi, että lupasääntely ei koskisi valtuutettua. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otetulla määräyksellä poiketa tästä lähtökohdasta.

Ehdotettua sääntelyn lähtökohtaa voidaan pitää johdonmukaisena suhteessa siihen, että edunvalvontavaltuutus perustuu yksityisoikeudelliseen tahdonilmaisuuksiin. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että myöskään valtuutetun tehdessä oikeustoimia oikeustoimilain

mukaisen valtuutuksen nojalla oikeustoimen pätevyys ei edellytä viranomaisen lupaa.

Valtuuttaja voisi määrätä, että holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin säännöksiä sovelletaan sellaisinaan valtuutetun tekemiin oikeustoimiin. Hän voisi kuitenkin antaa myös tätä rajoitetumman määräyksen lupasääntelyn soveltamisesta. Hän voisi esimerkiksi määrätä, että vain holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin 1—3 kohtaa sovelletaan valtuutetun tekemiin oikeustoimiin. Toisaalta hän voisi määrätä, että lupasäännökset koskevat vain tiettyä valtakirjassa yksilöityä omaisuutta, esimerkiksi hänen asuntonaan käyttämänsä huoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita. Valtuuttaja ei sitä vastoin voisi tehokkaasti antaa määräystä, jonka mukaan holhousviranomaisen lupaa edellytettäisiin muissa kuin holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentissa mainituissa tapauksissa.

Jos valtakirjaan on otettu määräys lupasääntelyn soveltamisesta joko kokonaan tai rajoitetulta osalta, lupaa olisi 2 momentin mukaan haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 29 §:n mukaan valvoo valtuutetun toimintaa. Muutoin noudatettaisiin soveltuvien osin holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 2 momentin menettelysäännöksiä, saman pykälän 3 momentin säännöstä myönnetyn luvan oikeusvaikutuksista tietyissä tapauksissa, 35 §:n säännöksiä luvan myöntämisen edellytyksistä sekä 36 §:n 2 momentin säännöstä oikeusseuraamuksista siinä tapauksessa, että oikeustoimi on tehty ilman tarvittavaa lupaa.

Muutoksenhausta holhousviranomaisen lupa-asiassa antamaan päätökseen säädetään 43 §:n 1 momentissa. Lupa-asiassa annettua päätöstä saataisiin hallintolainkäyttölain (586/1995) 31 §:n pääsäännön mukaisesti noudattaa vasta sen saatua lainvoiman.

20 §. *Suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin.* Pykälään on otettu säännökset, joiden mukaan edunvalvontavaltuutusta käytettäessä ei aina sovelleta eräitä muualla lainsäädännössä olevia valtakirjan yksilöintiä ja voimassaoloaikaa koskevia erityissäännöksiä. Säännösten tarkoituksena on edistää sitä, että toimintakyvyttömälle henkilölle, joka on ennakolta järjestänyt asioidensa hoitamisen edunvalvontavaltuutuksen avulla, ei jouduttaisi tarpeet-

tomasti hakemaan edunvalvojaa yksittäisen asian hoitamista varten sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutusta varten annettu valtakirja ei täytä kyseisissä erityissäännöksissä valtakirjalle asetettuja erityisiä vaatimuksia.

Pykälän 1 momentti koskee edunvalvontavaltuutuksen suhdetta maakaaren (540/1995) 2 luvun 3 §:ssä, 4 luvun 1—3 §:ssä, 16 luvun 4 §:n 3 momentissa ja 17 luvun 1 §:n 2 momentissa oleviin valtakirjan muotoa koskeviin säännöksiin.

Maakaaren 2 luvun 3 §:n mukaan kiinteistön myyntiä varten annetusta valtakirjasta on käytävä ilmi muun muassa myytävä kiinteistö. Maakaaren 4 luvun 1—3 §:n mukaan sama koskee soveltuvien osin valtuutusta kiinteistöjen vaihtoon, kiinteistön lahjaan ja kiinteistön luovutusta yhtiöön osaketta tai muuta osuutta vastaan, sopimusta määräosin omistetun kiinteistön jakamisesta taikka kiinteistön omistusoikeuden luovuttamista muulla näihin verrattavalla oikeustoimella. Maakaaren 16 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan valtakirjasta, jolla asiamies valtuutetaan hakemaan kiinnitys, on käytävä ilmi muun muassa kiinnityksen kohde ja kiinnityksen suuruus. Maakaaren 17 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan valtakirjasta, jolla asiamies valtuutetaan perustamaan panttioikeus kiinteistöön, on puolestaan käytävä ilmi muun muassa panttikirja.

Ehdotetun säännöksen mukaan lähtökohtana olisi, että mainituista maakaaren säännöksistä ilmeneviä valtakirjan yksilöintivaatimuksia olisi sovellettava myös silloin, kun kysymys on edunvalvontavaltuutusta varten annetusta valtakirjasta. Tämä lähtökohta on katsottu perustelluksi valtuuttajan aseman turvaamiseksi ottaen huomioon, että kiinteistön luovuttaminen tai panttaaminen on yleensä yksityishenkilön kannalta erityisen merkittävä oikeustoimi. Jollei tästä lähtökohdasta voitaisi lainkaan poiketa, valtuuttajalle olisi kuitenkin usein haettava edunvalvojaa esimerkiksi yksittäisten kiinnitysasioiden hoitamista varten, vaikka hänen asioitaan muuten hoitaa tässä laissa tarkoitettu valtuutettu. Sen vuoksi ehdotetaan, että maakaareissa säädettyjen valtakirjan yksilöintiä koskevien edellytysten ei tarvitsisi täytyä silloin, kun edunvalvontavaltuutusta varten annetussa valtakirjassa on nimenomaisesti määrätty, et-

tä valtuutettu saa sen nojalla myydä tai muuten luovuttaa kiinteistön, hakea kiinnitystä taikka perustaa panttioikeuden kiinteistöön. Käsillä olevan poikkeussäännöksen soveltaminen ei edellyttäisi sitä, että valtakirjassa on yksilöity se kiinteistö, jota koskevia oikeustoimia valtuutettu saa tehdä. Kysymys on siten selvästi lievemmästä valtakirjan yksilöintiä koskevasta vaatimuksesta kuin maakaaren edellä selostetuissa säännöksissä.

Säännös koskee vain valtakirjalta vaadittavaa muotoa. Se ei siten vaikuta esimerkiksi 18 §:ssä säädettyihin lahjan antamisen edellytyksiin eikä siihen, vaaditaanko kiinteistöä koskevaan oikeustoimeen 19 §:ssä tarkoitettu lupa.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 1 momentin mukaan haaste voidaan antaa tiedoksi vastaajan haasteen tiedoksiantamista varten valtuuttamalle asiamiehelle. Lainkohdan säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 16/1990 vp) perusteluiden mukaan valtuutuksen tulee olla siten yksilöity, että siitä nimenomaan ilmenee asiamiehen sen perusteella voivan päämiehensä puolesta ottaa vastaan haasteen tai muun tiedoksianton. Tällaista yksilöintiä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista edellyttää silloin, kun vastaajan asioita hoitaa valtuutettu edunvalvontavaltuutuksen nojalla. Tämän vuoksi ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen piiriin kuuluvissa asioissa oikeutettu ottamaan vastaan haasteen sen estämättä, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 1 momentissa säädetään.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 2 ja 4 momentissa on pykälän 1 momentista poikkeavat erityissäännökset siitä, milloin haastetta tai muuta oikeudenkäyntiasiakirjaa ei voida antaa tiedoksi asiamiehelle. Näitä säännöksiä olisi noudatettava sellaisinaan myös silloin, kun toimintakyvyttömän henkilön asioita hoidetaan edunvalvontavaltuutuksen nojalla.

Pykälän 3 momentin nojalla edunvalvontavaltuutukseen ei sovellettaisi muualla laissa olevaa säännöstä, joka rajoittaa valtuutuksen voimassaoloaikaa. Esimerkkinä tällaisista säännöksistä voidaan mainita asunto-osakeyhtiölain (809/1991) 25 §:n 1 momentti, jonka mukaan osakkeenomistajan antama val-

tuutus koskee yhtä yhtiökokousta ja kirjallisesti annettu valtuutus voi olla voimassa enintään kolme vuotta. Vastaavanlainen säännös on myös muun muassa osuuskuntalain (1488/2001) 4 luvun 6 §:n 2 momentissa. Tämäntapaisten valtuutuksen voimassaoloa koskevien rajoitusten soveltaminen olisi epätarkoituksenmukaista, jos toimintakyvyttömän henkilön asioiden pitkäjänteinen hoitaminen on järjestetty edunvalvontavaltuutuksen avulla.

Pykälän 4 momentti osoittaa, että pykälän 2 ja 3 momentin säännökset ovat tahdonvaltaisia. Valtuuttaja voisi siten valtakirjaan otettavalla erityisellä määräyksellä rajoittaa valtuutetun kelpoisuutta edustaa häntä haastetiedoksiantojen vastaanottamisessa. Vastaavasti valtuuttaja voisi valtakirjassa erikseen määrätä, että muualla laissa olevia valtakirjan voimassaoloaikaa rajoittavia säännöksiä on sovellettava hänen antamaansa edunvalvontavaltuutukseen.

Kun 1 momentissa olevan säännöksen soveltamisen edellytyksenä on valtakirjassa oleva nimenomainen määräys, ei ole katsottu tarpeelliseksi, että kyseisen momentin säännöksestä voitaisiin vastaavasti poiketa valtakirjaan otettavalla erityisellä määräyksellä.

21 §. Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin. Pykälään on otettu säännökset valtuutetun tehtäviin määrättävästä edunvalvojasta. Tällainen edunvalvoja tulisi määrättäväksi kahdessa tapauksessa: ensinnäkin silloin, kun valtuutettu on sairauden tai muun syyn vuoksi tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtäviään, ja toiseksi silloin, kun valtuutetulla ei ole 17 §:ssä tarkoitettun esteellisyyden vuoksi oikeutta toimia valtuuttajan puolesta.

Tarvetta edunvalvojan määräämiseen pykälän nojalla ei yleensä olisi, jos valtuuttaja on valtakirjassa nimennyt varavaltuutetun. Edunvalvojan määrääminen olisi luonnollisesti kuitenkin mahdollista, jos valtakirjassa on tosin nimetty varavaltuutettu, mutta tämä ei jostakin syystä voi ryhtyä hoitamaan valtuuttajan asioita sillä hetkellä, kun varsinaisen valtuutetun tilapäinen este ilmenee.

Pykälän 1 momentin mukaan kysymyksessä olevan edunvalvojan voisi määrätä joko tuomioistuin tai holhousviranomainen. Holhousviranomaisen toimivalta rajoittuisi kuitenkin holhoustoimesta annetun lain 12 §:n

3 momenttia vastaavalla tavalla niihin tapauksiin, joissa valtuutettu itse pyytää edunvalvojan määräämistä.

Pykälässä tarkoitettu edunvalvoja määrätäisiin soveltaen, mitä holhustoimesta annetussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että alueellisesti toimivaltainen holhousviranomaisen määräytyisi holhustoimesta annetun lain 13 §:n mukaan. Hakemus olisi siis tehtävä mainitun lain 46 tai 47 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle. Jos pykälässä tarkoitettujen edunvalvojan määräämistä haettaisiin tuomioistuimessa, hakemus olisi tehtävä mainitun lain 70 tai 71 §:n osoittamalle käräjäoikeudelle.

Kysymys siitä, kenellä on oikeus panna viireille edunvalvojan määräämistä koskeva hakemus tuomioistuimessa, määräytyisi holhustoimesta annetun lain 72 §:n mukaan.

Oikaisun hakemisesta tässä pykälässä tarkoitettujen edunvalvojan määräämistä koskevaan holhousviranomaisen päätökseen olisi voimassa, mitä holhustoimesta annetun lain 87 ja 87 a §:ssä säädetään. Mainitun 87 a §:n 1 momentin mukaisesti oikaisua voitaisiin hakea tekemällä käräjäoikeudelle ratkaisupyynnö. Ratkaisupyynnön voisi tehdä ensiksikin edunvalvojan määräämistä pyytänyt valtuutettu. Lisäksi ratkaisupyynnön voisi mainitun momentin viimeisen virkkeen nojalla tehdä valtuuttaja.

Pykälän 2 momentissa säädetään 1 momentissa tarkoitettujen edunvalvojan tehtävän lakkaamisesta. Säännös vastaa asiallisesti holhustoimesta annetun lain 17 §:n 2 momentin säännöstä edunvalvojalle määrätyn sijaisen tehtävän lakkaamisesta. Ilmoitus esteen lakkaamisesta olisi tehtävä 29 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle. Sijaisen tehtävän lakkaamisesta koskeva erimielisyys voitaisiin hakemuksella saattaa holhustoimesta annetun lain 70 tai 71 §:n osoittaman käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

Tässä pykälässä tarkoitettuun edunvalvoajaan sovellettaisiin muutoin, mitä holhustoimesta annetussa laissa säädetään edunvalvojasta. Häneen sovelletaan siten esimerkiksi holhustoimesta annetun lain 34 §:n 1 momentin säännöksiä edunvalvojan tekemien oikeustoimien luvanvaraisuudesta. Lupasäännösten soveltaminen tässä pykälässä tarkoi-

tettuun edunvalvojaan ei riipu siitä, onko valtakirjassa annettu tämän lain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettu määräys.

Koska kysymys on holhustoimesta annetun lain mukaisesta edunvalvojan tehtävästä, tässä pykälässä tarkoitetuksi edunvalvojaksi voitaisiin määrätä myös holhustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (443/1999) tarkoitettu yleinen edunvalvoja.

22 §. Valtuutetun palkkio ja kulujen korvaaminen. Valtuutetun oikeus saada tehtävänsä hoitamisesta palkkio ja kulukorvaus on valtuuttajan ja valtuutetun välinen yksityisoikeudellinen kysymys. Lähtökohtana on siten, että valtuutettu ja valtuuttaja voivat sopia palkkion ja kulukorvauksen perusteista. Vaihtoehtoisesti valtuuttaja voi valtakirjassa tai muutoin yksipuolisesti antaa määräyksiä palkkion ja kulukorvauksen perusteista. Tällöin valtuutetun voidaan yleensä katsoa hyväksyneen nämä määräykset ryhtyessään toimimaan valtuuttajan puolesta.

Jos palkkiosta ja kulukorvauksesta tehty sopimus on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, sitä voidaan sovittella oikeustoimilain 36 §:n nojalla. Jos valtakirja sisältää kohtuuttomia palkkioehtoja, saattaa myös yksittäistapauksessa olla perusteltua määrätä edunvalvoja hoitamaan valtuutetun sijasta valtuuttajan asioita.

Sen varalta, ettei palkkiosta ja kulukorvauksesta ole sovittu eikä määrätty, pykälään on otettu asiaa koskeva säännös. Sen mukaan valtuutetulla on oikeus saada valtuuttajan varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävänsä laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Säännös vastaa asiallisesti asiamiehen palkkiota ja kulukorvausta koskevaa kauppakaaren 18 luvun 5 §:ää.

23 §. Vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettäisiin valtuutetun vahingonkorvausvelvollisuudesta valtuuttajalle. Pykälän 3 momentti koskee puolestaan valtuuttajan korvausvelvollisuutta tilanteissa, jossa valtuutettu on aiheuttanut vahinkoa toimiessaan hänen lukuunsa. Pykälän 4 momentti koskee valtuutetun korvausvelvollisuutta kolmannelle henkilölle.

Valtuutettu on 1 momentin mukaan velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on valtuuttajan puolesta toimiessaan tahallisesti

tai huolimattomuudesta aiheuttanut valtuuttajalle. Säännöksen sanonnasta käy ilmi, että lieväkin huolimattomuus synnyttää korvausvelvollisuuden. Korvausvelvollisuus käsittää sekä varallisuusvahingon että myös henkilö- ja esinevahingon, jos se on aiheutettu valtuuttajan puolesta toimittaessa. Korvausvelvollisuus käsittää myös kärsimyksen, jonka valtuutettu on aiheuttanut valtuuttajalle esimerkiksi 47 §:ssä säädettyä salassapitovelvollisuutta rikkomalla.

Vahingonkorvauksen sovitteluun ja korvausvastuun jakautumiseen kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken sovelletaan 2 momentin mukaan vahingonkorvauslain asianomaisia säännöksiä. Korvausvastuun jakautumista koskevat säännökset voivat ajankohtaistua esimerkiksi silloin, kun valtuuttajalla on useampia valtuutettuja. Viittaus vahingonkorvauksen sovittelusta annettuihin säännöksiin tarkoittaa sekä vahingonkorvauslain 2 luvussa että sen 6 luvussa olevia säännöksiä vahingonkorvauksen sovittelusta.

Pykälän 3 momentti koskee valtuuttajan isännänvastuuta vahingosta, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimessaan. Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan se, jonka lukuun tehtävä suoritetaan, on eräissä tapauksissa velvollinen korvaamaan tehtävää suoritettaessa aiheutetun vahingon. Koska toimintakykynsä menettänyt valtuuttaja ei normaalisti voi ohjata eikä tehokkaasti valvoa valtuutetun toimintaa, isännänvastuun syntyminen valtuuttajalle valtuutetun toimista on epätarkoituksenmukaista ja valtuuttajan kannalta kohtuutonta. Sen vuoksi on 3 momenttiin otettu säännös, jonka mukaan valtuuttaja ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa. Säännös vastaa asiallisesti holhoustoimesta annetun lain 45 §:n 3 momenttia siinä muodossa kuin sitä tässä esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi.

Pykälän 4 momenttiin on otettu säännös valtuutetun velvollisuudesta korvata kolmannelle henkilölle vahinko, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa. Tällaisen vahingon korvaamiseen sovelletaan oikeustoimilain 25 §:ää. Ehdotettu sääntely vastaa asiallisesti

holhoustoimesta annetun lain 36 §:n 3 momenttia.

Oikeustoimilain 25 §:n 1 momentin mukaan valtuutettuna esiintynyt on velvollinen korvaamaan kolmannelle henkilölle vahingon, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei oikeustoimi sido valtuuttajaksi ilmoitettua henkilöä. Korvattavaksi tulee tällöin niin sanottu positiivinen sopimusetu, millä tarkoitetaan sitä, että vahinkoa kärsinyt saatetaan korvauksen avulla siihen taloudelliseen asemaan, johon hän olisi päässyt, jos oikeustoimi olisi ollut sitova.

Sopijakumppanilla ei kuitenkaan ole oikeutta vahingonkorvaukseen, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti kelpoisuutensa. Sopijakumppanilla on siten velvollisuus ottaa sopivin keinoin selko edunvalvontavaltuutuksen laajuudesta esimerkiksi pyytämällä valtakirja nähtäväkseen.

Oikeustoimilain 25 §:n 2 momentin mukaan oikeutta vahingonkorvaukseen ei myöskään ole, jos valtuutettuna esiintynyt toimi valtuutuksen perusteella, joka oli pätemätön jostakin erityisestä, hänelle tuntemattomasta syystä, mistä kolmas henkilö ei myöskään voinut kohtuudella olettaa hänen tietäneen. Tämän nojalla valtuutettu voitaisiin vapauttaa korvausvelvollisuudesta esimerkiksi silloin, kun valtuutettu on tehnyt oikeustoimen valtuuttajan kuoleman jälkeen ja valtuutuksen näin ollen lakattua olemasta voimassa, jos olosuhteet ovat olleet sellaiset, ettei sopijakumppani voi kohtuudella olettaa valtuutetun tienneen kuolemantapauksesta.

Lakiehdotukseen ei ole otettu erityisiä säännöksiä vahingonkorvausvelan vanhentumisesta. Tältä osalta noudatettaisiin velan vanhentumisesta annettua lakia (728/2003).

5 luku. **Edunvalvontavaltuutuksen ja sen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti**

24 §. *Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen.* Pykälässä säädetään edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen edellytyksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutuksen vahvistaminen kuuluisi holhousviranomaisen toimivaltaan. Alueellisesti toimivaltainen holhousviranomainen määräytyy 25 §:n mukaan.

Valtuutus voitaisiin vahvistaa vain valtuutetun hakemuksesta.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttäisi momentin 1 kohdan mukaan sitä, että valtuuttaja oli valtakirjan tehdessään täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Holhousviranomaisen olisi siis ennen valtuutuksen vahvistamista varmistuttava siitä, että valtuuttaja on valtakirjan tehdessään ollut ikänsä puolesta kelpoinen tekemään valtakirjan. Tämän kelpoisuusehdon täyttymisen holhousviranomaisen voisi yleensä selvittää valtuuttajan syntymäajan ja 7 §:ssä tarkoitetussa todistuslausumassa mainitun todistamisen ajankohdan perusteella.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttäisi momentin 2 kohdan mukaan sitä, että valtakirja on tehty 6 §:ssä säädetyllä tavalla. Osoitukseksi siitä, että valtakirjaa tehtäessä on menetelty 6 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, riittäisi 7 §:n 2 momentin mukaan yleensä todistuslausuman sisältö. Valtakirjan olisi lisäksi sisällöltään täytettävä 6 §:n 2 momentissa säädetyt vähimmäisvaatimukset.

Jos valtuutusta ei voida vahvistaa sen vuoksi, että jokin momentin 1 tai 2 kohdassa säädetty edellytys ei täyty, valtuutus ei 10 §:n 1 momentin mukaan tule lainkaan voimaan edunvalvontavaltuutuksena. Valtuutus jää siten yleensä oikeudellisesti vaikutuksettomaksi. Jos kuitenkin puute valtuutuksen vahvistamisen edellytyksissä on koskenut sitä, että valtuuttaja ei ole antanut määräystä, että valtuutus tulee voimaan valtuuttajan tultua kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan, valtuutus ei kuulu tämän lain soveltamisalaan. Valtuutusta ei tällöinkään voida vahvistaa. Tällaisessa tapauksessa voi kuitenkin olla kysymys pätevästä valtuutuksesta, johon sovelletaan oikeustoimilain 2 luvun säännöksiä ja joka on näin ollen voimassa ilman vahvistustakin.

Valtuutuksen vahvistaminen edellyttää momentin 3 kohdan mukaan lisäksi sitä, että valtuuttaja on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan synn vuoksi tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Käytännössä henkilön toimintakyky usein laskee asteittain siten, että hän aluksi menettää ky-

vyn huolehtia vain monimutkaisemmista asioista, mutta selviää vielä jokapäiväisten oikeustoimien tekemisestä. Tästä syystä on usein mahdotonta määritellä täsmällisesti ajankohtaa, josta lähtien valtuuttajan voitaisiin katsoa menettäneen kyvyn huolehtia asioistaan. Tämän vuoksi säännöksessä edellytetään vain, että valtuuttaja on pääasiallisesti menettänyt tällaisen kyvyn.

Pykälän 2 momentissa säädetään valtuutuksen vahvistamisen esteistä.

Momentin 1 kohdan mukaan valtuutus olisi jätettävä vahvistamatta, jos on ilmeistä, että valtuuttaja ei valtakirjan tehdessään kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkitystä tai että valtakirjan todistaneet henkilöt eivät olleet 8 §:n mukaan kelpoisia todistajiksi. Säännös perustuu siihen lähtökohtaan, että valtuuttajan etujen turvaamiseksi valtakirjaa ei ole syytä vahvistaa, jos on ilmeistä, että se on pätemätön. Holhousviranomaisen ei kuitenkaan voida edellyttää valtuutuksen vahvistamista koskevassa kirjallisessa menettelyssä aina omasta aloitteestaan selvittävän, että valtuuttaja on ollut oikeustoimikelpoinen valtakirjan tehdessään ja että todistajien kelpoisuusvaatimukset ovat täyttyneet. Näin ollen kyseinen säännös tulisi käytännössä pääsääntöisesti sovellettavaksi vain silloin, kun holhousviranomaiselle on esitetty väite valtuuttajan oikeustoimikelvottomuudesta valtakirjan tekoheikellä tai väite siitä, että todistaja ei ole täyttänyt kelpoisuusehtoja. Lisäksi edellytetään, että väitteen tueksi on esitetty sellaista selvitystä, jonka perusteella on ilmeistä, ettei valtuuttaja ollut valtakirjan tehdessään oikeustoimikelpoinen tai että todistaja ei ole ollut kelpoinen toimimaan todistajana esimerkiksi läheisen sukulaisuussuhteen vuoksi. Edellä lausutusta huolimatta holhousviranomaisen luonnollisesti olisi oikeutettu selvittämään mahdollisen pätemättömyysperusteiden olemassa oloa myös omasta aloitteestaan, jos asiassa muuten kuin nimenomaisen väitteen johdosta tulee ilmi esimerkiksi todistajan selvä esteellisyys.

Holhousviranomaisen vahvistamisasiassa antamalla päätöksellä ei ratkaistaisi oikeusvoimaisesti kysymystä valtakirjan pätevyydestä. Kysymys valtakirjan pätemättömyydestä esimerkiksi sillä perusteella, että valtuuttaja ei ollut valtakirjan tehdessään oike-

ustoimikelpoinen, voitaisiin siten tarvittaessa saattaa kanteella yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi, vaikka holhousviranomaisen olisikin vahvistanut valtuutuksen. Vahvistettukin valtuutus voidaan vastaavasti myöhemmin tuomioistuimessa julistaa pätemättömäksi sillä perusteella, että valtakirjan todistaja ei ole ollut 8 §:n mukaan kelpoinen todistajaksi.

Kun valtuutettu on valtuuttajan itsensä tehtävään valitsema henkilö, ei holhousviranomaisen yleensä olisi tarpeen ryhtyä erityisesti selvittämään valtuutetun kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna. Joissakin tapauksissa holhousviranomaisella voi kuitenkin olla tai 26 §:ssä tarkoitetun kuulemisen yhteydessä voidaan saada sellaisia tietoja valtuutetun henkilöstä, joiden perusteella on syytä epäillä, että valtuutuksen vahvistaminen vaarantaisi valtuuttajan etuja. Tällaisten tapauksien varalta momentin 2 kohtaan on otettu säännös, jonka mukaan holhousviranomaisen ei saa vahvistaa valtuutusta, jos on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna.

Kykenemätön toimimaan valtuutettuna olisi yleensä esimerkiksi henkilö, jolle on itselleen määrätty edunvalvoja. Sopimaton toimimaan valtuutettuna olisi tavallisesti esimerkiksi henkilö, joka on tuomittu rangaistukseen kavalluksesta, luottamusaseman väärinkäytöstä tai muusta sen kaltaisesta rikoksesta.

Momentin 3 kohdan mukaan valtuutusta ei saa vahvistaa myöskään, jos valtuuttajalla on edunvalvoja, jonka tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee. Säännös vastaa sitä 11 §:n 2 momentista ilmenevää lähtökohtaa, että on tarpeetonta, että valtuutettu ja edunvalvoja hoitavat samoja tehtäviä.

Yksittäistapauksissa saattaa esiintyä tilanteita, joissa henkilölle on ehditty määrätä edunvalvoja ennen kuin on saatu tietoa siitä, että hän oli antanut edunvalvontavaltuutuksen. Tällaisessa tilanteessa voidaan harkita, olisiko edunvalvonta holhoustoimesta annetun lain 17 §:n 3 tai 4 momentin nojalla määrättävä lakkaamaan sen vuoksi, että edunvalvontavaltuutuksen vuoksi edunvalvonnalle ei ole enää tarvetta. Kun edunvalvonta on määrätty lakkaamaan, ehdotetusta säännöksestä

johtuva este valtuutuksen vahvistamiselle poistuu.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutetun olisi esitettävä holhousviranomaiselle alkuperäinen valtakirja. Lisäksi hänen olisi esitettävä lääkärinlausunto tai muu siihen rinnastettava luotettava selvitys valtuuttajan kykenemättömyydestä huolehtia asioistaan. Lääkärinlausuntoon rinnastuvana selvityksenä voitaisiin käyttää esimerkiksi valtuuttajan kotikunnan sosiaalityöntekijöiden lausuntoa tilanteessa, jossa valtuuttaja on kieltäytynyt lääkärintarkastuksesta.

Valtuutetun oikeudesta saada jo ennen valtuutuksen vahvistamista valtuutettua koskeva lääkärinlausunto tai vastaavia tietoja säädetään 45 §:n 1 momentissa.

25 §. Toimivaltainen viranomainen. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen kuuluu pääsäännön mukaan sen holhousviranomaisen toimivaltaan, jonka toimialueella valtuuttajan kotikunta sijaitsee. Henkilön kotikunta määräytyy kotikuntalain (201/1994) mukaisesti.

Jos valtuuttajalla ei ole kotikuntaa Suomessa, valtuutuksen vahvistaminen kuuluu 2 momentin mukaan sen holhousviranomaisen toimivaltaan, jonka toimialueella valtuuttaja pääasiallisesti oleskelee. Tätä säännöstä saatetaan joutua soveltamaan esimerkiksi silloin, kun valtuuttaja on muuttanut Suomeen saamatta toistaiseksi täällä kotikuntaa. Lain 38 §:n 1 momentin mukaan Suomen viranomaisilla saattaa tällöinkin olla kansainvälinen toimivalta edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa.

Jos edellä selostetut säännökset eivät osoita toimivaltaista holhousviranomaista, toimivalta kuuluu 3 momentin mukaan Helsingin maistraatille. Tämä säännös tulee sovellettavaksi silloin, kun valtuuttajalla ei ole Suomessa kotikuntaa eikä hän myöskään oleskele täällä. Valtuutuksen vahvistaminen Suomessa ei näissä tapauksissa ole yleensä tarpeellista, mutta tällaisia tapauksia saattaa poikkeuksellisesti esiintyä. Lain 38 §:n 1 momentin mukaan Suomen viranomaisella on kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamiseen sikäli kuin valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta.

26 §. Kuuleminen ja asian selvittäminen. Pykälä koskee menettelyä holhousviranomai-

nessa valtuutuksen vahvistamista koskevan asian yhteydessä.

Pykälän 1 momentti koskee valtuuttajan kuulemista valtuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa. Momentin ensimmäisen virkkeen mukaan pääsääntönä on, että valtuuttajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi valtuutetun tekemän hakemuksen johdosta. On kuitenkin tapauksia, joissa valtuuttajan kuuleminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista. Näin on asianlaita silloin, kun valtuutuksen vahvistamista koskevaan hakemukseen liitetystä selvityksestä ilmenee, että valtuuttaja on esimerkiksi pysyvästi tajuton tai että hän ei muusta syystä kykene ymmärtämään asian merkitystä. Momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan tällaisessa tapauksessa tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitsisi varata.

Ehdotettu sääntely poikkeaa holhoustoimesta annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetusta 73 §:n 5 momentista, jonka mukaan edunvalvontaan haettavalle henkilölle olisi pyrittävä varaamaan tilaisuus tulla kuulluksi silloinkin, kun hakemuksen tueksi esitetyt asiakirjat viittaavat siihen, että hän ei kykene ymmärtämään asian merkitystä. Ehdotettujen säännösten poikkeaminen toisistaan perustuu siihen lähtökohtaan, että edunvalvontavaltuutuksessa valtuutetun oikeus edustaa valtuuttajaa perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuuksiin. Tästä syystä on perusteltua katsoa, että päämiehen kuulemisesta voidaan edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevaa hakemusta käsiteltäessä luopua jossain määrin lievemmin edellytyksin kuin haettaessa edunvalvojan määräämistä holhoustoimesta annetun lain nojalla.

Jos valtuuttaja on avioliitossa, tulisi myös hänen aviopuolisolleen 2 momentin mukaan yleensä varata tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta. Aviopuolison kuuleminen on perusteltua puolisoitten välillä yleensä vallitsevan taloudellisten etujen yhteisyyden vuoksi. Holhousviranomaisella ei kuitenkaan ole velvollisuutta kuulla aviopuolisoa, jos puolison kuuleminen olisi olosuhteet huomioon ottaen ilmeisen tarpeetonta. Kuulemista voidaan pitää ilmeisen tarpeettomana esimerkiksi silloin, kun asiakirjoista ilmenee, että puoliset ovat asuneet vuosikautia välirikon vuoksi erillään toisistaan. Mitä momen-

tissa säädetään aviopuolisosta, koskee vastaavasti myös rekisteröidyn parisuhteen osapuolta.

Pykälän 3 momenttiin on otettu säännökset eräiden muiden henkilöiden kuulemisesta ja muun selvityksen hankkimisesta. Holhousviranomaisen voisi harkintansa mukaan kuulla valtuutettua henkilökohtaisesti. Tämä olisi tarpeen erityisesti silloin, kun on aihetta varmistua valtuutetun kyvystä ja sopivuudesta toimia valtuutettuna.

Holhousviranomaisen voisi myös tarvittaessa varata valtuuttajan vanhemmille, lapsille tai muille läheisille tilaisuuden tulla kuulluksi. Säännöksessä tarkoitettu muu läheinen voi olla esimerkiksi valtuuttajan avopuoliso. Yleensä olisi asianmukaista, että valtuuttajalle tosiasiallisesti läheiset henkilöt saavat tiedon valtuutuksen vahvistamista koskevan asian vireillä olosta. Esimerkiksi sellaiselle valtuuttajan lapselle, joka asiakirjoista ilmenevän selvityksen mukaan on hoitanut valtuuttajan asioita ennen valtuutuksen vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä, olisi pääsääntöisesti tarpeellista varata tilaisuus tulla kuulluksi.

Lisäksi holhousviranomaisen voisi tarvittaessa vaatia valtuutettua esittämään selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä arvioidessa tämän kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna. Tällainen selvitys voi olla esimerkiksi rikosrekisterinote.

Pykälän 3 momentin luettelo ei ole tyhjentävä, vaan holhousviranomaisen voi tarvittaessa hankkia muutakin selvitystä asiassa. Poikkeuksellisesti voi olla tarpeen esimerkiksi kuulla valtakirjan todistajia sen selvittämiseksi, oliko valtuuttaja valtakirjan tehdessään kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Todistajien kuulemiseen sovelletaan hallintolain (434/2003) 40 §:n säännöksiä suullisesta todistelusta.

27 §. Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinti. Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutuksen rekisteröintiä koskevat säännökset. Rekisterinpidon tarkoituksena on ensinnäkin tehdä mahdolliseksi valtuutetun toiminnan valvonta laissa edellytetyllä tavalla. Rekisterin avulla voidaan nopeasti saada tieto esimerkiksi siitä, onko valtuutettu tehnyt sellaisen tilin, jonka tekemiseen hän on ollut velvollinen. Rekisterinpidon toisena tarkoituk-

sena on kolmansien oikeuden turvaaminen. Kolmas saattaa oikeuksiensa turvaamiseksi tarvita esimerkiksi tietoa siitä, onko edunvalvontavaltuutus voimassa.

Pykälän 1 momentin mukaan rekisteriin olisi merkittävä vain sellainen valtuutus, joka oikeuttaa valtuutetun edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa. Rekisteröinti suoritettaisiin valtuutuksen vahvistamisen yhteydessä.

Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinnistä tietyissä kansainvälisluonteisissa tilanteissa säädetään lisäksi 38 §:n 2 momentissa.

Erillisen rekisterin perustaminen edunvalvontavaltuutusten rekisteröintiä varten ei olisi tarkoituksenmukaista. Sen vuoksi ehdotetaan, että myös edunvalvontavaltuutukset merkittäisiin jo olemassa olevaan valtakunnalliseen holhousasioiden rekisteriin. Pykälän 2 momentin mukaan holhousviranomaisesta annetun lain 64 §:n 2 momentin sekä 67 ja 68 §:n säännöksiä, jotka koskevat edunvalvojaa, hänen tehtävänsä ja päämiestä koskevia tietoja, sovellettaisiin vastaavasti tässä laissa tarkoitettua valtuutettua, hänen tehtävänsä ja valtuuttajaa koskeviin tietoihin.

Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Tätä koskeva asetuksenantovaltuus sisältyy 49 §:ään.

28 §. *Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti.* Edellä 12 §:n perusteluissa mainituista syistä edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen sen voimaantumisen jälkeen edellyttäisi holhousviranomaisen vahvistusta. Pykälään on otettu tätä koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan peruuttamisen vahvistamista olisi oikeutettu hakemaan valtuuttaja. Peruuttamisen vahvistamisen ainoana edellytyksenä olisi, että valtuuttaja kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Valtuuttajan ei siis olisi tarpeen esittää selvitystä esimerkiksi siitä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton tehtävään. Tämä on sopusoinnussa sen kanssa, että edunvalvontavaltuutuksessa on kysymys vapaaehtoisesta, valtuuttajan omaan tahdonilmaisuuksiin perustuvasta järjestelystä.

Holhousviranomaisen olisi tarkoituksenmukaiseksi katsomallaan tavalla selvitettävä

valtuuttajan kyky ymmärtää peruuttamisen merkitys. Yleensä tämä voisi tapahtua kuulemalla henkilökohtaisesti valtuuttajaa. Jos kuulemisen perusteella ei synny luotettavaa kuvaa valtuuttajan oikeustoimikelpoisuudesta, häntä voitaisiin kehottaa esittämään lääkärintodistus tai muuta selvitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan 29 §:n osoittama valtuutetun toimintaa valvova holhousviranomaisen olisi toimivaltainen valtuutuksen peruuttamisen vahvistamista koskevassa asiassa.

Kun valtuutuksen peruuttamisen voimaantulo edellyttää holhousviranomaisen vahvistusta, tilanne saattaa joissakin tapauksissa muodostua valtuuttajan itsemääräämisoikeuden kannalta ongelmalliseksi, jos valtuutus säilyy voimassa pitkään ennen kuin holhousviranomaisen päätös peruuttamisen vahvistamisesta voidaan antaa. Sen vuoksi 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että holhousviranomaisen voisi valtuutettua kuulematta väliaikaisesti vahvistaa valtuutuksen peruuttamisen, jos asia on kiireellinen. Asiaa voidaan pitää kiireellisenä esimerkiksi silloin, kun valtuuttaja esittää todennäköistä selvitystä siitä, että valtuutettu on syyllistynyt väärinkäytöksiin tehtävänsä hoitamisessa ja on vaarana, että väärinkäytökset jatkuvat. Momentin nojalla annettu väliaikainen päätös on voimassa, kunnes asia lopullisesti ratkaistaan. Väliaikainen päätös voidaan kuitenkin tarvittaessa peruuttaa tai sitä voidaan muuttaa.

Holhousviranomaisen olisi 4 momentin mukaan vahvistaessaan holhousasioiden rekisteriin merkityn valtuutuksen peruuttamisen tehtävä myös tästä merkintä rekisteriin. Tämä on tarpeen, jotta holhousasioiden rekisteri pysyy ajan tasalla.

6 luku. **Valtuutetun toiminnan valvonta**

29 §. *Valvova viranomaisen.* Pykälän 1 momentin mukaan holhousviranomaisella on velvollisuus valvoa valtuutetun toimintaa. Valvonta tapahtuu niillä keinoilla, joista säädetään jäljempänä tässä laissa.

Lähtökohtana olisi, että valtuutetun toiminnan valvonnasta vastaa se holhousviranomaisen, joka on vahvistanut valtuutuksen.

Momentissa säädetään lisäksi valvonnasta vastaavasta holhousviranomaisesta silloin, kun valtuutusta ei ole vahvistettu Suomessa. Tällaisessa tapauksessa valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka 25 §:n mukaan olisi toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen. Säännös tulee sovellettavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa valtuutus on tullut voimaan vieraan valtion viranomaisen päätöksen tai toimenpiteen johdosta tai joissa valtuutus siihen sovellettavan vieraan valtion lain mukaan on tullut voimaan ilman viranomaisen myötävaikutusta, mutta valtuuttaja on sittemmin saanut asuinpaikan Suomessa ja valtuutus on siten tullut Suomen viranomaisten valvonnan piiriin 39 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla.

Esimerkiksi se seikka, että valtuuttajan koti- tai oleskelukunta on myöhemmin muuttanut, ei aiheuttaisi suoraan lain nojalla valvontavelvollisuuden siirtymistä toiselle holhousviranomaiselle. Valvontaan liittyvien tehtävien hoito saattaa kuitenkin käydä vaikeaksi tai epätarkoituksenmukaiseksi tapauksissa, joissa valtuuttaja on muuttanut pois holhousviranomaisen toimialueelta tai joissa valtuuttajan omaisuus sijaitsee muualla. Sen vuoksi 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valvova holhousviranomaisella voisi näissä tapauksissa päättää valvonnan siirtämisestä toiselle holhousviranomaiselle. Ennen päätöksen tekemistä olisi kuultava valtuutettua ja sitä holhousviranomaista, jolle valvonta aiotaan siirtää. Siirtopäätökseen ei 43 §:n 2 momentin mukaan saa hakea muutosta valittamalla.

30 §. Omaisuusluettelo. Pykälässä on seläiselle valtuutetulle, joka on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa, asetettu velvollisuus laatia valtuuttajan omaisuudesta luettelo ja toimittaa se holhousviranomaiselle. Luettelon avulla viranomaisella voi valvoa valtuuttajan varallisuusasemassa tapahtuvia muutoksia ja valtuutetun toimintaa. Luettelossa on ilmoitettava ne valtuuttajan varat ja velat, joiden osalta valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa.

Omaisuusluettelo on annettava holhousviranomaiselle kolmen kuukauden kuluessa valtuutuksen vahvistamisesta. Jos valtuuttaja myöhemmin saa omaisuutta, jonka osalta

valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa, on luettelo saadusta omaisuudesta annettava kuukauden kuluessa saannosta. Säännöksen tarkoituksena on antaa tehokasta suojaa valtuuttajan taloudellisille eduille. Tämän vuoksi tulisi omaisuuden saaminen ymmärtää laajasti. Valvonnan kannalta on tärkeää, että holhousviranomaisen tietoon saatetaan myös ehdolliset tai aikamääräyksestä riippuvat oikeudet tai etuudet, vaikka valtuutettu ei niistä vielä voikaan määrätä tai vaikka niitä ei voitaisikaan käyttää esimerkiksi valtuuttajan velkojen maksumin.

Velvollisuus antaa uusi luettelo valtuuttajan myöhemmin saamasta omaisuudesta ei koske tilannetta, jossa valtuuttajan omaisuuden määrä pysyy samana, mutta omistuksen kohde vaihtuu esimerkiksi omaisuuden ostamisen tai myymisen seurauksena. Velvollisuus antaa luettelo ei koske myöskään sellaisia toistuvaissuorituksia, jotka valtuuttaja saa tietyn, holhousviranomaisen tiedossa olevan oikeuden nojalla. Tällaisia ovat esimerkiksi elatusavut ja eläkkeet.

Omaisuuden saaminen perintönä tai yleis-testamentilla, toisin sanoen kuolinpesän osakkuuden perusteella, on suhteellisen tavanomaista. Näitä tapauksia ajatellen ehdotetaan 2 momentissa, että valtuutetun on toimitettava holhousviranomaiselle jäljennös perukirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perukirjoitus on toimitettu. Perukirjan toimitamisvelvollisuus koskisi myös niitä tapauksia, joissa valtuuttaja on pesän osakkaana pelkästään avio-oikeutensa nojalla eikä siten tule saamaan pesästä omaisuutta perintönä. Hänelle saattaa näet avio-oikeutensa perusteella syntyä varallisuus-oikeudellisia vaateita kuolinpesään nähden. Kun ositus ja perinnönjako toimitetaan tai testamentti pannaan täytäntöön ja valtuuttaja tällöin saa omaisuutta, tulee luettelo siitä toimittaa holhousviranomaiselle 1 momentin mukaisesti.

Holhousviranomaisella voi 3 momentin mukaan valtuutetun hakemuksesta pidentää määräaika, jos se on omaisuuden määrän tai muun syyn vuoksi tarpeen. Lain 43 §:n 2 momentin mukaan holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee määrääjän pidentämistä, ei saa valittamalla hakea muutosta.

31 §. Omaisuusluettelo koskeva valtuute-

tun ilmoitus. Omaisuusluettelon luotettavuuden ja paikkansapitävyyden varmistamiseksi ehdotetaan, että valtuutetun on 30 §:ssä tarkoitettussa luettelossa ilmoitettava, että hänen antamansa tiedot ovat oikeat ja ettei hän ole tahallisesti jättänyt mitään mainitsematta. Tuomioistuin voisi holhousviranomaisen vaatiessa velvoittaa valtuutetun vahvistamaan valan tai vakuutuksen nojalla omaisuusluettelon oikeellisuuden.

32 §. Tilinpitovelvollisuus. Pykälän 1 momentissa on säännös valtuutetun velvollisuudesta pitää kirjaa valtuuttajan varallisuudesta ja siinä tapahtuvista muutoksista. Tämä velvollisuus koskee valtuutettua, joka on valtuutuksen mukaan oikeutettu edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa. Velvollisuuden laatua ei säännöksessä ole yksityiskohtaisesti täsmennetty. Kirjanpidon tulee olla sellainen, että valtuutettu voi sen perusteella tehdä 33 §:ssä tarkoitetun tilin holhousviranomaiselle sekä 36 §:ssä tarkoitetun päätöstilin.

Puheena oleva säännös ei luonnollisesti-kaan syrjäytä niitä kirjanpitovelvollisuutta koskevia säännöksiä, joita on sovellettava, kun valtuuttaja on elinkeinon- tai ammatinharjoittajana kirjanpitovelvollinen tai kun valtuuttajan omistuksessa on kirjanpitovelvollinen yritys.

Valtuuttaja voi lisäksi antaa valtuutetulle täsmällisempiä määräyksiä tilinpitovelvollisuudesta. Valtuuttajan antamalla määräyksillä ei kuitenkaan olisi mahdollista sulkea pois eikä rajoittaa säännöksestä johtuvaa tilinpitovelvollisuutta.

Pykälän 2 momentissa on säännökset valtuutetun tilinpitovelvollisuudesta tapauksissa, joissa valtuutus koskee valtuuttajan edustamista muissa kuin taloudellisissa asioissa, esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitoa koskevissa asioissa. Valtuutettu olisi näissä tapauksissa velvollinen pitämään sellaista kirjaa, että hän voi tehdä riittävän selon niistä toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt valtuuttajan puolesta. Näissä tapauksissa ei noudatettaisi muita tilivelvollisuutta koskevia säännöksiä.

33 §. Velvollisuus antaa tietoja holhousviranomaiselle. Pykälään on otettu säännökset valtuutetun velvollisuudesta antaa holhousviranomaiselle sellaiset tiedot, joiden perus-

teella holhousviranomaisen voi valvoa, että valtuutettu on toiminut valtuuttajan lukuun asianmukaisesti.

Jos valtuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtuuttaja voisi pykälän 1 momentin mukaan valtakirjassa määrätä, että valtuutetun tulee määräjain antaa holhousviranomaiselle tili. Säännöstä, joka mahdollistaa tällaisen määräyksen antamisen, on pidetty tarpeellisena sen vuoksi, että valtuutetun toimissa edunvalvontavaltuutuksen nojalla toimintakyvyn valtuuttaja ei yleensä kykene itse valvomaan valtuutetun toimintaa.

Edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan omaan tahdonilmaisuun, ja valtuutettu on hänen itsensä valitsema henkilö. Valtuutuksen antamisen yhtenä perusteena saattaa olla juuri se, että valtuuttaja tahtoo valtuutettua kohtaan tuntemansa luottamuksen johdosta antaa hänelle vapaamman aseman kuin holhoustoimesta annetun lain nojalla määrättyllä edunvalvojalla on. Näistä syistä on katsottu perustelluksi, että valtuuttaja voi valtakirjassa itse määritellä, tuleeko valtuutetun määräjain antaa tili holhousviranomaiselle. Pykälän mukaan lähtökohtana olisi, että velvollisuus antaa tili ei koskisi valtuutettua. Valtuuttaja voisi valtakirjaan otetulla määräyksellä poiketa tästä lähtökohdasta. Hän voisi tällöin myös määrätä tilikauden vuotta pitemmäksi.

Ehdotettua sääntelyn lähtökohtaa voidaan pitää johdonmukaisena suhteessa siihen, että edunvalvontavaltuutus perustuu yksityisoikeudelliseen tahdonilmaisuun. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että myöskään valtuutetun, joka toimii oikeustoimilain mukaisen valtuutuksen nojalla, ei ole tarpeen tehdä tiliä tehtävänsä hoitamisesta millekään viranomaiselle.

Jos valtakirjaan on otettu määräys määräjain annettavasta tilistä, tiliin sovellettaisiin soveltuvin osin holhoustoimesta annetun lain 51 ja 53—56 §:n säännöksiä. Holhousviranomaisen voisi näin ollen muassa muuttaa tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa mainitun lain 51 §:n 1—3 momentissa säädetyllä tavalla. Holhousviranomaisen voisi myös mainitun lain 53 §:ssä säädetyin edellytyksin vapauttaa valtuutetun velvollisuudesta antaa tili, vaikka valtakirjassa onkin tilin an-

tamista koskeva määräys, tai määrätä tilikauden pitemmäksi kuin valtakirjassa on määrätty.

Lain 43 §:n 2 momentin mukaan holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

Pykälän 2 momenttiin on otettu tilin antamista koskeva säännös niiden tapausten varalta, joissa valtuuttaja ei ole antanut 1 momentissa tarkoitettua määrystä tilivelvollisuudesta. Näissä tapauksissa holhousviranomaisen voisi harkintansa mukaan pyytää valtuutettua antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta. Valtuutettua tulisi pyytää antamaan tili erityisesti silloin, kun holhousviranomaisen tietoon on tullut seikkoja, joiden perusteella on aihetta valvoa, että omaisuutta on hoidettu asianmukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan valtuutettu olisi velvollinen pyydettäessä antamaan holhousviranomaiselle 2 momentissa tarkoitettun tilin ja muut säännöksessä yksilöidyt selvitykset. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että holhousviranomaisen saa tarvittaessa käyttöönsä kaiken sen aineiston, joka tarvitaan tilin oikeellisuuden tarkastamiseksi ja muutoin valtuutetun toiminnan valvomiseksi.

34 §. *Holhousviranomaisen pakkokeinot.* Pykälässä säädetään holhousviranomaisen oikeudesta tehostaa antamia valvontapäätöksiä pakkokeinoilla. Tällaisiin pakkokeinoin ei ehdoteta sovellettavaksi holhousnoimesta annetun lain 57 §:n säännöksiä. Hallinnollinen uhka voitaisiin liittää holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee tilin, omaisuusluettelon, tositteen tai selvityksen antamista.

Pakkokeinoja voidaan 37 §:n 1 momentin mukaan käyttää soveltuvin osin myös silloin, kun valtuutetulle kuulunut velvoite on valtuutetun kuoleman johdosta siirtynyt valtuutetun kuolinpesän osakkaille tai pesänselvitäjälle taikka kuolinpesän konkurssiin luovuttamisen seurauksena konkurssihallinnolle.

35 §. *Toimenpiteet edunvalvontavaltuutuksen lakatessa.* Pykälässä säädettäisiin valtakirjan ja omaisuuden luovuttamisesta valtuutuksen lakattua olemassa voimassa. Sen mukaan valtuutettu on velvollinen viipymättä luovuttamaan valtakirjan ja hoidossaan ole-

van omaisuuden valtuuttajalle, tämän edunvalvojalle, toissijaiselle valtuutetulle tai muulle omaisuuteen oikeutetulle. Omaisuuden luovuttamisvelvollisuus koskee sekä valtuutetun hallinnassa olevaa irtainta omaisuutta ja arvopapereita että myös sellaisia valtuutetun hallussa olevia asiakirjoja, jotka ovat tarpeen valtuuttajan oikeuksien valvomiseksi tai toteuttamiseksi.

Säännösehdotuksen mukaan omaisuus on luovutettava viipymättä valtuutuksen lakattua olemassa voimassa. Omaisuuden luettelointi 36 §:ssä tarkoitettun päätöstilin antamista varten saattaa kuitenkin vaatia, ettei luovutusta tehdä välittömästi. Lain sanonta on tästä syystä ymmärrettävä siten, että luovutuksen tulee tapahtua välittömästi sen jälkeen, kun omaisuuden säilyttäminen valtuutetun hallussa ei ole välttämätöntä päätöstilin laatimisen kannalta.

Valtuutuksen voimassaolon lakkaamisen perusteesta riippuu, kenelle omaisuus on luovutettava. Jos valtuutus lakkaa olemassa voimassa peruuttamisen vuoksi tai sen vuoksi, että valtuutettu on itse luopunut tehtävästään, omaisuus on pääsääntöisesti luovutettava valtuuttajalle. Jos tällaisessa tapauksessa valtuutus kuitenkin toissijaisen valtuutetun hakemuksesta vahvistetaan ja siten tulee voimaan häneen nähden, omaisuus olisi luovutettava toissijaiselle valtuutetulle. Jos valtuutus lakkaa olemassa voimassa sen tähden, että valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, omaisuus on luovutettava edunvalvojalle. Jos valtuutus sitä vastoin lakkaa olemassa voimassa valtuuttajan kuoleman vuoksi, omaisuus on luovutettava valtuuttajan oikeudenomistajille. Omaisuuden saamiseksi valtuutetun hallusta siihen oikeutetulla on käytettävissään esineoikeudellinen vaade, joka ei vanhene.

Tapauksissa, joissa valtuuttaja on kuollut, saattaa olla vaikeaa tai työlästä selvittää, ketkä ovat kuolinpesän osakkaita ja siten oikeutettuja omaisuuden vastaanottamiseen. Koska ei ole asianmukaista, että valtuutettu joutuu pitkäaikaisesti huolehtimaan kuolinpesälle kuuluvista tehtävistä, pykälän 2 momenttiin on otettu säännös valtuutetun oikeudesta luovuttaa valtuuttajan kuoleman jälkeen tämän kuolinpesän omaisuus sellaiselle pesän osakkaalle, joka perintökaaren 18 luvun 3 §:ssä säädetyin tavoin voi pitää huolta pesän omai-

suudesta. Perintökaaren mainitun säännöksen mukaan luovutuksen vastaanottava kuolinpesän osakas voi olla se osakas, joka on asunut perittävän kanssa tai joka voi muutoin pitää huolta omaisuudesta. Luovuttamista pesän yhdelle osakkaalle voitaisiin käyttää tilanteessa, jossa valtuutettu ei voi viivytykseltä luovuttaa vainajan omaisuutta pesän osakaiden yhteishallintoon. Valtuutetun tulee kuitenkin ilmoittaa asiasta kaikille niille pesän osakkaille, joiden henkilöllisyys ja olinpaikka on selvillä.

36 §. Päätöstili. Pykälään on otettu päätöstiliä koskevat säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan valtuutettu on valtuutuksen lakatua olemassa voimassa velvollinen viipymättä antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Valtuutetun velvollisuudesta antaa päätöstili voitaisiin kuitenkin poiketa valtakirjaan otetulla määräyksellä.

Päätöstiliä koskevalta osalta ehdotettu sääntely poikkeaa holhoustoimesta annetun lain 52 §:stä siinä suhteessa, että päätöstiliä ei annettaisi holhousviranomaiselle, vaan omaisuuteen oikeutetulle. Tämä on katsottu perustelluksi ottaen huomioon ensiksikin edunvalvontavaltuutuksen yksityisoikeudellinen luonne. Lisäksi ehdotus perustuu siihen, että holhousviranomaisen velvollisuudesta tarkastaa päätöstili aiheutuisi holhousviranomaisille merkittävästi työtä. Kun valtuutetun ei välttämättä ole annettava holhousviranomaiselle tiliä vuosittain tai muutoin määräajoin, päätöstilin tarkastaminen voisi koskea omaisuuden hoitoa useiden vuosien, jopa vuosikymmenten ajalta.

Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että valtuutettua ei voitaisi edes valtakirjaan otetulla määräyksellä velvoittaa antamaan päätöstiliä holhousviranomaiselle.

Omaisuuden vastaanottamiseen oikeutetulla olisi oikeus pyynnöstä saada valtuutetulta nähtäväkseen päätöstiliin sekä holhousviranomaiselle aikaisemmin mahdollisesti annettuihin tileihin liittyvät tositteet. Tämä oikeus hänellä olisi riippumatta siitä, onko valtakirjassa annettu 33 §:n 1 momentissa tarkoitettu määräys valtuutetun tilivelvollisuudesta holhousviranomaiselle. Valtuutetun velvollisuutta näyttää tositteet voitaisiin 2 momentin mukaan tarvittaessa tehostaa sakan uhalla si-

ten kuin holhoustoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

37 §. Toimenpiteet valtuutetun kuoltua. Pykälässä annetaan oikeusohjeet niiden tilanteiden varalta, joissa valtuutetun tehtävä päättyy hänen kuolemansa johdosta tai joissa valtuutettu ei ennen kuolemaansa ole ehtinyt antaa päätöstiliä tai luovuttaa valtakirjaa ja hoidossaan ollutta omaisuutta hallustaan. Valtuutetun velvollisuudet siirtyisivät näissä tapauksissa kuolinpesän osakkaille. Jos pesä on luovutettu pesäselvittäjän hallintoon tai asetettu konkurssiin, velvollisuudet siirtyisivät pesäselvittäjälle tai konkurssipesälle. Pesän osakkaat, pesäselvittäjä tai konkurssipesän pesänhoitaja olisivat näissä tapauksissa velvolliset huolehtimaan päätöstilin antamisesta sekä valtakirjan ja omaisuuden luovuttamisesta siihen oikeutetulle. Heidän tulisi myös huolehtia valtuuttajan omaisuudesta niin kauan kuin omaisuus on pesän hallussa.

Jos valtuuttaja on valtuutetun kuoleman vuoksi ilmeisesti edunvalvonnan tarpeessa, olisi yleensä asianmukaista, että valtuutetun kuolinpesän hallinto ilmoittaa asiasta holhousviranomaiselle holhoustoimesta annetun lain 91 §:ssä tarkoitettuihin tavoin.

7 luku. **Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset**

38 §. Kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa. Pykälään on otettu säännökset Suomen viranomaisten kansainvälisestä toimivallasta edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa. Viranomaisten kansainvälisen toimivallan eli yleistoimivallan sääntelyssä on kysymys siitä, milloin asialla on katsottava olevan sellaiset liittymät Suomeen, että asia on aiheellista tutkia täällä.

Suomen viranomaisen kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamista koskevassa asiassa määräytyy 1 momentin mukaan. Pääasiallinen toimivaltaperuste olisi se, että valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka. Asuinpaikan käyttäminen ensisijaisena toimivaltaperusteena on nykyisin kansainvälisen holhousoikeuden keskeinen periaate. Tämä ratkaisu on omaksuttu esimerkiksi Haa-

gissa 13 päivänä tammikuuta 2000 aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen 5 artiklassa.

Asuinpaikalla tarkoitetaan pykälässä niin sanottua kansainvälis-yksityisoikeudellista asuinpaikkaa. Henkilöllä on katsottava olevan tällainen asuinpaikka siinä valtiossa, jossa hän asuu ja jossa hänellä on tosiasiallisesti keskeinen elämänympäristönsä. Harkittaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, otetaan ennen muuta huomioon asumisen kestoaika ja yhtäjaksoisuus sekä muut sellaiset tosiseikat, jotka ovat osoituksena henkilön tosiasiallisista siteistä tuohon valtioon. Pelkkä tilapäinen oleskelu tietyssä valtiossa esimerkiksi lomavieton, yksittäisen työtehtävän tai lyhyehkön ajan kestävän opiskelun vuoksi ei riitä perustamaan asuinpaikkaa oleskeluvaltiossa. Asuinpaikan käsite eroaa kansainvälis-yksityisoikeudellisesta kotipaikasta ennen muuta siinä, että arvioitaessa, missä henkilöllä on asuinpaikka, ei kiinnitetä samanlaista huomiota henkilön tarkoituksiin kuin kotipaikan määrittelyssä, vaan ratkaisevia ovat henkilön tosiasialliset olosuhteet.

Vaikka valtuuttajalla ei olekaan asuinpaikkaa Suomessa, valtuutus voitaisiin momentin toisen virkkeen mukaan vahvistaa täällä, jos valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että esimerkiksi ulkomailla asuvan henkilön Suomessa olevan kiinteistön hoidon järjestämiseksi annettu edunvalvontavaltuus voitaisiin vahvistaa täällä. Jos Suomen viranomaisen kansainvälinen toimivalta perustuu vain Suomessa olevaan omaisuuteen, täällä tapahtuvalla valtuutuksen vahvistamisella ei kuitenkaan olisi oikeusvaikutuksia suhteessa valtuutetun kelpoisuuteen edustaa valtuuttajaa tämän muualla olevaa omaisuutta koskevissa asioissa tai tämän muissa kuin taloudellisissa asioissa.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan toimivallasta vahvistaa edunvalvontavaltuus Suomessa seuraisi myös toimivalta merkitä valtuutus täällä holhousasioiden rekisteriin. Jos on kysymys Suomessa vahvistetusta valtuutuksesta, rekisteröintiin sovelletaan myös kansainvälisluonteisissa tapauksissa 27 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentin säännös täydentää kansainvälisluonteisia tapauksia silmällä pi-

täen 27 §:n 1 momentin säännöstä edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinnistä. Lain 39 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla Suomen holhousviranomaisen olisi eräissä tapauksissa velvollinen valvomaan valtuutetun toimintaa silloinkin, kun valtuutusta ei ole vahvistettu Suomessa. Valvonnan mahdollistamiseksi valtuutus olisi näissäkin tapauksissa merkittävä holhousasioiden rekisteriin. Rekisteröinnin edellytyksenä olisi ensiksikin vastaavasti kuin 27 §:n 1 momentin mukaan se, että valtuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa. Toiseksi rekisteröinti edellyttäisi sitä, että valtuuttajalla on asuinpaikka Suomessa.

Holhousviranomaisen olisi momentissa tarkoitetuilla tavoilla rekisteröitävä valtuutus saatuaan tiedon siitä. Jotta turvataisiin se, että holhousviranomaisen saisi tiedon 2 momentissa tarkoitettuja ehdot täyttävistä valtuutuksista, 3 momentissa säädettäisiin valtuutetulle ilmoitusvelvollisuus. Jos kysymys on valtuutuksesta, joka on 2 momentin mukaan merkittävä holhousasioiden rekisteriin, valtuutetun on tehtävä siitä ilmoitus 29 §:n 1 momentin osoittamalle holhousviranomaiselle. Käytännössä ilmoituksen tekeminen tulisi tyypillisesti ajankohtaiseksi silloin, kun ulkomailla asunut valtuuttaja muuttaa Suomeen ja hänelle muodostuu asuinpaikka täällä.

Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiin ei liittyisi välittömiä sanktioita. Holhousviranomaisen havaitsema laiminlyönti ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi voisi kuitenkin antaa aiheen selvittää, onko valtuutettu sopiva hoitamaan tehtävänsä vai onko valtuuttajan edun turvaamiseksi tarpeen määrätä edunvalvoja hoitamaan hänen asioitaan.

39 §. *Kansainvälinen toimivalta muussa valtuutusta koskevassa asiassa.* Pykälä koskee Suomen viranomaisten kansainvälistä toimivaltaa muissa edunvalvontavaltuutusta koskevissa asioissa kuin valtuutuksen vahvistamisessa ja rekisteröimisessä. Tällaisia asioita ovat luvan myöntäminen oikeustoimeen 19 §:n nojalla, edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §:n 1 momentin nojalla, 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu edunvalvojan tehtävän lakkaamista koskeva asia, valtuutuksen peruuttamisen vahvistaminen 28 §:n nojalla ja valtuutetun toiminnan val-

vonta 6 luvussa säädetyllä tavalla.

Myös näissä asioissa Suomen viranomaisen kansainvälisen toimivallan pääasiallinen määräytymisperuste olisi momentin 1 kohdan mukaan se, että valtuuttajalla on asuinpaikka Suomessa. Tämän lisäksi Suomen viranomaisilla olisi momentin 2 kohdan mukaan kansainvälinen toimivalta, jos valtuutus on vahvistettu Suomessa. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa se, että jos esimerkiksi ulkomailla asuva henkilö on antanut edunvalvontavaltuutuksen Suomessa olevan omaisuuden hoitamista varten, valtuutusta koskevia asioita voitaisiin tarvittaessa saattaa Suomen viranomaisten tutkittavaksi. Lisäedellytyksenä Suomen viranomaisten toimivallalle olisi näissä tapauksissa se, että asian tutkimista Suomessa on olosuhteisiin katsoen pidettävä aiheellisena. Asian tutkimista Suomessa voitaisiin pitää aiheellisena esimerkiksi silloin, kun asian tutkiminen valtuuttajan asuinpaikkavaltiossa ei ole mahdollista sen vuoksi, että kyseisen valtion lainsäädäntö ei lainkaan tunne edunvalvontavaltuutusta.

Pykälän 2 momentissa säädetään kolmannelta vaihtoehdoisesta kansainvälisen toimivallan perusteesta asiassa, joka koskee valtuutetun tehtäviin määrätyn edunvalvojan tehtävän lakkaamista. Tällainen asia voitaisiin tutkia Suomessa 1 momentissa mainittujen tilanteiden ohella myös silloin, kun edunvalvoja on määrätty Suomessa. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että kun edunvalvoja on määrätty Suomessa, myös hänen tehtävänsä lakkaamista koskeva asia voidaan aina käsitellä täällä. Toimivaltaperuste tulisi tyypillisesti sovellettavaksi silloin, kun valtuuttaja on muuttanut pois Suomesta sen jälkeen kun edunvalvoja on määrätty, mutta ennen edunvalvojan tehtävän lakkaamista.

Erityisesti silloin, kun on kysymys Suomessa vahvistetusta valtuutuksesta, voi valtuuttajan muutettua pois Suomesta olla 1 momentin säännösten perusteella vaikeaa yksiselitteisesti määrittellä ajankohtaa, josta lähtien Suomen viranomaiset eivät enää ole toimivaltaisia tutkimaan edunvalvontavaltuutusta koskevia asioita. Valtuutetun toiminnan valvonnan osalta tulee kuitenkin muun muassa vastuukysymysten selkeyttämiseksi olla mahdollista yksiselitteisesti määrittellä, mistä

lähtien valvonta ei enää kuulu Suomen viranomaisille. Tätä silmällä pitäen 3 momenttiin on otettu säännös Suomen viranomaisen oikeudesta päättää, että valtuutetun toiminnan valvonta Suomessa lopetetaan. Edellytyksenä olisi, että valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa eikä hänellä myöskään ole Suomessa sellaista omaisuutta, jota valtuutetun tulee hoitaa. Valtuuttajan aseman turvaamiseksi ehdotetaan lisäksi, että valvontaa ei saa lopettaa, jos siitä aiheutuisi vaaraa valtuuttajan eduille. Päätös valvonnan lopettamisesta olisi merkittävä holhousasioiden rekisteriin.

40 §. Sovellettava laki. Pykälään on otettu edunvalvontavaltuutukseen sovellettavaa lakia koskevat säännökset. Pykälä vastaa asiallisesti 38 §:n perusteluissa mainitun yleissopimuksen 15 artiklaa.

Pykälän 1 momentti koskee valtuutuksen olemassaoloon, laajuuteen, muuttamiseen ja lakkaamiseen sovellettavaa lakia. Valtuutuksen olemassaololla tarkoitetaan esimerkiksi kysymyksiä siitä, onko valtakirja tehty ja valtuutus annettu pätevästi sekä milloin ja miten se tulee voimaan. Valtuutuksen laajuudella tarkoitetaan kysymystä siitä, missä asioissa valtuutetulla on kelpoisuus toimia valtuuttajan puolesta. Tähän sisältyvät myös kysymykset siitä, tarvitseeko valtuutettu joihinkin valtuuttajan puolesta tekemiinsä oikeustoimiin viranomaisen luvan ja onko valtuutettu oikeutettu lahjoittamaan valtuuttajan omaisuutta. Valtuutuksen lakkaamisella tarkoitetaan kysymystä siitä, onko valtuutus pätevästi peruutettu tai onko se muusta syystä lakanut olemasta voimassa.

Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan tässä momentissa tarkoitettua lakia sovellettaisiin ylipäätään valtuutusta koskeviin aineellisoikeudellisiin kysymyksiin.

Mainittuihin kysymyksiin sovellettaisiin pääsäännön mukaan sen valtion lakia, jossa valtuuttajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaikka. Valtuutus katsotaan annetuksi silloin, kun valtuuttaja on luovuttanut valtakirjan valtuutetun haltuun tai muulla tavalla antanut valtuuttamista koskevan tahdonilmaisun. Valtuuttajan asuinpaikan siirtyminen valtiosta toiseen valtuutuksen antamisen jälkeen ei vaikuttaisi siihen, mitä lakia valtuutukseen sovelletaan.

Valtuuttaja voisi kuitenkin määrätä, että valtuutukseen sovelletaan edellä tarkoitettua lain sijasta jotakin 2 momentissa mainittua lakia. Jotta määräys olisi pätevä, se tulisi antaa kirjallisesti. Määräyksen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse sisältyä edunvalvontavaltuutusta varten annettuun valtakirjaan.

Pykälän 2 momentti sisältää luettelon niistä laeista, joiden soveltamisesta valtuutukseen valtuuttaja voisi määrätä. Momentin 1 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sen valtion lain, jonka kansalainen hän on. Jos valtuuttajalla on samanaikaisesti useamman valtion kansalaisuus, minkä tahansa kansalaisuusvaltion laki voitaisiin määrätä sovellettavaksi.

Momentin 2 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sellaisen valtion lain, jossa hänellä on aikaisemmin ollut asuinpaikka. Kysymyksessä ei välttämättä tarvitsisi olla nykyistä edellinen asuinpaikka- valtio, vaan riittäisi, että valtuuttajalla on joskus ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa.

Momentin 3 kohdan mukaan valtuuttaja voisi määrätä sovellettavaksi sellaisen valtion lain, jossa hänellä on omaisuutta. Tällainen määräys voisi kuitenkin koskea vain tätä omaisuutta. Valtuuttaja, joka on Suomen kansalainen, voisi esimerkiksi määrätä, että Englannissa sijaitsevaa omaisuutta koskevis- sa asioissa valtuutukseen sovelletaan Eng- lannin lakia ja valtuutukseen muilta osin so- velletaan Suomen lakia.

Pykälän 2 momentissa oleva luettelo on tyhjentävä. Valtuuttaja ei siis voisi määrätä sovellettavaksi esimerkiksi sellaisen valtion lakia, johon hän vasta suunnittelee muuttavansa. Jos valtuuttaja on määrännyt sovellet- tavaksi jonkin muun kuin luettelossa maini- tun lain, sovellettaisiin 1 momentin pääsään- nön mukaan sen valtion lakia, jossa valtuut- tajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaik- ka.

Kansainvälisessä yksityisoikeudessa on vakiintuneena periaatteena, että menettelyyn sovelletaan tuomioistuinaan lakia. Tämän mukaisesti 3 momentissa ehdotetaan säädet- täväksi, että Suomen lakia sovelletaan hol- housviranomaisen ja tuomioistuimen menet- telyyn niiden käsitellessä tässä laissa tarkoi- tettua asiaa. Tämän ohella Suomen lakia so- vellettaisiin muutoinkin tapaan, jolla edun-

valvontavaltuutusta käytetään. Esimerkiksi kysymys siitä, millä tavoin valtuutetun on todistettava valtuutuksen olemassaolo toimi- essaan valtuuttajan puolesta, määräytyisi val- tuutusta Suomessa käytettäessä Suomen lain mukaan. Mainittua kysymystä koskevia säännöksiä on esimerkiksi oikeudenkäymis- kaaren 15 luvun 4 §:ssä ja sähköisestä asi- oinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003) 9 §:n 2 momentissa.

Pykälän 4 momentissa on säännös, jonka mukaan viittaus vieraan valtion lakiin ei käsi- tä asianomaisen vieraan valtion kansainväli- sen yksityisoikeuden alaan kuuluvia sään- nöksiä. Niin sanottua renvoi- eli viittausperi- aatetta ei toisin sanoen sovelleta eikä vieraan valtion lainvalintasääntöjen tunteminen ole siten tarpeen sovellettavan lain löytämiseksi.

8 luku. Erinäiset säännökset

41 §. Hallintoa koskevat säännökset. Pykä- lässä säädetään asian käsittelystä ja ratkai- misesta holhousviranomaisessa. Pykälän 1 momentin mukaan edunvalvontavaltuutuk- sen tai sen peruuttamisen vahvistamista kos- keva asia ratkaistaisiin holhousviranomaises- sa esittelystä. Sama koskisi lupaa ja velvoit- tamista koskevia asioita. Ehdotus vastaa asi- allisesti holhoustoimesta annetun lain 85 §:n 1 momenttia, jonka mukaan merkitykseltään edellä mainittuihin asioihin rinnastettavat holhoustoimesta annetun lain mukaiset asiat on niin ikään holhousviranomaisessa ratkais- tava esittelystä.

Muut kuin edellä mainitut asiat ratkaistai- siin siten kuin asian ratkaisemisesta maistraat- tin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Rekisterihallintoasetuksen (248/1996) 9 §:n mukaan maistraatin toimi- valtaan kuuluvat asiat ratkaisee maistraatin päällikkönä toimiva henkikirjoittaja tai muu virkamies, jolle on annettu maistraatin työjär- jestyksessä päätösvalta. Maistraatin päällik- könä toimivan henkikirjoittajan ollessa esty- nyt hänen sijaisenaan toimii työjärjestyksessä määrätty maistraatin virkamies. Maistraatin esityksestä lääninhallitus voi kuitenkin mää- rätä sijaiseksi läänin toisen maistraatin hen- kikirjoittajan tai muun virkamiehen tämän suostumuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan asian käsitte-

lyyn holhousviranomaisessa ja virkamiehen esteellisyyteen sovellettaisiin hallintolakia, jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu. Mainitun lain mukaisesti määräytyisi siten esimerkiksi holhousviranomaisen neuvontavelvollisuus, asiamiehen ja avustajan käyttäminen sekä päätöksen ja muun asiakirjan tiedoksianto.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi holhousviranomaisen päätösten ja suoritteiden maksullisuudesta. Suoritteista ja päätöksistä perittäviin maksuihin sovellettaisiin valtion maksuperustelakia (150/1992). Holhousviranomaisella olisi kuitenkin oikeus yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua. Maksun perimättä jättäminen olisi mahdollista silloin, kun maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta. Maksu voidaan jättää perimättä myös, jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta. Esimerkiksi maksun periminen holhousviranomaisen luvasta olisi kohtuutonta, jos luvanvaraisen oikeustoimen taloudellinen arvo valtuuttajalle on vähäinen suhteessa lupa-asian käsittelemisestä perittävään maksuun.

42 §. Päätöksen noudattaminen. Pykälän mukaan holhousviranomaisen tai hallinto-oikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvontavaltuutuksen tai sen peruuttamisen vahvistamista, olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Jos päätöksestä on valitettu, muutoksenhakutuomioistuimien voisi kuitenkin määrätä, ettei päätöstä ole noudatettava, kunnes muutoksenhakutuomioistuimien ratkaisee asian.

Valtuutuksen vahvistamista koskevan päätöksen noudattaminen ennen sen lainvoimaisuutta on perusteltua valtuuttajan edun kannalta, jotta valtuutettu voi välittömästi aloittaa toimintakykynsä menettäneen valtuuttajan asioiden hoitamisen. Valtuutuksen peruuttamisen vahvistamista koskevan päätöksen noudattaminen ennen sen lainvoimaisuutta on puolestaan perusteltua valtuuttajan itsemääräämisoikeuden kannalta.

43 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa on säännös muutoksen hakemisesta holhousviranomaisen päätökseen. Muutosta ha-

ettaisiin hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräistä muutoksenhakukielloista. Muutosta ei saisi hakea holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee valtuutetun toiminnan valvonnan siirtämistä holhousviranomaiselta toiselle 29 §:n 2 momentin nojalla, 30 §:n 3 momentissa tarkoitettua omaisuusluettelon antamisen määräajan pidentämistä taikka 33 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa holhous-toimesta annetun lain 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikajakohtaa. Asiallisesti vastaavia holhous-toimesta annetun lain nojalla tehtäviä holhousviranomaisen päätöksiä koskee vastaava valituskielto.

44 §. Valtuuttajan oikeudenomistajan oikeus saada tietoja. Ilman eri säännöstäkin on selvää, että valtuuttajalla on oikeus saada itseään koskevat tiedot holhousviranomaisen asiakirjoista siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Mainitun lain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista eräin rajoituksin, jotka ilmenevät lain 11 §:n 2 ja 3 momentista. Asianomaista itseään koskevalla tiedolla tarkoitetaan myös asianomaisten varallisuuteen liittyviä tietoja. Valtuuttaja voi siten pykälän nojalla saada tiedot muun muassa valtuutetun tekemästä tilistä.

Pykälään on otettu nimenomainen säännös valtuuttajan oikeudenomistajan tiedonsaanti-oikeudesta. Valtuuttajan kuoltua hänen oikeudenomistajallaan saattaa olla tarve perehtyä valtuuttajaa koskeviin holhousviranomaisen asiakirjoihin muun muassa pesänselvityksen toimittamiseksi. Sen vuoksi ehdotetaan, että valtuuttajan oikeudenomistajalla olisi oikeus saada samat tiedot, jotka olisi tullut antaa valtuuttajalle itselleen. Tiedonsaanti-oikeus olisi yhdelläkin pesän osakkaista eikä pelkästään kuolinpesällä yhteisesti. Tämä on tarpeen esimerkiksi sellaisen eturistiriitalanteen varalta, jossa yksi pesän osakkaista on toiminut valtuutettuna ja toinen osakas haluaa perehtyä asiakirjoihin selvittääkseen, miten valtuutettu on hoitanut tehtävänsä.

Jos kuolinpesä on pesänselvittäjän tai testamentin toimeenpanijan hallinnossa, näillä

on pesän laillisina edustajina oikeus samoihin tietoihin.

45 §. Valtuutetun oikeus saada tietoja. Pykälän 1 momentti koskee valtuutetun tiedonsaantioikeutta ennen valtuutuksen vahvistamista. Valtuutetulla olisi jo tässä vaiheessa oikeus saada säännöksessä yksilöidyltä taholta sellaiset tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko valtuuttaja tullut kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee. Ehdotettu tiedonsaantioikeus on välttämätön, jotta valtuutettu voi selvittää, onko olemassa edellytykset hakea valtuutuksen vahvistamista, ja hankkia hakemuksen tueksi 24 §:n 3 momentissa tarkoitettua lääkärinlausunnon tai muun selvityksen.

Pykälän 2 momentissa on yleinen säännös valtuutetun oikeudesta saada tietoja niissä asioissa, joita valtuutus koskee. Valtuutetulla on sen mukaan oikeus saada ne tiedot, joihin valtuuttajalla itsellään olisi oikeus, jollei erikseen toisin säädetä. Tämä tiedonsaantioikeus valtuutetulla olisi sen jälkeen, kun valtuutus on vahvistettu. Asian on katsottava olevan näin ilman nimenomaista säännöstäkin sillä perusteella, että valtuutettu on valtuuttajan laillinen edustaja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa. Selkeyden vuoksi asia on silti katsottu aiheelliseksi säännellä.

Pykälässä 3 momentissa säädetään valtuutetun oikeudesta avata valtuuttajalle saapuneita kirjeitä ja muita niihin rinnastettavia suljettuja viestejä. Valtuutetulla olisi tämä oikeus vain, jos viestin voidaan lähettäjän nimen tai muun erityisen seikan perusteella päätellä koskevan asiaa, jota edunvalvontavaltuutus koskee. Kirjeisiin rinnastettavia suljettuja viestejä ovat esimerkiksi sähköpostitse toimitettavat viestit.

Jotta viestin voitaisiin katsoa olevan kirjeeseen rinnastettava, sen tulee koostua sähköisesti, optisesti tai muulla tavoin tallennetuista merkeistä. Säännös ei siten missään tilanteessa oikeuta esimerkiksi käynnissä olevan puhelinkeskustelun kuunteluun valtuuttajan suostumuksetta.

46 §. Tietojenantamisvelvollisuus. Pykälä koskee holhousviranomaisen ja tuomioistuimen oikeutta saada tehtävänsä suorittamiseksi tarpeellisia tietoja ja selvityksiä. Sen tarkoituksena on turvata holhousviranomaiselle

mahdollisuus tehokkaasti valvoa valtuutettujen toimintaa sekä luoda edellytykset sille, että edunvalvontavaltuuksia koskevat holhousviranomaisen ja tuomioistuimen ratkaisut voidaan perustaa oikeaan tietoon. Pykälä vastaa sisällöltään holhoustoimesta annetun lain 90 §:ssä olevaa vastaavaa säännöstä.

47 §. Salassapitovelvollisuus. Pykälään on otettu säännökset salassapitovelvollisuudesta ja sitä koskevista poikkeuksista.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutettu ei saisi ilmaista edunvalvontavaltuutukseen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka valtuuttajan taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa. Salassapitovelvollisuuden estämättä asia voidaan luonnollisesti ilmaista, jos valtuuttaja tähän suostuu ja hän kykenee pätevästi antamaan tällaisen suostumuksen.

Yksityisen taloudellisen edun vuoksi salassapidettäviä ovat esimerkiksi valtuuttajan liike- tai ammattisalaisuudet sekä hänen taloudellista asemaansa koskevat tiedot, jos niiden antamisesta voi aiheutua hänelle taloudellista vahinkoa. Yksityisyyden suojaamisen vuoksi salassapidettäviä ovat esimerkiksi valtuuttajan yksityiselämää, terveydentilaa, sairautta ja vammaisuutta sekä häneen kohdistuvia hoitotoimenpiteitä koskevat tiedot.

Pykälän 2 momentti koskee viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuutta hänen hoidaessaan tässä laissa tarkoitettuja asioita. Viranomaisessa toimivaan sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja näin ollen muun muassa sen 24 §:ssä säädettyjä salassapitovelvoitteita. Edunvalvontavaltuutusta koskevissa asioissa tulevat todennäköisesti useimmin sovellettaviksi mainitun pykälän 1 momentin 23 ja 25 kohdassa säädetty salassapitoperusteet. Niiden mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön vuosituloista tai kokonaisvarallisuudesta taikka jotka muutoin kuvaavat hänen taloudellista asemaansa, sekä asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta. Esimerkiksi valtuutetun holhousviranomaiselle antama tili ja tämän lain 24 §:n 3 momentissa tarkoitettu lääkärinlausunto olisivat siten salassa pidettäviä.

Pykälän 3 momentti koskee 1 tai 2 momentissa tarkoitettua salassapitovelvollisen oike-

utta antaa tietoja salassapidettävästä asiasta. Salassapidettävä tieto voitaisiin ensinnäkin ilmaista valtion ja kunnan viranomaiselle tai muulle henkilölle, jos tieto on tarpeen tämän lain mukaisten tehtävien suorittamiseksi. Esimerkkinä tilanteista, joissa tieto voitaisiin antaa muulle henkilölle, ovat tapaukset, joissa valtuutetulle 34 §:n nojalla asetettu teettämishuaka on pantu täytäntöön ja henkilö, joka suorittaa valtuutetun laiminlyömän toimenpiteen, tarvitsee tiedon suorittakseen, mitä teettäminen koskee. Salassa pidettävät tiedot voidaan lisäksi antaa syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämistä varten. Oikeus tietojen luovuttamiseen näille viranomaisille olisi välttämätön esimerkiksi sen mahdollistamiseksi, että holhousviranomaisella voisi tehdä rikosilmoituksen epäillessään valtuutetun kavaltaneen valtuuttajan varoja. Tiedot voitaisiin antaa myös tuomioistuimelle, jos se on tarpeen tämän lain mukaisessa asiassa. Asian ilmaisemista voidaan pitää tarpeellisena esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin ei muutoin saisi oikeaa kuvaa valtuutetun tehtäviin määrättävän edunvalvojan määräämisen perusteena olevan esteellisyysperusteen olemassaolosta. Oikeus tietojen saamiseen olisi luonnollisesti lisäksi sillä, jolla on laissa nimenomaisesti säädetty oikeus saada tieto salassapidettävästä asiasta.

48 §. Rangaistussäännökset. Pykälän 1 momentissa on rangaistussäännös, joka koskee 46 §:ssä säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomista. Jos henkilö, jonka tehtävänä on antaa 46 §:ssä tarkoitetut tiedot, kieltäytyy niitä antamasta, hänet voitaisiin tuomita edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

Tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta ei 2 momentin mukaan voitaisi nostaa syytettä, ellei holhousviranomaisella ole ilmoittanut sitä syytteesen pantavaksi.

Pykälän 3 momenttiin on otettu viittaus salassapitovelvollisuuden rikkomista koskeviin rikoslain säännöksiin. Rangaistus 47 §:ssä tarkoitetun salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

49 §. Tarkemmat säännökset. Pykälä sisältää asetuksenantovaltuuden. Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin ja rekisterinpitoon liittyvistä tuomioistuimen ilmoituksista samoin kuin muutoin tämän lain täytäntöönpanosta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

50 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa on tavanomainen voimaantulosäännös.

On periaatteessa mahdollista, että jo ennen tämän lain voimaantuloa on annettu valtuutuksia, jotka on määrätty tulemaan voimaan tämän lain 1 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa. Ennen tämän lain voimaantuloa tällaiseen valtuutukseen on kuitenkin sovellettu oikeustoimilakia ja siten olennaisesti tämän lain säännöksistä poikkeavia oikeussääntöjä. Valtuutuksen voimaantulo ei esimerkiksi ole edellyttänyt viranomaisen myötävaikutusta eikä valtuutetun toimintaan ole kohdistunut viranomaisvalvontaa. Ehdotetun lain soveltamista takautuvasti tällaisiin valtuutuksiin ei voida pitää perusteltuna. Sen vuoksi ehdotetaan, että lakia käsillä olevan pykälän 2 momentin mukaan sovelletaan vain valtuutukseen, jota koskeva valtakirja on tehty tämän lain voimaantulon jälkeen. Valtakirjan teko-aika on yleensä helposti selvitettävissä valtakirjan päiväyksestä tai valtakirjaan liittyvästä todistuslausumasta.

1.2. Laki holhoustoimesta

13 §. Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan pykälän 1 momentin ensimmäinen virke.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin jälkimmäisessä virkkeessä säädetään holhousviranomaisen velvollisuudesta siirtää edunvalvojan määräämistä koskeva asia hakijan pyynnöstä käräjäoikeudelle, jos holhousviranomaisella katsoo, ettei hakemukseen voida suostua, ja jollei hakemus ole ilmeisen perusteeton. Säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska se on käytännössä osoittautunut tarpeettomaksi. Jos holhousviranomaisella katsoo, että hakija on sinänsä edunvalvonnan tarpeessa, mutta holhousviranomaisella ei voi määrätä edunvalvojaa esimerkiksi siitä syystä, että hakija ei 12 §:n 2 momentissa edellytetyin tavoin kykene ymmärtämään asian

merkitystä, holhousviranomaisen voi tehdä 72 §:n 1 momentin nojalla käräjäoikeudelle edunvalvojan määräämistä koskevan uuden hakemuksen. Lisäksi hakija voi joka tapauksessa itsekin panna asian vireille käräjäoikeudessa uudella hakemuksella.

Pykälän 2 momentissa nykyisin olevat säännökset muutoksenhausta holhousviranomaisen päätökseen korvattaisiin 87 ja 87 a §:n säännöksillä.

15 §. Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan. Koska pykälään lisättäväksi ehdotetun 3 momentin mukaan myös holhousviranomaisen saisi tietyissä tapauksissa toimivallan muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa, 2 momentin sanamuotoa on kuitenkin täsmennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että 2 momentti koskee edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista tuomioistuimen päätöksellä.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen on tietyissä tapauksissa toimivaltainen muuttamaan edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa. Holhousviranomaisen toimivalta olisi tuomioistuimen kanssa rinnakkainen. Säännös ei siis rajoita tuomioistuimelle pykälän 2 momentin mukaan kuuluvaa toimivaltaa.

Holhousviranomaisen toimivalta edellyttää ensiksikin sitä, että edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Tämä vastaa 12 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyä edellytystä sille, että holhousviranomaisella on toimivalta määrätä edunvalvoja. Toisena edellytyksenä on se, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Tämä vastaa 12 §:n 2 momentissa säädettyä holhousviranomaisen toimivallan edellytystä.

Kolmantena holhousviranomaisen toimivallan edellytyksenä on se, että päämies ja edunvalvoja yhdessä pyytävät edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista. Tästä edellytyksestä seuraa myös, että holhousviranomaisen voi muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa vain pyynnön mukaisella tavalla. Edunvalvojan yhtymistä hakemukseen edellytetään, jotta holhousviranomaisen käsiteltäväksi tulisi vain suhteellisen selviä ja riittäviä edunvalvojan tehtävän muuttamista

koskevia asioita. Jos edunvalvoja ei yhdy päämiehen hakemukseen edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi, päämies voi panna asian vireille käräjäoikeudessa.

Jos päämiehellä on useampia edunvalvojia, sovelletaan holhousviranomaisen toimivallan edellytysten täyttymistä harkittaessa 30 §:n säännöksiä. Niiden mukaan edellytetään pääsääntöisesti sitä, että kaikki edunvalvojat yhtyvät hakemukseen, jotta holhousviranomaisen olisi toimivaltainen muuttamaan edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa. Jos edunvalvojat ovat keskenään eri mieltä edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamisen tarpeellisuudesta, asia olisi siis käsiteltävä tuomioistuimessa.

Holhousviranomaisen toimivalta muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa ei riipu siitä, onko edunvalvojan määrännyt tuomioistuin vai holhousviranomaisen.

Asiallisena edellytyksenä edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamiselle olisi se, että tällainen muutos on tarpeellinen. Edellytys on sama kuin pykälän 2 momentissa jo nykyisin.

16 §. Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan. Pykälään lisättäväksi ehdotetun 3 momentin johdosta 2 momentin sanamuotoa on kuitenkin täsmennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että 2 momentti koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tuomioistuimen päätöksellä.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen saisi tietyissä tapauksissa toimivallan vapauttaa edunvalvojan tehtävästään. Holhousviranomaisen toimivalta olisi tuomioistuimen kanssa rinnakkainen. Säännös ei siis rajoita tuomioistuimelle pykälän 1 ja 2 momentin mukaan kuuluvaa toimivaltaa.

Holhousviranomaisen olisi toimivaltainen vapauttamaan edunvalvojan tehtävästään vain tämän omasta pyynnöstä. Edunvalvojan vapauttaminen tehtävästään pykälän 1 momentissa mainituilla perusteilla edellyttää sellaista harkintaa, joka on perusteltua jättää yksinomaan tuomioistuimelle.

Holhousviranomaisen ei olisi toimivaltainen vapauttamaan alaikäisen lapsensa huoltajana olevaa vanhempaa lapsensa edunvalvo-

jan tehtävästä. Tällaisen edunvalvojan vapauttaminen tehtävästään edellyttää pykälän 2 momentin mukaan erityistä syytä. Sen harkitseminen, täyttyykö tämä edellytys, on perusteltua jättää yksinomaan tuomioistuimelle.

Muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman vapauttaminen tehtävästään tämän omasta pyynnöstä ei edellytä harkintaa, sillä edunvalvojan pyyntö on yksinään riittävä syy tehtävästä vapauttamiselle. Holhousviranomaisen toimivalta voi siten olla laaja. Ehdotuksen mukaan holhousviranomaisen toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään ei riipu siitä, millä perusteella edunvalvoja on määrätty, eikä siitä, onko hänet määrännyt tuomioistuin vai holhousviranomainen. Edellytyksenä ei myöskään ole, että päämies ymmärtää asian merkityksen tai että hän yhtyy hakemukseen.

Edellä mainituista syistä holhousviranomaisen toimivalta vapauttaa edunvalvoja tehtävästään olisi laajempi kuin holhousviranomaisen toimivalta määrätä päämiehelle uusi edunvalvoja 12 §:n nojalla. Jotta ei voisi syntyä tilanteita, joissa päämies jää tilapäisesti ilman edunvalvojaa, kunnes uusi edunvalvoja saadaan määrättyksi, holhousviranomaisen voisi ehdotuksen mukaan vapauttaessaan edunvalvojan tehtävästään määrätä tämän jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty. Tällaisen määräyksen holhousviranomaisen voisi antaa omasta aloitteestaankin. Se olisi annettava vain tarvittaessa. Edunvalvoja voitaisiin vapauttaa tehtävästään välittömästi esimerkiksi silloin, kun päämiehellä on useampia edunvalvojia, joista vain yksi pyytää vapautusta tehtävästään.

17 §. Pykälään on lisätty uusi 4 momentti, jonka mukaan holhousviranomaisen saisi tietyissä tapauksissa toimivallan määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan.

Holhousviranomaisen toimivalta määrätä edunvalvojan tehtävä lakkaamaan riippuisi samansisältöisistä edellytyksistä kuin holhousviranomaisen toimivalta muuttaa edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla. Näiden edellytysten osalta viitataan 15 §:n perusteluissa esitettyyn. Asiallisena edellytyksenä edunvalvojan tehtävän määräämiselle lakkaamaan olisi pykälän 3 momentin mukaan se, että päämies ei enää ole edunval-

vonnan tarpeessa.

17 a §. Pykälään on otettu säännös toimivaltaisesta holhousviranomaisesta 15 §:n 3 momentissa, 16 §:n 3 momentissa ja 17 §:n 4 momentissa tarkoitetuissa asioissa. Säännös on tarpeellinen, koska kysymys on holhousviranomaiselle ehdotetuista uusista tehtävistä. Hakemukset olisi tehtävä 46 tai 47 §:n osoittamalle holhousviranomaiselle.

32 §. Pykälän 1 momentti vastaa nykyistä 1 momenttia.

Pykälän 2 momentti säilyisi asiallisesti ennallaan lukuun ottamatta sitä, että momentin ensimmäisestä virkkeestä on yleisperustelujen jaksossa 3.1 selostetusta syystä jätetty pois esteellisyysperuste, joka koskee tilanteita, joissa päämiehen vastapuolena on muu edunvalvojalle läheinen henkilö kuin edunvalvojan puoliso. Sen sijaan säännöksestä ilmeni nimenomaisesti, että edunvalvoja olisi esteellinen edustamaan päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai lapsi taikka joku, jota edunvalvoja edustaa. Momentin jälkimmäinen virke vastaa voimassa olevaa lakia.

Pykälään on otettu uusi 3 momentti, joka täydentää 2 momentin esteellisyyssäännöstä ja korvaa siinä nykyisin käytetyn ilmaisun ”läheinen henkilö”, joka edellä todetuin tavoin ehdotetaan tässä yhteydessä poistettavaksi. Sen mukaan edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos tämän vastapuolena on säännöksessä tarkemmin yksilöity edunvalvojan lähisukulainen tai muu läheinen. Säännöksen tarkoituksena on helpottaa esteellisyyсарviointia siten, että laista ilmenee nimenomaisesti se sukulaispiiri, johon kuuluvien henkilöiden ollessa vastapuolena edunvalvoja ilman muuta on esteellinen. Säännös ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan esteellisyys voi 5 momentista ilmenevin tavoin, kuten nykyisinkin, syntyä muissakin tilanteissa.

Momentti koskee vain muiden edunvalvojen kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman esteellisyyttä. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voisi siten edunvalvojana edustaa alaikäistä lastaan esimerkiksi oikeustoimessa, jossa lapsen vastapuolena on vanhemman muu läheinen kuin tämän puoliso tai tämän toinen lapsi. Jos esimerkiksi isovanhempi tahtoo lahjoittaa omaisuutta lapsenlapselleen, lapsen vanhem-

pi voi tämän edunvalvojana pätevästi ottaa lahjan vastaan eikä tätä varten tarvita edunvalvojan sijaista. Sukulaisuuteen perustuvan esteellisyyden ulottaminen näihin tilanteisiin ei ole päämiehen edun kannalta tarpeellista, koska alaikäisen lapsen ja hänen huoltajanaan olevan vanhemman välinen läheinen suhde ja etujen yhteisyys huomioon ottaen siitä, että oikeustoimessa on vastapuolena vanhemman muu läheinen, ei yleensä voida katsoa aiheutuvan eturistiriitaa vanhemman ja hänen lapsensa välille. Vanhempi olisi kuitenkin tällaisessakin tilanteessa pykälän 5 momentin nojalla esteellinen edustamaan lastaan, jos lapsen ja edunvalvojana olevan vanhemman edut yksittäistapauksessa saattavat joutua ristiriitaan keskenään. Jos esimerkiksi lapsen ja hänen isovanhempansa välillä tehtävän merkittävän osakekaupan yhteydessä lapsen ja edunvalvojana olevan vanhemman edut saattavat joutua ristiriitaan keskenään sen vuoksi, että vanhempi itsekin omistaa saman osakeyhtiön osakkeita, vanhempi olisi esteellinen 5 momentin nojalla.

Pykälään on otettu uusi 4 momentti, jossa on annettu puolison määritelmä ja rinnastettu puolisukulaiset sukulaisiin. Momentti vastaa 1. lakiehdotuksen 8 §:n 2 momenttia ja 17 §:n 2 momenttia. Momentin sisällön osalta viitataan 1. lakiehdotuksen 8 §:n perusteluissa esitettyyn.

Pykälän 5 momentti vastaa asiallisesti voimassa olevaa 3 momenttia sekä 1. lakiehdotuksen 17 §:n 3 momenttia. Samoin kuin voimassa olevan lain mukaan, pykälän 2 ja 3 momentin esteellisyysperusteet eivät siis ole tyhjentäviä, vaan esteellisyys syntyy myös silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään. Esimerkkejä tämän esteellisyysperusteiden käsillä olosta on esitetty 1. lakiehdotuksen 17 §:n perusteluissa.

34 §. Pykälän 1 momentin 10 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevassa säännöksessä käytetty ilmaisu ”osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa” korvataan ilmaisulla ”osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä”. Ehdotettu muutos perustuu asunto-osakeyhtiölain (809/1991)

1 §:n 2 kohdan säännökseen, jonka mukaan asunto-osakeyhtiön osakkeet voivat tuottaa oikeuden hallita paitsi yhtiöjärjestyksessä määrättyä huoneistoa myös muuta osaa yhtiön rakennuksesta tai sen hallinnassa olevasta kiinteistöstä. Mainitun lain 2 §:n 1 momentin mukaan niin sanotun kiinteistöosakeyhtiön osakkeet voivat vastaavasti tuottaa oikeuden hallita paitsi yhtiöjärjestyksessä määrättyä yhtiön rakennuksessa olevaa huoneistoa myös muuta osaa yhtiön rakennuksesta tai sen hallinnassa olevasta kiinteistöstä.

Voimassa olevaa 10 kohdan säännöstä on käytännössä pidetty tulkinnanvaraisena sen suhteen, koskeeko luvanvaraisuus esimerkiksi sellaisten kiinteistöosakeyhtiön osakkeiden luovuttamista, jotka eivät yhtiöjärjestyksen mukaan oikeuta hallitsemaan huoneistoa, vaan osaa yhtiön hallinnassa olevasta kiinteistöstä. Oikeustoimen taloudellinen merkitys ja sen riskialttius päämiehen kannalta ei välttämättä riipu siitä, kohdistuuko osakkeiden tai osuuksien tuottama hallintaoikeus huoneistoon vai muuhun osaan rakennuksesta tai kiinteistöstä. Tämän vuoksi säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että luvanvaraisuus lähtökohtaisesti koskisi kumminlaisia osakkeita tai osuuksia.

Ehdotettu lupaperusteen laajennus ei kuitenkaan koskisi sellaisia 13 kohdan g alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista. Esimerkiksi autotallin tai pihalla olevan autopaikan hallintaan oikeuttavien asunto-osakeyhtiön osakkeiden luovuttaminen tai hankkiminen vastiketta antamalla ei siten olisi luvanvaraista.

Momentin 11 kohdan soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi vastaavalla tavalla kuin 10 kohdan soveltamisalaa. Luvanvaraisuus koskisi paitsi huoneiston käyttöoikeuden luovuttamista säännöksessä tarkoitetuksi ajaksi myös sellaista käyttöoikeuden luovutusta, jonka kohteena on muu osa rakennuksesta tai kiinteistöstä. Luvanvaraisuus ei koskisi sellaista käyttöoikeuden luovutusta, jonka kohteena on 13 kohdan g alakohdassa tarkoitettu oikeus hyödykkeen tai palvelun saamiseen.

Momentin 13 kohtaa on täydennetty. Holhousviranomaisen lupaa edellyttävien oikeustoimien joukkoon on lisätty rahalainan antaminen päämiehen puolesta. Tämä on tarpeen, koska rahalainan antaminen voi olla päämiehen kannalta huomattavan riskialtista toimenpide erityisesti silloin, kun lainalla ei ole riittäviä vakuuksia.

Jos edunvalvoja antaisi rahalainan ilman säännöksessä edellytettyä holhousviranomaisen lupaa eikä holhousviranomaisen tätä jälkeenkään hyväksyisi, lainan antaminen ei sitoisi päämiestä. Jos varat on ehditty luovuttaa lainansaajalle, laina voitaisiin periä lainansaajalta takaisin välittömästi riippumatta siitä myönnettäessä sovitusta maksuajasta.

Rahalainalla tarkoitetaan säännöksessä vain varsinaiseen rahan velaksiantoon perustuvaa saatavaa. Jos esimerkiksi jotakin omaisuutta päämiehen puolesta myytessä samalla myönnetään tavanomaisin ehdoin maksuaikaa ostajalle, ei kysymys ole säännöksessä tarkoitettua rahalainan antamisesta eikä siten luvanvaraisesta oikeustoimesta.

Vastaavasti kuin voimassa olevassa laissa, ehdotettuun 13 kohtaan sisältyy luettelo tietyistä oikeustoimista, joihin ei tarvita lupaa, vaikka kysymys onkin rahalainan antamisesta taikka sijoituskohteen tai yhteisöosuusien hankkimisesta. Näiden oikeustoimien luetteloon on lisätty a alakohdaksi varojen tallettaminen Euroopan talousalueeseen kuuluvasa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen. Poikkeussäännös on tarpeellinen, jotta rahalainan antamisen kielto ei johda siihen, että varojen tallettaminen pankkitilille edellyttää holhousviranomaisen lupaa.

Momentin 13 kohdan b alakohta vastaa asiallisesti voimassa olevaa a alakohtaa. Säännöstä on kuitenkin täydennetty siten, että myöskään Ahvenanmaan maakunnan liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkiminen ei edellytä holhousviranomaisen lupaa. Ahvenanmaan maakunta voidaan vakavaraisuutensa suhteen rinnastaa säännöksessä nykyisin mainittuihin julkisyhteisöihin, minkä vuoksi on perusteltua sisällyttää sen myöntämät joukkovelkakirjat poikkeussäännökseen.

Momentin 13 kohdan c alakohta vastaa voimassa olevaa lakia.

Momentin 13 kohdan d alakohdaksi ehdo-

tetaan lisättäväksi poikkeussäännös, joka koskee osuuksien hankkimista sijoitusrahastodirektiivissä tarkoitettussa sijoitusrahastossa. Sen mukaan holhousviranomaisen lupaa ei edellytetäisi hankittaessa osuuksia Suomessa rekisteröidyssä sijoitusrahastolain (48/1999) 2 §:n 9 kohdassa mainitun sijoitusrahastodirektiivin mukaisessa sijoitusrahastossa tai sellaisessa sijoitusrahastolain 128 §:n 1 momentissa tarkoitettussa ulkomaisessa yhteissijoitusyrityksessä, joka mainitun 128 §:n 2 momentin mukaan saa markkinoida osuuksiaan Suomessa. Vastaava poikkeussäännös on nykyisin holhoustoimesta annetun asetuksen (889/1999) 1 §:ssä. Lupasääntelyn selkeyttämiseksi kyseinen poikkeussäännös ehdotetaan siirrettäväksi asetuksesta lakiin. Asiallisesti oikeustila ei siis muuttuisi.

Momentin 13 kohdan e alakohta vastaisi asiallisesti nykyisin c alakohdassa olevaa poikkeussäännöstä. Jos on kysymys muusta kuin d alakohdassa tarkoitettusta sijoitusrahastosta eli sijoitusrahastolaissa tarkoitettua erikoissijoitusrahastosta, osuuksien hankkiminen sijoitusrahastossa olisi mahdollista ilman holhousviranomaisen lupaa edellyttäen, että rahaston pääomasta vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna b ja c alakohdissa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin. Voimassa olevaa vastaavaa säännöstä tulkittaessa on käytännössä ilmennyt epäselvyyttä sen suhteen, tarkoitetaanko säännöksessä sijoitusrahaston kulloinkin noudattamaa sijoituspolitiikkaa vai sääntöjen mahdollistamaa sijoituspolitiikkaa. Tämän kysymyksen selkeyttämiseksi säännökseen ehdotetaan samassa yhteydessä lisättäväksi sanat ”rahaston sääntöjen mukaan”. Luvanvaraisuutta olisi siis arvioitava siltä pohjalta, millaisen sijoituspolitiikan sijoitusrahaston säännöt mahdollistavat.

Momentin 13 kohdan f alakohdassa annettaisiin valtuus säätää valtioneuvoston asetuksella poikkeuksia velvollisuudesta hakea holhousviranomaisen lupaa sellaisten sijoituskohteiden hankkimiseen, jotka voidaan rinnastaa a—e alakohdassa tarkoitettuihin sijoituskohteisiin. Vastaava valtuussäännös sisältyy myös voimassa olevaan lakiin (d alakohta).

Momentin 13 kohdan g alakohta vastaa voimassa olevaa lakia (e alakohta).

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lupamenettely yksittäisen luvanvaraisen oikeustoimen osalta olisi mahdollista keskittää yhteen holhousviranomaiseen.

Voimassa olevan lain mukaan holhousviranomaisen lupaa on aina haettava 46 tai 47 §:n osoittamalta edunvalvojan toimintaa valvovalta holhousviranomaiselta. Jos luvanvaraiseen oikeustoimeen on osallisina useita edunvalvonnassa olevia henkilöitä, säännös voi käytännössä johtaa siihen, että lupaa samaan oikeustoimeen on haettava useilta eri holhousviranomaisilta. Asiaa koskevat selvitykset joudutaan tällöin esittämään useaan kertaan ja eri holhousviranomaiset joutuvat kukin erikseen harkitsemaan luvan myöntämisen edellytyksiä. Ehdotuksen mukaan lupaa voitaisiin kaikkien luvanvaraiseen oikeustoimeen tai toimenpiteeseen osallisina olevien edunvalvonnassa olevien henkilöiden osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Säännöstä voitaisiin soveltaa riippumatta siitä, ovatko edunvalvonnassa olevat oikeustoimessa toistensa myötäpuolia vai vastapuolia. Säännös tulisi käytännössä todennäköisesti useimmin sovellettavaksi haettaessa lupaa perinnönjakosopimuksen tekemiseen.

Lupamenettelyn keskittämisen mahdollistava säännös ei olisi pakottava eikä siten estäisi edunvalvoja hakemasta lupaa erikseen kunkin toimintaa valvovalta holhousviranomaiselta.

Jos se on asian selvittämiseksi tarpeen, lupahakemusta käsittelevän holhousviranomaisen olisi luonnollisesti jo luvan myöntämisen edellytyksiä harkitessaan oltava yhteydessä niihin muihin holhousviranomaisiin, jotka vastaavat kyseisten edunvalvojen toiminnan valvonnasta. Momenttiin on lisäksi otettu nimenomainen säännös siitä, että asian käsittelevän holhousviranomaisen olisi aina ilmoitettava päätöksestään niille holhousviranomaisille, joille edunvalvojan toiminnan valvonta kuuluu muiden oikeustoimeen osallisina olevien edunvalvonnassa olevien henkilöiden osalta. Tämä on tarpeen ristiriitaisten luparatkaisujen välttämiseksi sekä näiden holhousviranomaisien valvontatehtävän hoitamista varten.

Momentin viimeisessä virkkeessä oleva

viittaus hallintomenettelylakiin on korvattu viittauksella 1 päivänä tammikuuta 2004 voimaan tulleeseen hallintolakiin.

45 §. Pykälän 3 momenttia, joka koskee päämiehen isännänvastuuta vahingosta, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimessaan, ehdotetaan täsmennettäväksi. Säännöksen tarkoituksena on ollut sulkea pois vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momenttiin perustuvan isännänvastuun syntyminen päämiehelle edunvalvojan toimista. Säännöksen nykyinen sanamuoto saattaa kuitenkin synnyttää virheellisen käsityksen, jonka mukaan päämies ei missään tapauksessa olisi velvollinen korvaamaan vahinkoa, joka on syntynyt edunvalvojan toiminnan seurauksena. Päämiehen korvausvastuu on kuitenkin perusteltu esimerkiksi tilanteessa, jossa edunvalvoja on päämiehen lukuun myynyt asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet ja ostajalla on oikeus vahingonkorvaukseen asunnon virheen vuoksi. Ehdotetulla muutoksella pyritään osoittamaan nykyistä selkeämmin, että säännös ei rajoita päämiehen korvausvastuuta silloin, kun korvausvastuu perustuu sopimukseen, jonka edunvalvoja on toimessaan tehnyt päämiehen puolesta.

47 a §. Yleisperustelujen jaksossa 3.1 selostetuista syistä lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset, jotka koskevat tilintarkastustehtävien siirtämistä holhousviranomaiselta toiselle.

Pykälän 1 momentin mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää, että valvonnasta vastaavan holhousviranomaisen on siirrettävä 56 §:ssä tarkoitettuja tilintarkastustehtäviä toisen holhousviranomaisen suorittaviksi. Edellytyksenä sisäasiainministeriön asetuksen antamiselle olisi se, että tällainen järjestely harkitaan tarkoituksenmukaiseksi holhousviranomaisien työn taasaamiseksi.

Sisäasiainministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin siitä, mitkä holhousviranomaiset ovat velvollisia siirtämään tilintarkastusasioita ja mille holhousviranomaisille niitä siirretään. Sisäasiainministeriön asetuksella säädettäisiin myös siitä, kuinka suuren määrän tilintarkastusasioita kukin siirtävä holhousviranomaisella on velvollinen vuosittain siirtämään. Sääntely mahdollistaisi siis joustavan keinon tasata holhousviranomais-

ten työtä. Sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa muitakin täsmennyksiä säännöksiä siirron toteuttamisesta.

Kun säännöksessä viitataan 56 §:ssä tarkoitettuihin tilintarkastustehtäviin, siirto voisi koskea sekä vuositilejä että päätöstilejä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että vastuu edunvalvojan toiminnan valvonnasta säilyisi tilintarkastustehtävän siirrosta huolimatta muilta osin siirtävällä holhousviranomaisella. Se holhousviranomaisen, jolle tilintarkastustehtävä on siirretty, vastaisi siis vain siitä, että sille siirretty tarkastustehtävä suoritetaan asianmukaisesti ja että mahdolliset huomautukset tilistä annetaan tiedoksi valvonnasta vastaavalle holhousviranomaiselle. Valvonnasta vastaavan holhousviranomaisen asiana olisi tarvittaessa esimerkiksi käyttää lain 57 §:ssä tarkoitettuja pakkokeinoja tai ryhtyä 58 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin päämiehen edun turvaamiseksi.

Tilintarkastustehtävää siirron nojalla suorittava holhousviranomaisen olisi kuitenkin luonnollisesti oikeutettu pyytämään suoraan edunvalvojalta sellaisia lisätietoja, joita tilin asianmukaisuuden arvioiminen vaatii.

Pykälän 3 momentin mukaan holhousviranomaisen päätökseen, jolla yksittäinen tilintarkastustehtävä on sisäasiainministeriön asetuksen nojalla siirretty, ei saisi hakea valittamalla muutosta. Valitusoikeus on tarpeeton, koska tilintarkastustehtävän siirtämisessä on kysymys vain hallinnon sisäisestä järjestelystä, joka ei vaikuta edunvalvojan eikä hänen päämiehensä oikeuksiin tai velvollisuuksiin.

64 §. Pykälän 1 momenttiin on tehty seuraavaksi muutokset, jotka johtuvat siitä, että 1. lakiehdotuksessa ehdotetuin tavoin holhousasioiden rekisteriin merkittäisiin vastaisuudessa myös edunvalvontavaltuutukseen perustuvat valtuutetun tehtävät.

73 §. Pykälän 3 momentiksi on lisätty uusi säännös, joka koskee valtuutetun kuulemistilanteessa, jossa edunvalvontaan haettavalla henkilöllä on voimassa oleva edunvalvontavaltuutus.

Edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 11 §:n 2 momentista seuraa, että kun valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, edunvalvontavaltuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osalta kuin edunvalvojan tehtäviin kuuluu

huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee. Koska edunvalvojan määrääminen saattaa tällä tavalla välittömästi vaikuttaa valtuutetun asemaan, on perusteltua, että valtuutetulle varataan tilaisuus tulla kuulluksi edunvalvojan määräämistä koskevassa asiassa. Momentin mukaan tilaisuus tulla kuulluksi olisi varattava, jos edunvalvojan määrääminen saattaa aiheuttaa, että edunvalvontavaltuutus lakkaa kokonaan tai osaksi olemasta voimassa. Asiaa olisi arvioitava lähinnä siltä pohjalta, millaisen tehtävän antamista edunvalvojalle hakemuksessa on vaadittu. Jos harkitaan muunkin kuin hakemuksessa vaaditun tehtävän uskomista edunvalvojalle 77 §:n nojalla, tämäkin on otettava huomioon harkittaessa valtuutetun kuulemisen tarpeellisuutta.

Jos on selvää, että edunvalvojan määrääminen ei vaikuta valtuutetun asemaan, hänelle ei tarvitse varata tilaisuutta tulla kuulluksi. Näin on esimerkiksi silloin, kun valtuutetun tehtävänä on edustaa valtuuttajaa vain tämän henkilöä koskevissa asioissa ja edunvalvojaa haetaan yksinomaan päämiehen taloudellisten asioiden hoitamista varten.

Pykälän 4 momentti vastaa vähäistä sanonnallista muutosta lukuun ottamatta voimassa olevan pykälän 3 momenttia.

Pykälään on lisätty uusi 5 momentti, joka täsmentää pykälän 2 momentin säännöstä edunvalvontaan haettavan henkilön kuulemisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä täysi-ikäiselle, on sille, jonka etua on valvottava, varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 5 §:n mukaan, jos hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi, käräjäoikeuden on kehotettava häntä joko antamaan kirjallinen lausuma hakemuksen johdosta tai antamaan lausumansa suullisesti hakemusasian istunnossa. Tällainen kehoitus annetaan tiedoksi siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Ensisijaisena tiedoksiantotapana on niin sanottu postitiedoksianto. Jos postitiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, tiedoksiannon toimittaa haastemies henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle. Laillisen haastetiedoksiannon toimittamisen edellytyksenä on pidettävä sitä, että tiedoksiannon

vastaanottajalla on riittävä kyky ymmärtää toimenpiteen merkitys. Jos haastemies yrittäessään toimittaa haastetiedoksiantoa toteaa kuultavan olevan tilansa vuoksi kykenemätön ymmärtämään toimenpiteen merkitystä, tiedoksiantoa ei voida toimittaa. Tällaisessa tapauksessa tiedoksianto olisi momentin ensimmäisen virkkeen mukaan lähtökohtaisesti toimitettava edunvalvojalle, joka edunvalvontaan haettavalle henkilölle 82 §:n nojalla on määrätty oikeudenkäyntiä varten.

Kaikissa tapauksissa edunvalvojan määräämistä oikeudenkäyntiä varten ei kuitenkaan voida pitää kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellisena, vaikka kuultavan tila olisikin sellainen, ettei hän voi ottaa tiedoksiantoa vastaan. Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei olisi tarkoituksenmukaista esimerkiksi tilanteessa, jossa ei ole epäselvyyttä siitä, etteikö perusteita edunvalvojan määräämiselle olisi olemassa, eikä myöskään siitä, kuka tehtävään olisi määrättävä. Tällaisessa tapauksessa kuulemisesta voitaisiin momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan luopua. Tällainen tilanne voi olla käsilä esimerkiksi silloin, kun holhousviranomaisena on kuullut henkilökohtaisesti edunvalvontaan haettavaa henkilöä ja todennut edunvalvonnan tarpeen olemassaolon sekä sen, että kysymys edunvalvojan henkilöllisyydestä on riidaton.

Ehdotettu sääntely vastaa korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2004:38 ilmenevää kantaa siinä suhteessa, että edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei olisi aina tarpeellista, vaikka tiedoksiantoa ei saataisikaan toimitetuksi kuultavalle itselleen. Ehdotettu sääntely kuitenkin poikkeaa mainitusta ratkaisusta siinä suhteessa, että edunvalvontaan haetun henkilön kuulemisesta ei voitaisi luopua pelkästään sillä perusteella, että asiassa esitetystä selvityksestä ilmenee seikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa, ettei hän kykenisi kertomaan omaa mielipidettään tai antamaan asiassa merkityksellisiä tietoja. Ehdotuksen mukaan tällaisessakin tapauksessa tiedoksianto olisi pyrittävä toimitamaan ja kuulemisesta voitaisiin luopua vasta tiedoksiantoyrityksen epäonnistuttua kuultavan tilan vuoksi. Ehdotus perustuu lähtökohtaan, jonka mukaan perustuslain 21 §:n 2 momentissa vahvistettu oikeus tulla kuul-

luksi edellyttää, että kuultavalle joka tapauksessa vähintään pyritään varaamaan tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen ja asiassa esitettyjen selvitysten johdosta. Kuultavalle tulee tämän lähtökohdan mukaisesti aina varata tilaisuus esittää näkemyksensä myös sellaisista selvityksistä, joihin tuomioistuimen muodostama käsitys hänen kykenemättömyydestään tulla asiassa kuulluksi perustuu.

76 §. Voimassa olevan lain 74 §:n 2 momentin mukaan pykälän 1 momentissa tarkoitettu henkilökohtainen kuuleminen voidaan toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella, jos kuultava ei ilman huomattavaa vaikeutta voi saapua istuntoon tai jos siihen on muu erityinen syy. Käytännössä on ilmennyt epäselvyyttä sen suhteen, soveltuuko säännös pelkästään 74 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin toimintakelpoisuuden rajoittamista koskeviin asioihin vai myös 73 §:ssä tarkoitettuihin edunvalvojan määräämistä koskeviin asioihin, jos niissä on tarpeen kuulla jotakuta henkilökohtaisesti. Koska kummassakin asiatyypissä voi olla samankaltainen tarve toimittaa kuuleminen pääkäsittelyn ulkopuolella, sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että nykyinen 74 §:n 2 momentin säännös kumotaan ja asiallisesti vastaava säännös lisätään 76 §:n 2 momenttiin. Uusi säännös osoittaa, että kuuleminen pääkäsittelyn ulkopuolella on mahdollista sekä 73 että 74 §:ssä tarkoitetuissa asioissa ja voi lisäksi koskea paitsi sitä henkilöä, jonka edun valvomisesta on kysymys, myös muuta asiassa kuultavaa henkilöä, jolla 72 §:n mukaan on asiassa puhevalta.

Pääkäsittelyn ulkopuolella tapahtuvan kuulemisen edellytysten osalta ehdotettu säännös vastaa nykyistä 74 §:n 2 momenttia.

79 §. Pykälän 1 momenttia on täydennetty siten, että siitä ilmenee nimenomaisesti, että väliaikainen määräys voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa kuulematta paitsi sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, myös muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä eli alaikäisen huoltajaa ja edunvalvontaan haetun henkilön aviopuolisoa. Muilta osilta pykälä säilyisi ennallaan.

81 §. Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä oikeudenkäynnistä asiassa, joka koskee edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan. Sen vuoksi pykä-

län 1 momenttia on täydennetty siten, että siitä ilmenee, että myös tällaisessa asiassa sovelletaan soveltuvin osin 69—80 §:ää.

Pykälän 2 momenttia on muutettu siten, että pykälän 1 momentissa mainitussa asiassa voitaisiin antaa väliaikainen määräys varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi. Näin voitaisiin menetellä, jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys edunvalvojan vapauttamisesta tehtävästään voitaisiin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi esimerkiksi silloin, kun on saatettu todennäköiseksi, että edunvalvoja on väärinkäyttänyt päämiehensä varoja ja on olemassa vaara, että varojen väärinkäyttö jatkuu, jos hän saa tiedon vapauttamistaan koskevan asian vireilläolosta.

Muilta osilta pykälä säilyisi asiallisesti ennallaan.

82 §. Pykälään on lisätty uusi 2 momentti, joka koskee saman pykälän 1 momentissa tarkoitetun oikeudenkäyntiavustajan palkkioita ja kulujen korvaamista.

Oikeudenkäyntiä varten määrätyn edunvalvojan palkkioon ja kulujen korvaamiseen sovelletaan 44 §:n säännöksiä. Tuomioistuimen omasta aloitteestaan määräämään oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ei sen sijaan ole säännöksiä voimassa olevassa laissa. Tämä on aiheuttanut käytännössä epätietoisuutta. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös, jonka mukaan oikeudenkäyntiavustajan palkkioon ja kulujen korvaamiseen sovellettaisiin soveltuvin osin 44 §:n säännöksiä.

Lain 44 §:stä seuraa, että oikeudenkäyntiä varten määrätty oikeudenkäyntiavustaja lähtökohtaisesti saa palkkion ja korvauksen kuluistaan päämiehen varoista. Oikeudenkäyntiavustaja voidaan kuitenkin samalla määrätä oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitetuksi yksityiseksi avustajaksi, jos oikeusapulaissa säädetyt oikeusavun ja yksityisen avustajan määräämisen edellytykset täyttyvät. Tämä vastaa sitä, että korkein oikeus on ratkaisuisissa KKO 1982 II 7 ja 1990:139 katsonut, että virkaholhoja ja rikosjutussa asianomistajana olleelle alaikäiselle oikeudenkäyntiä varten määrätty uskottu mies voitiin määrätä maksuttoman oikeudenkäynnin saaneen päämiehen avustajaksi. Oikeusapulaissa tarkoitetuksi yksityiseksi avustajaksi määrätty oikeu-

denkäyntiavustaja saa palkkion ja korvauksen kuluistaan kokonaan tai osittain valtion varoista oikeusapulain säännösten mukaisesti.

83 §. Pykälän 1 momenttiin on lisätty säännös, joka koskee käräjäoikeuden päätöksen noudattamista, kun edunvalvojan tehtävää on muutettu. Säännöksen mukaan tällaista päätöstä on pääsääntöisesti noudatettava, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa. Tästä pääsäännöstä voidaan kuitenkin poiketa käräjäoikeuden päätöksessään antamalla määräyksellä.

Jos edunvalvojan tehtävää laajennetaan tai määräyksen voimassaoloaikaa pidennetään, olisi yleensä perusteltua, että päätöstä noudatetaan heti. Jos sitä vastoin edunvalvojan tehtävää supistetaan tai määräyksen voimassaoloaikaa lyhennetään, olisi yleensä päämiehen edun mukaista määrätä, että päätöstä noudatetaan vasta sen saatua lainvoiman.

85 §. Pykälän 1 momenttia on täydennetty sen johdosta, että holhousviranomaiselle ehdotetaan uusia tehtäviä. Myös asia, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan, olisi ratkaistava holhousviranomaisessa esittelystä.

Pykälän 2 momentissa oleva viittaus hallintomenettelylakiin on korvattu viittauksella hallintolakiin.

Pykälän 3 momenttiin on lisätty säännös, joka oikeuttaa holhousviranomaisen yksittäistapauksessa määräämään, ettei sen suoritteesta peritä maksua. Kohtuuttomien maksuvelvollisuuksien välttämiseksi on perusteltua, että holhousviranomaisella on yksittäistapauksessa oikeus harkintansa mukaan jättää maksu suoritteestaan perimättä. Voimassa olevan säännöksen mukaan holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaisissa säädetään. Mainitun lain säännökset eivät oikeuta viranomaista jättämään tapauskohtaisen harkinnan perusteella perimättä maksua suoritteestaan. Laissa ei ole myöskään valtuutettu antamaan tämännäköisiä alemmantasoisia säännöksiä tai määräyksiä. Siksi poikkeussäännös on otettava holhoustoimesta annettuun lakiin.

Ehdotetun uuden säännöksen soveltamislanteiden osalta viitataan 1. lakiehdotuksen 41 §:n 3 momentissa olevan vastaavan sään-

nöksen perusteluissa esitettyyn.

86 §. Pykälää on täydennetty sen johdosta, että holhousviranomaiselle ehdotetaan uusia tehtäviä. Holhousviranomaisen tulisi kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, myös silloin, kun holhousviranomaisesta pyydetään muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla. Päämiehen henkilökohtaisen kuulemisen tarkoituksena olisi varmistua hänen esittämänsä pyynnön aitoudesta sekä hänen riittävästä ymmärryskyvystään.

86 a §. Pykälään on otettu säännökset holhousviranomaisen päätöksen noudattamisesta.

Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä siitä, mistä lähtien holhousviranomaisen päätöstä edunvalvojan määräämisestä on noudatettava. Edunvalvojan määräämistä koskevan holhousviranomaisen päätöksen noudattamiseen on käytännössä yleensä sovellettu hallintolainkäyttölain 31 §:n 2 momenttia, jonka mukaan päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana muun muassa siinä tapauksessa, että se on luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti. Oikeustilaa on kuitenkin pidetty epäselvänä, koska mainittu säännös ei sanamuotonsa mukaan sovellu edunvalvojan määräämistä koskevaan päätökseen, joka on luonteeltaan niin sanottu muotoamisratkaisu, joka ei edellytä täytäntöönpanoa.

Ehdotetut säännökset holhousviranomaisen päätöksen noudattamisesta vastaavat asiallisesti 83 §:n 1 momentin säännöksiä käräjäoikeuden päätöksen noudattamisesta.

87 §. Pykälän 1 momentti vastaa nykyistä 1 momenttia.

Pykälän 2 momenttia on täydennetty sen vuoksi, että oikaisun hakeminen holhousviranomaisen tiettyihin päätöksiin ehdotetaan ohjattavaksi hallinto-oikeuksien sijasta käräjäoikeuksiin. Kielto hakea valittamalla muutosta holhousviranomaisen päätökseen koskisi pykälässä nykyisin mainittujen päätösten lisäksi myös päätöksiä, jotka koskevat edunvalvojan määräämistä, edunvalvojan tehtävän muuttamista, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan.

Valituskielto perustuu seuraaviin näkökohtiin. Jos holhousviranomaisen edellä mainituissa asioissa hylkää tai jättää tutkimatta sille tehdyn hakemuksen, hakija voi holhousviranomaisen ja käräjäoikeuden rinnakkaisesta toimivallasta johtuen aina tehdä uuden hakemuksen käräjäoikeudelle. Jos taas holhousviranomaisen hyväksyy sille tehdyn hakemukseen, asia voidaan tarvittaessa saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi 87 a §:ssä säädettyä oikaisukeinoa käyttäen. Näin ollen pääsy tuomioistuimeen on kaikissa tapauksissa turvattu, joten on tarpeetonta, että holhousviranomaisen päätökseen voitaisiin tämän lisäksi hakea valittamalla muutosta.

87 a §. Pykälään on otettu säännökset oikaisukeinosta, jota voidaan käyttää, kun holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojan, muuttanut edunvalvojan tehtävää, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan. Oikaisukeinona olisi käräjäoikeudelle tehtävä ratkaisupyynnö.

Pykälässä säädettyä oikaisukeinoa voidaan käyttää vain silloin, kun holhousviranomaisen on tehnyt hakemuksen mukaisen ratkaisun edellä mainitussa asiassa. Tämä merkitsee sitä, että ratkaisupyynnöjä todennäköisesti tehtäisiin käytännössä suhteellisen harvoin. Vaikka kysymys onkin tapauksista, joissa holhousviranomaisen on suostunut hakemukseen, asiaan osallisten oikeusturva edellyttää, että päätökseen voidaan hakea oikaisua. Jos henkilölle on esimerkiksi hänen omasta hakemuksestaan määrätty edunvalvoja, mutta hän päätöksen tekemisen jälkeen katsoo, ettei hän ole edunvalvonnan tarpeessa ja että hänet on pakotettu tai taivuteltu hakemuksen tekemiseen, hänen tulee voida saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi.

Jos holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n 1 momentin nojalla, ratkaisupyynnön voi tehdä se, jolle edunvalvoja on määrätty. Ratkaisupyynnö voi perustua muun muassa siihen, että hakija katsoo, ettei holhousviranomaisen ole ollut toimivaltainen käsittelemään asiaa, koska hakija ei ollut hakemuksen tehdessään kyennyt ymmärtämään asian merkitystä. Oikeus tehdä ratkaisupyynnö korvaa siten voimassa olevassa 13 §:n 2 momentissa säädetyn oikeuden hakea muutosta holhousviranomaisen päätökseen maini-

tulla perusteella.

Jos holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojalle sijaisen 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyynnön ovat oikeutettuja tekemään sijaisen määräämistä pyytänyt edunvalvoja ja päämies. Jos holhousviranomaisen on muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, ratkaisupyynnön ovat oikeutettuja tekemään päämies ja hakemuksen yhtynyt edunvalvoja.

Jos holhousviranomaisen on vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyynnön voi tehdä edunvalvoja. Ratkaisupyynnön voi näissä tapauksissa koskea esimerkiksi sitä, että edunvalvoja pitää tarpeettomana holhousviranomaisen antamaa määräystä edunvalvojan tehtävän jatkumisesta, kunnes uusi edunvalvoja määrätään.

Jos holhousviranomaisen on hylännyt hakemuksen tai jättänyt sen tutkimatta, asiaa ei voida saattaa kärjäoikeuden ratkaistavaksi käsillä olevassa pykälässä säädetyn tavoin. Oikaisukeinon ulottaminen näihin tapauksiin on tarpeetonta, koska hakija voi joka tapauksessa määräajasta riippumattakin tehdä uuden hakemuksen kärjäoikeudelle. Hyvään hallintoon kuuluu, että holhousviranomaisen hylätessään hakemuksen tai jättäessään sen tutkimatta ilmoittaa hakijalle tästä mahdollisuudesta.

Pykälän 2 momenttiin on otettu säännökset ratkaisupyynnön määräajasta, viranomaisesta, jolle ratkaisupyynnön on toimitettava, sekä ratkaisupyynnön muodosta ja vähimmäissällöstä.

Pykälän 3 momenttiin on otettu säännökset holhousviranomaisen tehtävistä, kun ratkaisupyynnön on sille toimitettu. Holhousviranomaisen olisi viipymättä toimitettava ratkaisupyynnön 70 tai 71 §:ssä tarkoitetun kärjäoikeuden tutkittavaksi. Jos on kysymys edunvalvojan määräämisestä oikeudenkäyntiä varten, holhousviranomaisen asiana olisi valita, toimittaako se ratkaisupyynnön 70 vai 71 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle. Yleensä olisi tarkoituksenmukaisinta toimittaa se 71 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle. Holhousviranomaisen tulisi ratkaisupyynnön ohella lähettää kärjäoikeudelle jäljennös

päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Pykälän 4 momentin mukaan ratkaisupyynnön käsittelyyn tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvin osin, mitä 73 ja 75—83 §:ssä säädetään. Asia käsiteltäisiin siis tuomioistuimessa vastaavasti kuin jos hakemus alun perinkin olisi tehty holhousviranomaisen asemesta kärjäoikeudelle. Holhousviranomaisen päätöksen saattaminen kärjäoikeuden tutkittavaksi ei olisi varsinaista muutoksenhakua, vaan osa päätöksentekomenettelyä. Tuomioistuin voisi näin ollen käsitellessään asiaa ratkaisupyynnön johdosta esimerkiksi 77 §:n mukaisesti uskoa edunvalvojalle tehtävän, jota holhousviranomaiselle tehdyssä hakemuksessa ei ollut vaadittu.

Tuomioistuin voisi asiaa käsitellessään antaa väliaikaisen määräyksen 79 §:n nojalla. Jos holhousviranomaisen on esimerkiksi määrännyt edunvalvojan, tuomioistuin voisi väliaikaisella määräyksellä peruuttaa edunvalvojan määräyksen, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen.

88 §. Pykälän ensimmäisen virkkeen säännös edunvalvonnassa olevan oikeudesta saada tieto holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista häntä itseään koskevista tiedoista ”siten kuin siitä erikseen säädetään” ehdotetaan ajantasaistettavaksi siten, että viittaus kohdistuu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

Pykälän jälkimmäisen virkkeen säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että edunvalvonnassa olleen kuoltua hänen yhdelläkin oikeudenomistajallaan olisi oikeus saada ne tiedot, jotka olisi tullut antaa edunvalvonnassa olevalle itselleen. Tiedonsaantioikeuden kuuluminen kullekin kuolinpesän osakkaalle itsenäisesti on perusteltua esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa yksi pesän osakkaista on toiminut vainajan edunvalvojana ja toinen osakas haluaa perehtyä holhousviranomaisen asiakirjoihin selvittääkseen, miten edunvalvoja on hoitanut tehtävänsä.

92 §. Pykälässä on nykyisin salassapitosäännös, jota sovelletaan muun ohella sellaisiin henkilöihin, jotka käsittelevät tässä laissa tarkoitettuja asioita viranomaisessa. Tämä salassapitovelvollisuus ei kuitenkaan rajoita viranomaisessa toimivalle muussa laissa säädettyä vaitiolovelvollisuutta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että viranomais-

sa tämän lain mukaisia asioita käsittelevän henkilön salassapitovelvollisuuteen sovellettaisiin yksinomaisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Vastaukseen hallituksen esitykseen laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp) eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että tulevaisuudessa suhtaudutaan pidättyvästi viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (EV 303/1998 vp). Ehdotuksella toteutettaisiin eduskunnan lausumasta ilmenevää tavoitetta holhousasioita koskevien tietojen salassapitoa koskevan sääntelyn osalta.

Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisessa toimivan henkilön salassapitovelvollisuuteen sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Säännös on samansisältöinen kuin 1. lakiehdotuksen 47 §:n 2 momentti. Se koskisi käytännössä lähinnä holhousviranomaisia ja tuomioistuimia niiden käsitellessä tässä laissa tarkoitettuja asioita.

Pykälän 2 momentissa säädetään salassapitovelvollisuudesta, joka koskee ensiksikin muita kuin viranomaisessa toimivia eli yksityisiä edunvalvoja tai yksityisen holhous-toimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa olevia henkilöitä. Edellä mainittujen henkilöiden lisäksi 2 momentti koskisi kuitenkin myös kunnan palveluksessa olevia yleisiä edunvalvoja ja muita edunvalvontasioita kunnan palveluksessa käsitteleviä henkilöitä, esimerkiksi edunvalvontatoimiston toimistosihiteeriä. Vaikka kunnallisiin viranomaisiin lähtökohtaisesti sovelletaankin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, erityinen salassapitosäännös on näiden kunnan palveluksessa olevien henkilöiden osalta tarpeellinen, sillä mainitun lain 5 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan viranomaisen asiakirjana ei pidetä asiakirjaa, joka on annettu viranomaiselle yksityisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten tai laadittu sen suorittamiseksi. Mainittua lakia ei näin ollen sovelleta yleiselle edunvalvojalle yksittäisen edunvalvontatehtävän hoitamista varten annettuihin asiakirjoihin tai sen suorittamiseksi laadittuihin asiakirjoihin, vaan tällaisten asiakirjojen salassapito määräytyisi käsillä olevan säännöksen perusteella. Pykälän 2 mo-

mentin salassapitosäännös koskisi lisäksi, samoin kuin voimassa olevan 92 §:n 1 momentti, luottamushenkilöä ja holhous-toimen tehtävässä käytettyä asiantuntijaa.

Edellä mainittujen henkilöiden salassapitovelvollisuus vastaisi laajuudeltaan voimassa olevan 92 §:n 1 momentissa säädettyä salassapitovelvollisuutta.

Voimaantulosäännökset. Voimaantulosäännöksen 2 momentissa säädetään edunvalvojan ennen tämän lain voimaantuloa tekemän oikeustoimen pätevyyden arvioimisen perusteista. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että ehdotetun 34 §:n mukaan edunvalvojan tekemät oikeustoimet edellyttävät holhousviranomaisen lupaa useammassa tapauksissa kuin nykyisin. Ehdotetun säännöksen mukaan kysymys ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn oikeustoimen pätevyydestä ratkaistaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella. Tällainen oikeustoimi ei siten pätevytyäkseen vaadi holhousviranomaisen lupaa, vaikka lupa aikaisemmasta laista poiketen olisi uuden lain mukaan tarpeen. Vastaavasti myös kysymystä siitä, onko edunvalvoja ollut esteellinen edustamaan päämiestä ennen uuden lain voimaantuloa tehdyssä oikeustoimessa, arvioitaisiin tekoajankohtana voimassa olleiden esteellisyyssäännösten perusteella.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa säädetään muutoksenhausta ennen tämän lain voimaantuloa annettuun holhousviranomaisen päätökseen. Ennen lain voimaantuloa annettuun päätökseen haettaisiin muutosta lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan. Tällaista päätöstä koskeva muutoksenhakemus myös käsiteltäisiin muutoksenhakutuomioistuimessa aikaisempien säännösten mukaisesti riippumatta siitä, onko asia tullut vireille muutoksenhakutuomioistuimessa ennen tämän lain voimaantuloa vai sen jälkeen.

1.3. Oikeudenkäymiskaari

Voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten, jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan

häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenevät valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä. Säännös ei sanamuotonsa mukaan mahdollista edunvalvojan määräämistä viran puolesta oikeudenkäyntiä varten silloin, kun asianosaisella tosin on edunvalvoja, mutta tämä ei esimerkiksi esteellisyyden vuoksi voi edustaa päämiestänsä asiassa. Käytännössä on esiintynyt tapauksia, joissa esimerkiksi edunvalvoja ja hänen alaikäinen päämiehensä ovat vasta puolia tai muutoin eri asemassa olevia asianosaisia tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa. Tällaisessa tapauksessa on tarpeettoman monimutkaista, että edunvalvojalle joudutaan erillisessä menettelyssä määräämään sijainen oikeudenkäyntiasian hoitamista varten. Siksi ehdotetaan, että tuomioistuin voisi viran puolesta vireillä olevan asian yhteydessä määrätä oikeudenkäyntiä varten edunvalvojan myös silloin, kun asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa. Se, milloin edunvalvoja on esteellinen, ilmenee holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 2—5 momentista. Muu säännöksessä tarkoitettu este voi olla esimerkiksi sellainen edunvalvojan sairaus, jonka vuoksi hän ei voi käyttää puhevaltaa asiassa.

1.4. Hallintolainkäyttölaki

Hallintolainkäyttölain 19 a §:n 1 momenttia, jossa säädetään mahdollisuudesta määrätä hallintolainkäyttöasiassa asianosaiselle viran puolesta edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten, ehdotetaan muutettavaksi vastaavalla tavalla kuin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n 1 momenttia.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Holhoustoimesta annetun asetuksen (889/1999) 1 § on kumottava sen johdosta, että asiallisesti vastaava säännös sisältyy 2. lakiehdotuksen 34 §:n 1 momentin 13 kohdan d alakohtaan. Holhousviranomaiselle ehdotettujen uusien tehtävien johdosta asetuksen 7 §:n 2 momenttia on lisäksi täydennettävä siten, että holhousviranomaisen velvollisuus tehdä merkintöjä holhousasioiden rekis-

teriin koskee myös niitä tilanteita, joissa holhousviranomaisen ratkaisulla muutetaan asiailtaa, josta on tehty merkintä holhousasioiden rekisteriin. Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi holhoustoimesta annetun asetuksen muuttamisesta.

Edunvalvontavaltuutusta koskevaan lakiehdotukseen sisältyy asetuksenantovaltuus (49 §), jonka mukaan tarkemmat säännökset muun muassa edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin ja tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa päätöksestään holhousviranomaiselle rekisteriin merkitsemistä varten annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

3. Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Tämä on tarpeen muun muassa sen vuoksi, että holhousasioiden rekisteriin ehditään tehdä edunvalvontavaltuutusten rekisteröintiä varten tarvittavat tietotekniset muutokset.

Holhoustoimesta annetun lain 47 a §, joka koski tilintarkastustehtävien siirtämistä holhousviranomaiselta toiselle, ehdotetaan kuitenkin tulevan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun laki on hyväksytty ja vahvistettu. Sama koskee ehdotettuja muutoksia oikeudenkäymiskaareen ja hallintolainkäyttölakiin.

4. Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

Säättämisyjärjestyksen kannalta on aiheellista tarkastella holhoustoimesta annettuun lakiin ehdotettua 47 a ja 87 a §:ää.

Ehdotetun 47 a §:n mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin säätää, että asetuksessa tarkemmin yksilöitävien holhousviranomaisten on vuosittain siirrettävä asetuksessa yksilöitävä määrä tilintarkastustehtäviä toisen holhousviranomaisen suorittaviksi. Edellytyksenä sisäasiainministeriön asetuksen antamiselle olisi, että tilintarkastustehtävien siirtäminen holhousviranomaiselta toiselle on holhousviranomaisten työn tasaamiseksi tarkoituksenmukaista.

Asetuksenantovaltuus on huomionarvoinen ennen muuta perustuslain 21 §:n sen säännöksen kannalta, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Merkityksellinen on myös perustuslain 2 §:n 3 momentti. Sen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslakivaliokunta on pitänyt tehtävien rajoituksetonta siirtämistä viranomaiselta toiselle ongelmallisena myös oikeusturvan kannalta (PeVL 52/2001 vp ja 14/2003 vp).

Perustuslakivaliokunta on käytännössään suhtautunut pidättyvästi mahdollisuuteen poiketa toimivaltaista viranomaista koskevista lain säännöksistä. Valiokunta on etenkin perusoikeuskyskyntäisen sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomainen ilmenee laista yksiselitteisesti (PeVL 21/2001 vp) tai muuten riittävän täsmällisesti (PeVL 47/2001 vp) tai että ainakin viranomaisten toimivaltasuhteiden lähökohdat (PeVL 45/2001 vp) sekä toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävän täsmällisesti (PeVL 7/2001 vp ja 17/2004 vp). Lisäksi perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että laissa yksilöidään riittävän täsmällisesti ne tehtävät, jotka voidaan asetuksella siirtää viranomaiselta toiselle (PeVL 18/2004 vp).

Esityksen mukaan holhousviranomaisen toimivallasta säädetään edelleen laissa. Asetuksella voitaisiin säätää vain, että valvonasta vastaavan holhousviranomaisen on siirrettävä valvontatehtävän toteuttamiseen liittyviä konkreettisia tilintarkastustehtäviä toisen holhousviranomaisen suoritettaviksi. Siirrettävä tehtävä on siten täsmällisesti osoitettu laissa, josta ilmenevät myös toimivallan siirtämisen edellytykset. Näistä syistä on perusteltua katsoa, että ehdotus täyttää perustuslakivaliokunnan käytännössä asetetut vaatimukset sääntelyn tarkkuudesta ja täsmällisyydestä.

Ehdotetun 87 a §:n mukaan oikaisukeinona päätökseen, jolla holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojan, muuttanut edunvalvojan tehtävää, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan, olisi asian saattaminen käräjäoikeuden tutkittavaksi tekemällä kirjalli-

nen ratkaisupyynnö. Ehdotettu oikaisukeino korvaisi lain 13 §:n 2 momentissa nykyisin säädetyn oikeuden hakea muutosta holhousviranomaisen päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen.

Hallintoviranomaisen päätöksestä valitaan lähtökohtaisesti hallintolainkäyttöteitse, jolloin korkein hallinto-oikeus toimii perustuslain 99 §:n 1 momentin mukaisesti ylimpänä lainkäyttöasteena. Edunvalvojan tehtävää koskevien holhousviranomaisen päätösten osalta ehdotetaan siis poikettavaksi tästä yleisestä lähtökohdasta.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt muutoksenhakutien ohjaamista hallintoviranomaisen päätöksestä käräjäoikeuteen poikkeuksellisenä järjestelynä. Poikkeamista on kuitenkin pidetty mahdollisena perustellusta syystä (PeVL 9/2001 vp, 12/2001 vp, 54/2001 vp ja 32/2005 vp). Asiaa arvioidessaan valiokunta on kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, johtaako ehdotettu poikkeuksellinen muutoksenhakutie oikeusturvaongelmiin (PeVL 4/2005 vp ja 32/2005 vp).

Ehdotettu muutoksenhakujärjestelmä pohjautuu perimmältään siihen, että holhousviranomaisena toimivalla maistraatilla on laissa säädetyn edellytyksin käräjäoikeuden kanssa rinnakkainen toimivalta tehdä edunvalvojan tehtävää koskevia päätöksiä. Asiallisesti täysin vastaavia päätöksiä voidaan siis tehdä sekä yleisessä tuomioistuimessa että hallintoviranomaisessa. Ehdotus merkitsisi sitä, että edunvalvojan tehtävää koskevien asioiden tuomioistuinkäsittely keskittäisiin pelkästään yleisiin tuomioistuihin. Edellä jaksossa 3.1 todetuin tavoin uudistus olisi omiaan edistämään yhtenäisen oikeuskäytännön muotoutumista ja se tehostaisi olennaisesti oikaisumenettelyä, joka nyt voimassa olevan sääntelyn mukaan saattaa edellyttää kahta peräkkäistä menettelyä ensiksi hallintotuomioistuimessa ja sen jälkeen yleisessä tuomioistuimessa.

Ehdotettu sääntely ei myöskään johtaisi oikeusturvaongelmiin. Ratkaisupyynnön johdosta asia tulisi kokonaisuudessaan uudelleen tutkittavaksi käräjäoikeudessa normaalissa hakemusasioiden käsittelyjärjestyksessä. Käräjäoikeuden asiassa antamaan ratkaisuun olisi mahdollista hakea muutosta hovioikeudelta tavanomaiseen tapaan.

Esitetyillä perusteilla ja kun kysymys on varsin vähäisestä poikkeamisesta eri tuomioistuulinjojen työnjakoon, esityksen on katsottava olevan sopusoinnussa perustuslain kanssa.

Mainituilla perusteilla hallitus katsoo, että

lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**edunvalvontavaltuutuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Sovellettamisala

Tätä lakia sovelletaan valtuutukseen, jonka valtuuttaja on määrännyt tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan (*edunvalvontavaltuutus*).

2 §

Edunvalvontavaltuutuksen sisältö

Edunvalvontavaltuutuksella valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa tämän omaisuutta koskevissa ja muissa taloudellisissa asioissa. Valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuuttajaa myös sellaisissa tämän henkilöä koskevissa asioissa, joiden merkitystä valtuuttaja ei kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuutusta olisi käytettävä.

Valtuutus voidaan rajoittaa koskemaan määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta.

Valtuutetulla ei ole kelpoisuutta valtuuttajan puolesta antaa suostumusta avioliittoon tai lapseksiottamiseen, tunnustaa isyyttä, hyväksyä isyyden tunnustamista, tehdä tai peruuttaa testamenttia eikä edustaa valtuuttajaa

muussa sellaisessa asiassa, joka on näihin rinnastuvin tavoin henkilökohtainen.

3 §

Valtuutetun henkilö

Oikeushenkilöä ei voida määrätä tässä laissa tarkoitetuksi valtuutetuksi.

4 §

Varavaltuutettu ja toissijainen valtuutettu

Valtuuttaja voi nimetä toisen valtuutetuksi sen varalta, että valtuutettu tulee sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estyneeksi hoitamaan tehtävänsä (*varavaltuutettu*), tai sen varalta, että valtuutettu ei ota tehtävää vastaan, luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä (*toissijainen valtuutettu*).

Varavaltuutettuun ja toissijaiseen valtuutettuun sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään valtuutetusta, jollei erikseen toisin säädetä.

2 luku

Valtakirjan tekeminen ja edunvalvontavaltuutuksen antaminen

5 §

Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen

Valtakirjan edunvalvontavaltuutusta varten

voi tehdä kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö, joka kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen.

6 §

Valtakirjan muoto

Valtakirja edunvalvontavaltuutusta varten on tehtävä kirjallisesti. Valtuuttajan on kahden todistajan ollessa samanaikaisesti läsnä allekirjoitettava valtakirja tai tunnustettava siinä oleva allekirjoituksensa. Todistajien on sen jälkeen todistettava valtakirja allekirjoituksillaan. Todistajien tulee tietää, että asiakirja on edunvalvontavaltuutusta varten tehtävä valtakirja, mutta valtuuttaja voi olla ilmaisematta heille sen sisältöä.

Valtakirjasta on lisäksi käytävä ilmi:

- 1) valtuuttamistarkoitus;
- 2) asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa;
- 3) valtuuttaja ja valtuutettu; sekä
- 4) määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

7 §

Todistuslausuma

Todistajien on merkittävä allekirjoituksensa oheen syntymäaikansa ja yhteystietonsa sekä todistamisen paikka ja aika. Heidän on mainittava, että he ovat olleet samanaikaisesti läsnä valtakirjaa tehtäessä. Heidän on lisäksi tehtävä merkintä valtuuttajan kyvystä ymmärtää valtakirjan merkitys ja muistakin seikoista, joiden he katsovat vaikuttavan valtakirjan pätevyYTEEN.

Todistajien valtakirjaan merkitsemää todistusta siitä, että valtakirjaa tehtäessä on menettänyt 6 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, on pidettävä uskottavana, jollei esiinny seikkoja, jotka vähentävät sen luotettavuutta.

8 §

Todistajan kelpoisuus

Valtakirjan todistajana ei saa olla:

- 1) henkilö, joka on kahdeksantoista vuotta nuorempi tai joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä;
- 2) valtuuttajan puoliso;
- 3) valtuuttajan tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso;
- 4) valtuutettu tai hänen puolisonsa; eikä
- 5) valtuutettuun tai hänen puolisoonsa 3 kohdassa mainitussa suhteessa oleva henkilö.

Puolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa aviopuolisoita ja yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisuukulaiset.

9 §

Edunvalvontavaltuutuksen antaminen

Edunvalvontavaltuutus annetaan luovuttamalla valtakirja valtuutetun haltuun tai muutoin ilmoittamalla siitä valtuutetulle.

3 luku

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo, lakkaaminen ja peruuttaminen

10 §

Edunvalvontavaltuutuksen voimaantulo

Edunvalvontavaltuutus tulee voimaan, kun se on 24 §:ssä säädetyllä tavalla vahvistettu.

Valtuutettu voi jo ennen valtuutuksen vahvistamista ryhtyä valtuutuksen perusteella sellaisiin toimiin, jotka ovat tarpeen valtuuttajan turvaamiseksi vahingolta.

11 §

Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen

Edunvalvontavaltuutus lakkaa olemasta voimassa:

1) kun valtuutus peruutetaan ja peruuttaminen tulee 12 §:n 3 momentin mukaisesti voimaan;

2) kun valtuuttaja kuolee; tai

3) kun valtuutettu ilmoittaa holhousviranomaiselle luopuvansa tehtävästään.

Jos valtuuttajalle määrätään edunvalvoja, valtuutus lakkaa olemasta voimassa siltä osalta kuin edunvalvojan tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Jos valtuuttaja asetetaan konkurssiin, valtuutetun sen jälkeen tekemällä oikeustoimella on sama vaikutus kuin jos oikeustoimen olisi tehnyt valtuuttaja.

Vaikka valtuutus on 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä lakannut olemasta voimassa, valtuutetulla on kuitenkin oikeus, ennen kuin edunvalvoja tai pesänhoitaja voi ryhtyä tarpeellisiin toimiin, valtuutuksen perusteella huolehtia sellaisista toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen valtuuttajan tai konkurssipesän turvaamiseksi vahingolta.

Varavaltuutetun tehtävän lakkaamiseen sovelletaan lisäksi, mitä 21 §:n 2 momentissa säädetään edunvalvojan tehtävän lakkaamisesta.

12 §

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen

Lupaus olla peruuttamatta edunvalvontavaltuutusta ei ole sitova.

Valtuuttaja voi peruuttaa edunvalvontavaltuutuksen, jos hän kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen. Peruuttaminen toimitetaan siten, että valtuuttaja ottaa valtakirjan takaisin tai hävityttää sen. Jos valtuuttaja antaa uuden edunvalvontavaltuutuksen, aikaisempi valtuutus katsotaan peruutetuksi siltä osin kuin uusi valtuutus sisältää sen kanssa ristiriitaisia määräyksiä.

Jos peruuttaminen toimitetaan edunvalvontavaltuutuksen voimaantulon jälkeen, peruuttaminen tulee voimaan, kun se on 28 §:ssä

säädetyllä tavalla vahvistettu.

13 §

Täydentävät säännökset edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisesta

Se, jolle valtuuttaja on ennen edunvalvontavaltuutuksen voimaantuloa erityisellä tiedonannolla ilmoittanut valtuutuksen peruuttamisesta, ei ole oikeutettu vetoamaan siihen, ettei valtuutusta ole peruutettu 12 §:n 2 momentissa mainitulla tavalla.

Jos valtuuttaja on ennen edunvalvontavaltuutuksen voimaantuloa valtuutusta peruuttamatta kieltänyt valtuutettua käyttämästä valtuutusta tai muuten ilmaissut tahtovansa, ettei valtuutusta saateta voimaan, ei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää mainitusta seikasta.

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamiseen sovelletaan lisäksi, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929) 17 ja 19 §:ssä säädetään.

4 luku

Valtuuttajan ja valtuutetun asema

14 §

Valtuuttajan sidonnaisuus oikeustoimeen

Valtuuttaja tulee suhteessaan kolmanteen henkilöön välittömästi oikeutetuksi ja veloitetuksi sellaisen oikeustoimen perusteella, jonka valtuutettu edunvalvontavaltuutuksen rajoissa tekee valtuuttajan nimissä.

15 §

Kelpoisuuden tai toimivallan ylittäminen

Oikeustoimi, jonka tekemiseen valtuutetulla ei ollut kelpoisuutta, ei sido valtuuttajaa.

Jos valtuutettu tehdessään oikeustoimen on toiminut vastoin valtuuttajan hänelle antamia ohjeita, oikeustoimi ei sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti toimivaltansa.

16 §

Valtuutetun yleiset velvollisuudet

Valtuutetun tulee valtuuttajan puolesta toimiessaan tunnollisesti pitää huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistää hänen parastaan.

Ennen kuin valtuutettu tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava valtuuttajan mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta. Kuuleminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos valtuuttaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Valtuutetun on pidettävä valtuuttajalle kuuluvat raha- ja muut varat erillään omista varoistaan.

17 §

Valtuutetun esteellisyys

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa, jos vastapuolena on:

- 1) valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa;
- 2) valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai
- 3) valtuutetun sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa aviopuolisoita ja yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisukulaiset.

Valtuutettu ei saa edustaa valtuuttajaa myöskään silloin, kun valtuutetun ja valtuuttajan edut saattavat muusta kuin 1 momentissa mainitusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään.

18 §

Omaisuuksien lahjoittaminen

Valtuutettu ei saa lahjoittaa valtuuttajan omaisuutta, jollei 2 momentista muuta johdu.

Valtuutettu saa antaa valtuuttajan puolesta lahjan, jonka antamisen perusteet on yksilöity valtakirjassa.

19 §

Oikeustoimien luvanvaraisuus

Valtakirjassa voidaan määrätä, että valtuutetun tekemiin oikeustoimiin sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 34 §:n 1 momentin säännöksiä edunvalvojan tekemien oikeustoimien luvanvaraisuudesta. Määräys voidaan rajoittaa koskemaan määrättyjä oikeustoimia.

Jos valtakirjassa on 1 momentissa tarkoitettu määräys, lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 29 §:n mukaan valvoo valtuutetun toimintaa. Muutoin noudatetaan soveltuvien osin, mitä holhoustoimesta annetun lain 34 §:n 2 ja 3 momentissa, 35 §:ssä ja 36 §:n 2 momentissa säädetään.

20 §

Suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjia koskeviin säännöksiin

Jos valtakirjassa on nimenomaisesti määrätty, että valtuutettu saa edunvalvontavaltuutuksen nojalla myydä tai muuten luovuttaa kiinteistön, hakea kiinnitystä taikka perustaa panttioikeuden kiinteistöön, valtuutettu on kelpoinen edustamaan valtuuttajaa näissä oikeustoimissa sen estämättä, mitä maakaaren (540/1995) 2 luvun 3 §:ssä, 4 luvun 1—3 §:ssä, 16 luvun 4 §:n 3 momentissa ja 17 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään.

Valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen piiriin kuuluvissa asioissa oikeutettu ottamaan vastaan haasteen sen estämättä, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:n 1 momentissa säädetään.

Muualla laissa olevaa säännöstä, joka rajoittaa valtakirjan voimassaoloaikaa, ei sovelleta edunvalvontavaltuutukseen.

Mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, sovelletaan vain, jollei valtakirjassa ole erikseen toisin määrätty.

21 §

Edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin

Jos valtuutettu on sairauden tai esteellisyy-

den vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtäväänsä eikä valtuuttaja ole nimennyt varavaltuutettua, tuomioistuimien tai valtuutetun pyynnöstä holhousviranomaisen voi määrätä edunvalvojan valtuutetun tehtäviin soveltaen, mitä holhousvoimasta annetussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen edunvalvojan tehtävä lakkaa, kun valtuutettu ja edunvalvoja esteen lakattua yhdessä tekevät siitä ilmoituksen 29 §:ssä tarkoitettulle holhousviranomaiselle. Jos valtuutettu ja edunvalvoja ovat eri mieltä siitä, onko edunvalvojan tehtävä lakannut, holhousvoimasta annetun lain 70 tai 71 §:ssä tarkoitettu käräjäoikeus ratkaisee asian jommankumman hakemuksesta.

22 §

Valtuutetun palkkio ja kulujen korvaaminen

Jollei valtuutetun palkkiosta ja kulujen korvaamisesta ole sovittu eikä valtuuttaja ole niistä määrännyt, valtuutetulla on oikeus saada valtuuttajan varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävänsä laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio.

23 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Valtuutettu on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on valtuuttajan puolesta toimiessaan tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut valtuuttajalle.

Vahingonkorvauksen sovittelusta ja korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 ja 6 luvussa säädetään.

Valtuuttaja ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka valtuutettu on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

Valtuutetun velvollisuudesta korvata kolmannelle henkilölle vahinko, jonka tämä kärsii sen johdosta, ettei valtuutetun tekemä oikeustoimi sido valtuuttajaa, on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 25 §:ssä säädetään.

5 luku

Edunvalvontavaltuutuksen ja sen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti

24 §

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistaminen

Holhousviranomaisen on valtuutetun hakemuksesta vahvistettava edunvalvontavaltuutus, jos:

1) valtuuttaja oli valtakirjan tehdessään täyttänyt kahdeksantoista vuotta;

2) valtakirja on tehty 6 §:ssä säädetyllä tavalla; ja

3) valtuuttaja on sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi tullut pääasiallisesti kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Valtuutusta ei kuitenkaan saa vahvistaa, jos:

1) on ilmeistä, että valtuuttaja ei valtakirjan tehdessään kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkitystä tai että valtakirjan todistaneet henkilöt eivät olleet 8 §:n mukaan kelpoisia todistajiksi;

2) on perusteltua aihetta epäillä, että valtuutettu on kykenemätön tai sopimaton toimimaan valtuutettuna; taikka

3) valtuuttajalla on edunvalvoja, jonka tehtäviin kuuluu huolehtia niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Valtuutetun on esitettävä holhousviranomaiselle alkuperäinen valtakirja sekä lääkärintausunto tai muu siihen rinnastettava luotettava selvitys siitä, että valtuutuksen vahvistamiseen on 1 momentin 3 kohdassa säädetty edellytys.

25 §

Toimivaltainen viranomainen

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, jonka toimialueella valtuuttajalla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta.

Jos valtuuttajalla ei ole kotikuntaa Suomessa, valtuutuksen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, jonka toimialueella

hän pääasiallisesti oleskelee.

Jollei 1 ja 2 momentin mukaan ole holhousviranomaista, joka on toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen, valtuutuksen vahvistaa Helsingin maistraatti.

26 §

Kuuleminen ja asian selvittäminen

Holhousviranomaisen on varattava valtuuttajalle tilaisuus tulla kuulluksi edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista koskevan hakemuksen johdosta. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos valtuuttaja ei 24 §:n 3 momentissa tarkoitetun selvityksen mukaan kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Holhousviranomaisen on varattava valtuuttajan aviopuolisolle tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole ilmeisen tarpeeton.

Holhousviranomainen voi tarvittaessa:

- 1) kuulla valtuutettua henkilökohtaisesti;
- 2) varata valtuuttajan vanhemmille, lapsille tai muille läheisille tilaisuuden tulla kuulluiksi; sekä
- 3) vaatia valtuutettua esittämään selvitystä seikoista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa tämän kykyä ja sopivuutta toimia valtuutettuna.

27 §

Edunvalvontavaltuutuksen rekisteröinti

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, holhousviranomaisen on vahvistaessaan valtuutuksen merkittävä se holhousasioiden rekisteriin.

Mitä holhousvoimasta annetun lain 64 §:n 2 momentissa sekä 67 ja 68 §:ssä säädetään edunvalvojaa, hänen tehtävänsä ja päämies-tä koskevista tiedoista, sovelletaan vastaavasti tässä laissa tarkoitettua valtuutettua, hänen tehtävänsä ja valtuuttajaa koskeviin tietoihin.

28 §

Edunvalvontavaltuutuksen peruuttamisen vahvistaminen ja rekisteröinti

Holhousviranomaisen on valtuuttajan hakemuksesta vahvistettava edunvalvontavaltuutuksen peruuttaminen, jos valtuuttaja kykenee ymmärtämään peruuttamisen merkityksen.

Valtuutuksen peruuttamisen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, joka 29 §:n nojalla valvoo valtuutetun toimintaa.

Jos asia on kiireellinen, holhousviranomainen voi valtuutettua kuulematta väliaikaisesti vahvistaa valtuutuksen peruuttamisen. Väliaikainen päätös on voimassa, kunnes asia lopullisesti ratkaistaan, jollei päätöstä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

Jos valtuutus on merkitty holhousasioiden rekisteriin, holhousviranomaisen on vahvistaessaan valtuutuksen peruuttamisen tehtävä siitä merkintä holhousasioiden rekisteriin.

6 luku

Valtuutetun toiminnan valvonta

29 §

Valvova viranomainen

Holhousviranomaisen tulee valvoa valtuutetun toimintaa siten kuin jäljempänä säädetään. Valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka on vahvistanut edunvalvontavaltuutuksen. Jollei valtuutusta ole vahvistettu Suomessa, valvonta kuuluu sille holhousviranomaiselle, joka 25 §:n mukaan olisi toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen.

Holhousviranomainen, jolle valvonta 1 momentin mukaan kuuluu, voi siirtää valvonnan toiselle holhousviranomaiselle, jos valtuuttajalla on kotikunta viimeksi mainitun holhousviranomaisen toimialueella tai jos siirto on muutoin tarpeen valvonnan kannalta. Ennen valvonnan siirtämistä on kuultava valtuutettua ja holhousviranomaista, jolle valvonta aiotaan siirtää.

30 §

Omaisuusluettelo

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtuutetun on kolmen kuukauden kuluessa valtuutuksen vahvistamisesta annettava holhousviranomaiselle luettelo niistä valtuuttajan varoista ja veloista, joiden osalta hänellä valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa. Jos valtuuttaja myöhemmin saa omaisuutta, jonka osalta valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa, luettelo saadusta omaisuudesta on annettava kuukauden kuluessa saannosta. Velvollisuus antaa luettelo ei kuitenkaan koske sellaista toistuvaa suoritusta, jonka valtuuttaja saa luetteloon merkityn oikeuden nojalla.

Jos valtuuttaja tulee kuolinpesän osakkaaksi ja jos valtuutetulla valtuutuksen mukaan on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa kuolinpesää koskevissa asioissa, valtuutetun on toimitettava holhousviranomaiselle jäljennös perukirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on toimitettu.

Holhousviranomainen voi valtuutetun hakemuksesta pidentää 1 momentissa mainittua määräaika, jos se on tarpeen omaisuuden määrän tai muun syyn vuoksi.

31 §

Omaisuusluetteloa koskeva valtuutetun ilmoitus

Edellä 30 §:ssä tarkoitettussa luettelossa valtuutetun on ilmoitettava, että hänen antamansa tiedot ovat oikeat ja ettei hän tahallisesti ole jättänyt mitään mainitsematta. Tuomioistuimien voi velvoittaa valtuutetun vahvistamaan ilmoituksensa tuomioistuimissa valan tai vakuutuksen nojalla, jos holhousviranomainen sitä vaatii.

32 §

Tilinpitovelvollisuus

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asi-

oissa, valtuutettu on velvollinen pitämään kirjaa valtuuttajan varoista ja veloista sekä tilikauden tapahtumista.

Jos valtuutus koskee valtuuttajan edustamista muissa kuin taloudellisissa asioissa, valtuutettu on velvollinen pitämään sellaista kirjaa, että hän voi tehdä selon niistä toimenpiteistä, joihin hän on valtuuttajan puolesta ryhtynyt.

33 §

Velvollisuus antaa tietoja holhousviranomaiselle

Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, valtakirjassa voidaan määrätä, että valtuutetun tulee määräjain, kuitenkin enintään vuosittain antaa holhousviranomaiselle tili. Tällaiseen tiliin sovelletaan soveltuvin osin, mitä holhoustoimesta annetun lain 51 ja 53—56 §:ssä säädetään.

Vaikka valtakirjassa ei ole 1 momentissa tarkoitettua määräystä, holhousviranomainen voi pyytää valtuutettua antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta, jos siihen on syytä.

Valtuutettu on velvollinen pyydettäessä antamaan holhousviranomaiselle 2 momentissa tarkoitettua tilin ja muut tehtävänsä koskevat tarpeelliset tiedot, tositteet ja asiakirjat sekä esittämään hoidettavanaan olevat arvopaperit.

34 §

Holhousviranomaisen pakkokeinot

Jos valtuutettu laiminlyö asianmukaisen tilin, luettelon, tositteen tai pyydetyn selvityksen antamisen, holhousviranomaisen pakkokeinoihin sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

35 §

Toimenpiteet edunvalvontavaltuutuksen lakattessa

Edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemas-

ta voimassa valtuutettu on velvollinen viipymättä luovuttamaan valtakirjan ja hoidosaan olevan omaisuuden valtuuttajalle, tämän edunvalvojalle, toissijaiselle valtuutetulle tai muulle omaisuuteen oikeutetulle.

Kun valtuutus lakkaa olemasta voimassa valtuuttajan kuoleman vuoksi eikä omaisuutta voida viivytyksettä luovuttaa pesän osakkaiden yhteishallintoon, valtuutettu voi luovuttaa omaisuuden sellaisen pesän osakkaan hoidettavaksi, joka perintökaaren (40/1965) 18 luvun 3 §:ssä säädetyn tavoin voi pitää huolta pesän omaisuudesta. Valtuutetun on ilmoitettava omaisuuden luovuttamisesta kaikille niille pesän osakkaille, joiden henkilöllisyys ja olinpaikka on selvillä.

36 §

Päätöstiili

Jollei valtakirjassa toisin määrätä, valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen lakattua olemasta voimassa velvollinen viipymättä antamaan tilin tehtävänsä hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Viimeksi mainitulla on oikeus pyynnöstä saada valtuutetulta nähtäväkseen päätöstiliin sekä holhousviranomaiselle annettuihin tileihin liittyvät tositteet.

Valtuutettu voidaan sakon uhalla velvoittaa näyttämään tositteet siten kuin holhousoimesta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

37 §

Toimenpiteet valtuutetun kuoltua

Jos valtuutettu on kuollut, hänen kuolinpesänsä osakkaiden, pesänselvittäjän ja konkurssipesän velvollisuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä luvussa säädetään valtuutetusta.

Sen, jolle kuolinpesän hallinto kuuluu, tulee huolehtia valtuuttajan omaisuudesta niin kauan kuin se on pesän hallussa.

7 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

38 §

Kansainvälinen toimivalta valtuutuksen vahvistamista ja rekisteröintiä koskevassa asiassa

Suomen viranomainen voi vahvistaa edunvalvontavaltuutuksen, jos valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka. Jos valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa, mutta valtuutus koskee Suomessa olevaa omaisuutta, Suomen viranomainen voi vahvistaa valtuutuksen tämän omaisuuden osalta. Jos Suomen viranomainen on edellä sanotun mukaisesti toimivaltainen vahvistamaan valtuutuksen, se on myös toimivaltainen merkitsemään valtuutuksen holhousasioiden rekisteriin.

Edunvalvontavaltuutus, joka koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, merkitään holhousasioiden rekisteriin, vaikka sitä ei ole vahvistettu Suomessa, jos valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka.

Jos valtuutus on 2 momentin mukaan merkittävä holhousasioiden rekisteriin, valtuutetun on ilmoitettava siitä 29 §:n 1 momentissa tarkoitetulle holhousviranomaiselle.

39 §

Kansainvälinen toimivalta muussa valtuutusta koskevassa asiassa

Suomen viranomainen on toimivaltainen muussa kuin 38 §:ssä tarkoitetussa edunvalvontavaltuutusta koskevassa asiassa, jos:

1) valtuuttajalla on Suomessa asuinpaikka; tai

2) valtuutus on vahvistettu Suomessa ja asian tutkimista Suomessa on olosuhteisiin katsoen pidettävä aiheellisena.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, Suomen viranomainen on toimivaltainen 21 §:n 2 momentissa tarkoitetussa asiassa, jos edunvalvoja on määrätty Suomessa.

Suomen viranomainen voi päättää, että valtuutetun toiminnan valvonta lopetetaan, jos valtuuttajalla ei ole Suomessa asuinpaikkaa

eikä hänellä ole Suomessa sellaista omaisuutta, jota valtuutetun tulee hoitaa. Valvontaa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos siitä aiheutuisi vaaraa valtuuttajan eduille. Päätös valvonnan lopettamisesta on merkittävä holhousasioiden rekisteriin.

40 §

Sovellettava laki

Edunvalvontavaltuutuksen olemassaoloon, laajuuteen, muuttamiseen ja lakkaamiseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa valtuuttajalla valtuutuksen antaessaan oli asuinpaikka, jollei valtuuttaja ole kirjallisesti määrännyt jonkin 2 momentissa mainitun valtion lakia sovellettavaksi.

Valtuuttaja voi määrätä, että 1 momentissa mainitun lain asemesta sovelletaan:

- 1) hänen kansalaisuusvaltionsa lakia;
- 2) hänen aikaisemman asuinpaikkavaltionsa lakia; tai
- 3) sen valtion lakia, jossa hänellä on omaisuutta, tätä omaisuutta koskevalta osalta.

Holhousviranomaisen ja tuomioistuimen menettelyyn niiden käsitellessä tässä laissa tarkoitettua asiaa sekä muutoinkin tapaan, jolla edunvalvontavaltuutusta käytetään, sovelletaan Suomen lakia.

Viittauksella vieraan valtion lakiin ei 1 ja 2 momentissa tarkoiteta asianomaisen vieraan valtion lain kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia säännöksiä.

8 luku

Erinäiset säännökset

41 §

Hallintoa koskevat säännökset

Edunvalvontavaltuutuksen tai sen peruuttamisen vahvistamista ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu,

asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyyteen sovelletaan hallintolakia (434/2003).

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään. Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.

42 §

Päätöksen noudattaminen

Holhousviranomaisen tai hallinto-oikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvontavaltuutuksen tai sen peruuttamisen vahvistamista, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jollei muutoksenhakutuomioisin toisin määrää.

43 §

Muutoksenhaku

Holhousviranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee valvonnan siirtämistä 29 §:n 2 momentin nojalla, 30 §:n 3 momentissa tarkoitettua määrääjän pidentämistä tai 33 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa holhous-toimesta annetun lain 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikakohtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

44 §

Valtuuttajan oikeudenomistajan oikeus saada tietoja

Valtuuttajan kuoltua hänen oikeudenomistajallaan on oikeus saada tieto niistä holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista valtuuttajaa koskevista tiedoista, jotka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun

lain (621/1999) nojalla olisi tullut antaa valtuuttajalle itselleen.

45 §

Valtuutetun oikeus saada tietoja

Sosiaali- tai terveydenhuollon viranomaisen tai toimintayksikkö ja terveydenhuollon ammattihenkilö sekä yksityinen sosiaalipalvelun tuottaja ovat jo ennen edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan valtuutetulle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko valtuuttaja 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu tavoin tullut kykenemättömäksi huolehtimaan niistä asioista, joita valtuutus koskee.

Kun valtuutus on vahvistettu, valtuutetulla on niissä asioissa, joita valtuutus koskee, oikeus saada ne tiedot, joihin valtuuttajalla itsellään on oikeus, jollei erikseen toisin säädetä.

Valtuutetulla on ilman valtuuttajan suostumusta oikeus avata vain sellaisia valtuuttajalle saapuneita kirjeitä tai niihin rinnastettavia suljettuja viestejä, joiden voidaan lähettäjän nimen tai muun erityisen seikan perusteella päätellä koskevan asiaa, jota edunvalvontavaltuutus koskee.

46 §

Tietojenantamisvelvollisuus

Valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, pankki ja muu rahalaitos, sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikkö ja terveydenhuollon ammattihenkilö sekä yksityinen sosiaalipalvelun tuottaja ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia pyynnöstä antamaan holhousviranomaiselle ja tuomioistuimelle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen vireillä olevan asian ratkaisemiseksi.

Holhousviranomaisen tai tuomioistuin voi pyytää kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon toimielimeltä lausunnon, jos selvityksen saaminen asianomaisen olosuhteista on tar-

peen tässä laissa tarkoitettussa asiassa. Pyyntö on osoitettava sen kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon toimielimelle, jossa asianomaisella on kotikunta, tai jos hänellä ei ole kotikuntaa Suomessa, jossa hän pääasiallisesti oleskelee.

Jos muun kuin 2 momentissa tarkoitettujen tiedon tai selvityksen antamisesta aiheutuu sen antamiseen velvolliselle huomattavia kustannuksia tai merkittävää lisätyötä, selvityksen antamisesta voidaan periä kohtuullinen maksu.

47 §

Salassapitovelvollisuus

Valtuutettu ei ilman valtuuttajan suostumusta saa ilmaista edunvalvontavaltuutukseen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka valtuuttajan taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei estä asian ilmaisemista:

- 1) valtion tai kunnan viranomaiselle taikka muulle henkilölle tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;
- 2) syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämistä varten;
- 3) tuomioistuimelle, jos se on tarpeen tämän lain mukaisessa asiassa; eikä
- 4) sille, jolla on lain nojalla oikeus saada asiasta tieto.

48 §

Rangaistussäännökset

Joka kieltäytyy antamasta tietoja, joiden antamiseen hän on 46 §:n mukaan velvollinen, on tuomittava *edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa säädetyn tietojenantamisvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 1 momentissa tarkoitettusta teosta, jollei holhousviranomaisen ole ilmoittanut sitä syytteen pantavaksi.

Rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

49 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset edunvalvontavaltuutuksen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin, tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa päätöksestään holhousviranomaisel-

le rekisteriin merkitsemistä varten sekä muutoin tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

50 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valtuutukseen, jota koskeva valtakirja on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki**holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan holhoustoimesta 1 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (442/1999) 74 §:n 2 momentti,

muutetaan 13 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 32 §, 34 §:n 1 momentin 10, 11 ja 13 kohta sekä 2 momentti, 45 §:n 3 momentti, 64 §:n 1 momentti, 73 §:n 3 momentti, 79 ja 81 §, 83 §:n 1 momentti, 85—88 § ja 92 §:n 1 ja 2 momentti, sekä

lisätään 15 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi 17 a ja 47 a §, 73 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, 76 §:ään uusi 2 momentti, 82 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 86 a ja 87 a § seuraavasti:

2 luku

Edunvalvojat

13 §

Hakemus edunvalvojan määräämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

15 §

Tuomioistuin voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomaisen voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaika, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai

9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista.

16 §

Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi vapauttaa tehtävästään muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman, jos hän sitä pyytää. Samalla holhousviranomainen voi omasta aloitteestaan tarvittaessa määrätä edunvalvojan jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty.

17 §

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomainen voi 3 momentissa mainitulla perusteella määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän määrittämistä lakkaamaan.

17 a §

Hakemus edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai edunvalvojan tehtävän määrittämiseksi lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

32 §

Edunvalvoja ei saa lahjoittaa päämiehensä omaisuutta.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai lapsi taikka joku, jota

edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Muu edunvalvoja kuin alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi ei saa edustaa päämiestään myöskään, jos vastapuolena on:

1) edunvalvojan lapsen puoliso taikka edunvalvojan puolison lapsi tai tämän puoliso;

2) edunvalvojan tai hänen puolisonsa lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai

3) edunvalvojan sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 2 ja 3 momentissa aviopuolisoita ja yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisuukulaiset.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään myöskään silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta kuin 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä joutua asiaansa ristiriitaan keskenään.

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeutta taikka osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä, lukuun ottamatta 13 kohdan g alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia;

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitettun asumisoikeuden, osakkeiden tai osuuksien nojalla hallittua huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä määräaikaikäisellä sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

13) antaa rahalainaa tai vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun

lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

a) varojen tallettamista Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen;

b) valtion, Ahvenanmaan maakunnan, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkimista;

c) sellaisten arvopapereiden hankkimista, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitetuina tavoin julkisesti kauppaa;

d) osuuksien hankkimista Suomessa rekisteröidyssä sijoitusrahastolain (48/1999) 2 §:n 9 kohdassa mainitun sijoitusrahastodirektiivin mukaisessa sijoitusrahastossa tai sellaisessa sijoitusrahastolain 128 §:n 1 momentissa tarkoitettussa ulkomaisessa yhteissijoitusyhteisössä, joka mainitun 128 §:n 2 momentin mukaan saa markkinoida osuuksiaan Suomessa;

e) osuuksien hankkimista muussa kuin d alakohdassa tarkoitettussa sijoitusrahastossa, jos rahaston pääomasta rahaston sääntöjen mukaan vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna b ja c alakohdassa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;

f) a—e alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavien sijoituskohteiden hankkimista, joista valtioneuvoston asetuksella niin säädetään;

g) sellaisten osakkeiden tai osuuksien hankkimista, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. Jos oikeustoimeen tai toimenpiteeseen ryhdytään useiden edunvalvonnassa olevien puolesta, lupaa voidaan kaikkien osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Asian käsitelleen holhousviranomaisen on tällöin ilmoitettava päätöksestään holhousviranomaisille, joille valvonta kuuluu muiden osalta. Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oikeustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jolle tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hake-

musasiakirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään.

45 §

Päämies ei ole vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

6 luku

Edunvalvojan toiminnan valvonta

Valvova viranomainen

47 a §

Jos se on holhousviranomaisten työn taamiseksi tarkoituksenmukaista, sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää, että holhousviranomaisen, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa, on siirrettävä 56 §:ssä tarkoitettuja tilintarkastustehtäviä toisen holhousviranomaisen suoritettaviksi. Sisäasiainministeriön asetuksella säädetään tarkemmin tilintarkastustehtäviä siirtävistä ja vastaanottavista holhousviranomaisista, vuosittain siirrettävien tilintarkastustehtävien määrästä sekä muutoin siirron toteuttamisesta.

Vastuu valvonnasta säilyy siirrosta huolimatta muilta osin siirtävällä holhousviranomaisella.

Päätökseen, jolla tilintarkastustehtävä on siirretty, ei saa hakea muutosta valittamalla.

64 §

Holhousasioiden rekisteri on valtakunnallinen rekisteri, jota holhousviranomaiset ja Väestörekisterikeskus pitävät edunvalvojan ja edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa (/20) tarkoitettuna valtuutettuna toiminnan valvomiseksi ja kolmansien oikeuden turvaamiseksi. Rekisteriin saadaan merkitä edunvalvojaa ja hänen päämiestään tai valtuutettua ja valtuuttajaa koskevat tunniste- ja yhteystiedot. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä tiedot henkilön toimintakelpoisuuden rajoittamisesta, toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä, edunvalvojan tehtävästä ja

määräämisen perusteesta tai edunvalvontavaltuutuksen sisällöstä, omaisuusluettelon, tilin ja hoitosuunnitelman antamisesta ja tarkastamisesta, 34 §:ssä tarkoitettua lupaa koskevasta päätöksestä sekä holhousviranomaisen 57 ja 60 §:n mukaisista toimenpiteistä. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä sellaisia rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, jotka eivät ole henkilötietoja.

73 §

Jos se, jonka etua on valvottava, on antanut edunvalvontavaltuutuksen ja edunvalvojan määrääminen saattaa aiheuttaa, että edunvalvontavaltuutus lakkaa kokonaan tai osaksi olemasta voimassa, valtuutetulle on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos kuulemistilaisuuden varaamista koskeva tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

Jos kuulemistilaisuuden varaamista koskevaa tiedoksiantoa ei ole kuultavan tilan vuoksi saatu toimitetuksi sille, jonka etua on valvottava, tiedoksianto toimitetaan 82 §:n nojalla määrätyle edunvalvojalle. Jos edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei ole kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellista, kuulemisesta voidaan kuitenkin luopua.

76 §

Jos 1 momentissa tarkoitettu kuultava ei ilman huomattavaa vaikeutta voi saapua istuntoon tai jos siihen on muu erityinen syy, kuuleminen voidaan toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. Jos asiaa ei voida viivyttää, määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, sekä muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä

ennen peruuteta tai muuteta.

Väliaikaiseen määräykseen ei saa hakea muutosta.

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Väliaikainen määräys voidaan kuitenkin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi, jos asiaa ei voida viivyttää. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitse varata myöskään, jos kuulemistilaisuuden varaamista koskeva tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

82 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettun oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 44 §:ssä säädetään edunvalvojan osalta.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee käräjäoikeuden päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

9 luku

Holhustoimen hallinto ja muutoksenhaku holhousviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muutta-

mista tai määräämistä lakkaamaan ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyyteen sovelletaan hallintolakia.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään. Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 a §

Holhousviranomaisen päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai tehtävästään vapauttamista, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee holhousviranomaisen päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

87 §

Holhousviranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaisissa (586/1996) säädetään.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee edunvalvojan määräämistä 12 §:n nojalla, edunvalvojan tehtävän muuttamista

15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, edunvalvojien keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun määräajan pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikankohdtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

87 a §

Jos holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n nojalla, muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, hakija voi saattaa asian käräjäoikeuden tutkittavaksi (*ratkaisupyynnö*). Jos on kysymys sijaisen määräämisestä 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyynnön voi tehdä myös päämies.

Ratkaisupyynnö on tehtävä 30 päivän kuluessa holhousviranomaisen päätöksen tiedoksi saamisesta. Se on toimitettava päätöksen tehneelle holhousviranomaiselle. Ratkaisupyynnö on tehtävä kirjallisesti, ja siinä on ilmoitettava se holhousviranomaisen päätös, jota ratkaisupyynnö koskee, sekä miltä osin ja millä perusteella ratkaisupyynnön tekijä on päätökseen tyytymätön.

Holhousviranomaisen on viipymättä toimitettava ratkaisupyynnö 70 tai 71 §:ssä tarkoitettun käräjäoikeuden tutkittavaksi. Holhousviranomaisen on samalla lähetettävä käräjäoikeudelle jäljennös päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Ratkaisupyynnön käsittelyyn tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvin osin, mitä 73 ja 75—83 §:ssä säädetään.

88 §

Edunvalvonnassa olevalla on oikeus saada tieto holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista häntä itseään koskevista tiedoista siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Edunvalvonnassa olleen kuoltua hänen oikeudenomistajallaan on oikeus saada ne tiedot, jotka olisi tullut antaa edunvalvonnassa olevalle itselleen.

92 §

Viranomaisessa toimivan salassapitovelvollisuuden sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Edunvalvoja, holhustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö ja holhustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 47 a § tulee kuitenkin voimaan päivänä kuuta 20 .

Arvioitaessa sellaisen oikeustoimen pätevyyttä, jonka edunvalvoja on tehnyt ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, haetaan muutosta ja muutoksenhakemus käsitellään noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §, sellaisena kuin se on laissa 444/1999, seuraavasti:

12 luku

Asianosaisista

4 a §

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä tai jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa, tuomiois-

tuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojan sovelletaan holhustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki**hallintolainkäyttölain 19 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1996 annetun hallintolainkäyttölain (586/1996) 19 a §, sellaisena kuin se on laissa 446/1999, seuraavasti:

19 a §

Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä tai jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa, tuomiois-

tuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä asianosaiselle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojan sovelletaan holhustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

Helsingissä 19 päivänä toukokuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Leena Luhtanen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan holhoustoimesta 1 päivänä huhtikuuta 1999 annetun lain (442/1999) 74 §:n 2 momentti,

muutetaan 13 §, 15 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 32 §, 34 §:n 1 momentin 10, 11 ja 13 kohta sekä 2 momentti, 45 §:n 3 momentti, 64 §:n 1 momentti, 73 §:n 3 momentti, 79 ja 81 §, 83 §:n 1 momentti, 85—88 § ja 92 §:n 1 ja 2 momentti, sekä

lisätään 15 §:ään uusi 3 momentti, 16 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, lakiin uusi 17 a ja 47 a §, 73 §:ään uusi 4 ja 5 momentti, 76 §:ään uusi 2 momentti, 82 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 86 a ja 87 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Edunvalvojat

Edunvalvojat

13 §

Hakemus edunvalvojan määrittämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. *Jos holhousviranomainen katsoo, ettei hakemukseen voida suostua, sen tulee hakijan pyynnöstä siirtää asia käräjäoikeudelle, jollei hakemus ole ilmeisen perusteeton.*

Päätökseen, jonka holhousviranomainen tekee 1 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta, ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätökseen, jolla hakemus on hyväksytty, voidaan kuitenkin hakea valittamalla muutosta sillä perusteella, ettei hakija pyynnön tehdessään kyennyt ymmärtämään asian merkitystä.

13 §

Hakemus edunvalvojan määrittämiseksi 12 §:n nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

15 §

Edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa voidaan tarvittaessa muuttaa.

16 §

Edunvalvoja on vapautettava tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

15 §

Tuomioistuimien voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomaisen voi tarvittaessa muuttaa edunvalvojan tehtävää tai määräyksen voimassaoloaikaa, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän tai määräyksen voimassaoloajan muuttamista.

16 §

Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään myös, jos hän sitä pyytää. Alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi voidaan omasta pyynnöstään vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä ainoastaan, jos siihen on erityinen syy.

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomaisen voi vapauttaa tehtävästään muun edunvalvojan kuin alaikäisen lapsensa huoltajana olevan vanhemman, jos hän sitä pyytää. Samalla holhousviranomaisen voi omasta aloitteestaan tarvittaessa määrätä edunvalvojan jatkamaan tehtävässään, kunnes uusi edunvalvoja on määrätty.

17 §

Tuomioistuimen ohella myös holhousviranomaisen voi 3 momentissa mainitulla perusteella määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan, jos edunvalvoja on määrätty 8 tai 9 §:n nojalla. Edellytyksenä on lisäksi, että päämies kykenee ymmärtämään asian merkityksen ja että hän yhdessä edunvalvojan kanssa pyytää edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan.

17 a §

Hakemus edunvalvojan tehtävän muuttamiseksi 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamiseksi tehtävästään 16 §:n

3 momentin nojalla tai edunvalvojan tehtävän määrittämiseksi lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla on tehtävä sille holhousviranomaiselle, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa.

32 §

Edunvalvoja ei saa lahjoittaa päämiehensä omaisuutta.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai muu edunvalvojalle läheinen henkilö taikka joku, jota edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan myös silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään.

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai asumisoi-

32 §

Edunvalvoja ei saa lahjoittaa päämiehensä omaisuutta.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai lapsi taikka joku, jota edunvalvoja edustaa. Jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja, hänellä on kuitenkin valta edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole perinnönjaossa esitettyjen vaatimusten tai muiden jakoon liittyvien seikkojen johdosta ristiriidassa keskenään.

Muu edunvalvoja kuin alaikäisen lapsensa huoltajana oleva vanhempi ei saa edustaa päämiestään myöskään, jos vastapuolena on:

1) edunvalvojan lapsen puoliso taikka edunvalvojan puolison lapsi tai tämän puoliso;

2) edunvalvojan tai hänen puolisonsa lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso; tai

3) edunvalvojan sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus.

Puolisoilla tarkoitetaan 2 ja 3 momentissa aviopuolisoita ja yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muussa parisuhteessa eläviä. Sukulaisiin rinnastetaan vastaavat puolisukulaiset.

Edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään myöskään silloin, kun edunvalvojan ja hänen päämiehensä edut saattavat muusta kuin 2 tai 3 momentissa mainitusta syystä joutua asiassa ristiriitaan keskenään.

34 §

Jollei laissa toisin säädetä, edunvalvojalla ei ole oikeutta ilman holhousviranomaisen lupaa päämiehensä puolesta:

10) luovuttaa tai vastiketta antamalla hankkia *asumisoikeusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeut-*

keusasunnoista annetussa laissa (650/1990) tarkoitettua asumisoikeutta;

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitetun oikeuden nojalla hallittua huoneistoa määräaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

13) vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

a) valtion, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemia joukkovelkakirjoja;

b) arvopapereita, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin julkisesti kauppaa;

c) osuuksia sellaisessa sijoitusrahastossa, jonka pääomasta vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna a ja b alakohdissa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;

d) a—c alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavia sijoituskohteita, joista asetuksella niin säädetään; sekä

e) sellaisia osakkeita tai osuuksia, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitaloudessa tavallisesti käytet-

ta taikka osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat hallitsemaan huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä, lukuun ottamatta 13 kohdan g alakohdassa tarkoitettuja osakkeita tai osuuksia;

11) luovuttaa 10 kohdassa tarkoitetun asumisoikeuden, osakkeiden tai osuuksien nojalla hallittua huoneistoa tai muuta osaa rakennuksesta tai kiinteistöstä määräaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi kuin vuodeksi täysi-ikäisyyden alkamisesta;

13) antaa rahalainaa tai vastiketta antamalla hankkia sijoituspalveluyrityksistä annetun lain (579/1996) 2 §:ssä tarkoitettuja sijoituskohteita taikka osuuksia yhteisöissä lukuun ottamatta:

a) varojen tallettamista Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa toimiluvan saaneeseen luottolaitokseen;

b) valtion, Ahvenanmaan maakunnan, kunnan tai kuntayhtymän liikkeeseen laskemien joukkovelkakirjojen hankkimista;

c) sellaisten arvopapereiden hankkimista, joilla käydään arvopaperimarkkinalain (495/1989) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tavoin julkisesti kauppaa;

d) osuuksien hankkimista Suomessa rekisteröidyssä sijoitusrahastolain (48/1999) 2 §:n 9 kohdassa mainitun sijoitusrahastodirektiivin mukaisessa sijoitusrahastossa tai sellaisessa sijoitusrahastolain 128 §:n 1 momentissa tarkoitettussa ulkomaisessa yhteissijoitusyrityksessä, joka mainitun 128 §:n 2 momentin mukaan saa markkinoi-da osuuksiaan Suomessa;

e) osuuksien hankkimista muussa kuin d alakohdassa tarkoitettussa sijoitusrahastossa, jos rahaston pääomasta rahaston sääntöjen mukaan vähintään kolme neljäsosaa on sijoitettuna b ja c alakohdassa tarkoitettuihin joukkovelkakirjoihin ja arvopapereihin;

f) a—e alakohdassa tarkoitettuihin rinnastettavien sijoituskohteiden hankkimista, joista valtioneuvoston asetuksella niin säädetään;

g) sellaisten osakkeiden tai osuuksien hankkimista, joiden tuottaman oikeuden pääasiallisena sisältönä on oikeus kotitalou-

tävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oikeustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusasikirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään.

dessa tavallisesti käytettävän hyödykkeen tai palvelun saamiseen, jos osuuteen ei liity henkilökohtaista vastuuta yhteisön veloista.

Lupaa on haettava siltä holhousviranomaiselta, joka 46 tai 47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toimintaa. *Jos oikeustoimeen tai toimenpiteeseen ryhdytään useiden edunvalvonnassa olevien puolesta, lupaa voidaan kaikkien osalta hakea myös holhousviranomaiselta, jolle valvonta kuuluu heistä jonkun osalta. Asian käsitelleen holhousviranomaisen on tällöin ilmoitettava päätöksestään holhousviranomaisille, joille valvonta kuuluu muiden osalta.* Jos lupaa haetaan alaikäisen puolesta tehtävään oikeustoimeen, holhousviranomaisen on varattava 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle tilaisuus tulla kuulluksi, jollei tämän mielipide luotettavasti käy ilmi hakemusasikirjoista. Asianosaisen kuulemiseen sovelletaan muutoin, mitä *hallintolaissa (434/2003)* säädetään.

45 §

Päämies ei ole velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

45 §

Päämies ei ole *vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla* velvollinen korvaamaan vahinkoa, jonka edunvalvoja on aiheuttanut toimiessaan hänen lukuunsa.

6 luku

Edunvalvojan toiminnan valvonta*Valvova viranomainen*

47 a §

*Jos se on holhousviranomaisten työn ta-
saamiseksi tarkoituksenmukaista, sisäasi-
ainministeriön asetuksella voidaan säätää,
että holhousviranomaisen, joka 46 tai
47 §:n mukaan valvoo edunvalvojan toiminta-
ta, on siirrettävä 56 §:ssä tarkoitettuja ti-
lintarkastustehtäviä toisen holhousviran-
omaisen suoritettaviksi. Sisäasiainministe-
riön asetuksella säädetään tarkemmin tilin-
tarkastustehtäviä siirtävistä ja vastaanotta-
vista holhousviranomaisista, vuosittain siir-*

rettävien tilintarkastustehtävien määristä sekä muutoin siirron toteuttamisesta.

Vastuu valvonnasta säilyy siirrosta huolimatta muilta osin siirtävällä holhousviranomaisella.

Päätökseen, jolla tilintarkastustehtävä on siirretty, ei saa hakea muutosta valittamalla.

64 §

Holhousasioiden rekisteri on valtakunnallinen rekisteri, jota holhousviranomaiset ja väestörekisterikeskus pitävät edunvalvojan toiminnan valvomiseksi ja kolmansien oikeuden turvaamiseksi. Rekisteriin saadaan merkitä edunvalvojaa ja hänen päämiestään koskevat tunnist- ja yhteystiedot. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä tiedot henkilön toimintakelpoisuuden rajoittamisesta, toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä, edunvalvojan tehtävästä ja määräämisen perusteesta, omaisuusluettelon, tilin ja hoitosuunnitelman antamisesta ja tarkastamisesta, 34 §:ssä tarkoitettua lupaa koskevasta päätöksestä sekä holhousviranomaisen 57 ja 60 §:n mukaisista toimenpiteistä. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä sellaisia rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, jotka eivät ole henkilötietoja.

64 §

Holhousasioiden rekisteri on valtakunnallinen rekisteri, jota holhousviranomaiset ja Väestörekisterikeskus pitävät edunvalvojan ja edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa (/20) tarkoitetun valtuutetun toiminnan valvomiseksi ja kolmansien oikeuden turvaamiseksi. Rekisteriin saadaan merkitä edunvalvojaa ja hänen päämiestään tai valtuutettua ja valtuuttajaa koskevat tunnist- ja yhteystiedot. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä tiedot henkilön toimintakelpoisuuden rajoittamisesta, toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä, edunvalvojan tehtävästä ja määräämisen perusteesta tai edunvalvontavaltuutuksen sisällöstä, omaisuusluettelon, tilin ja hoitosuunnitelman antamisesta ja tarkastamisesta, 34 §:ssä tarkoitettua lupaa koskevasta päätöksestä sekä holhousviranomaisen 57 ja 60 §:n mukaisista toimenpiteistä. Rekisteriin saadaan lisäksi merkitä sellaisia rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, jotka eivät ole henkilötietoja.

73 §

Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos kuultavaksi kutsuminen olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

73 §

Jos se, jonka etua on valvottava, on antanut edunvalvontavaltuutuksen ja edunvalvojan määrääminen saattaa aiheuttaa, että edunvalvontavaltuutus lakkaa kokonaan tai osaksi olemasta voimassa, valtuutetulle on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Tilaisuutta tulla kuulluksi ei kuitenkaan tarvitse varata, jos kuulemistilaisuuden varaamista koskeva tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla tuomioistuimen kuulutuksella.

Jos kuulemistilaisuuden varaamista koskevaa tiedoksiantoa ei ole kuultavan tilan

vuoksi saatu toimitetuksi sille, jonka etua on valvottava, tiedoksianto toimitetaan 82 §:n nojalla määrätylle edunvalvojalle. Jos edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten ei ole kuultavan oikeusturvan kannalta tarpeellista, kuulemisesta voidaan kuitenkin luopua.

74 §

Jos kuultava ei ilman huomattavaa vaikeutta voi saapua istuntoon tai jos siihen on muu erityinen syy, kuuleminen voidaan toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella.

(kumotaan)

76 §

Jos 1 momentissa tarkoitettu kuultava ei ilman huomattavaa vaikeutta voi saapua istuntoon tai jos siihen on muu erityinen syy, kuuleminen voidaan toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. Määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, jos asiaa ei voida viivyttää. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

Väliaikaiseen määräykseen ei saa hakea muutosta.

79 §

Asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. *Jos asiaa ei voida viivyttää, määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, sekä muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä.* Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes tuomioistuin antaa asiassa päätöksen, jollei määräystä sitä ennen peruuteta tai muuteta.

Väliaikaiseen määräykseen ei saa hakea muutosta.

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei

81 §

Mitä 69—80 §:ssä säädetään, on soveltuvin osin voimassa myös asiassa, joka koskee edunvalvojan vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista *tai määräämistä lakkaamaan*, sekä asiassa, joka koskee toimintakelpoisuuden rajoituksen poistamista tai muuttamista.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua asiaa on edunvalvojalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. *Väliaikainen määräys voi-*

kuitenkaan tarvitse varata, jos kuultavaksi kutsuminen olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitetulla tuomioistuimen kuulutuksella.

daan kuitenkin antaa varaamatta edunvalvojalle tilaisuutta tulla kuulluksi, jos asiaa ei voida viivyttää. Tilaisuutta tulla kuulluksi ei tarvitse varata myöskään, jos kuulemistilaisuuden varaamista koskeva tiedoksianto olisi toimitettava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitetulla tuomioistuimen kuulutuksella.

82 §

Edellä 1 momentissa tarkoitetun oikeudenkäyntiavustajan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 44 §:ssä säädetään edunvalvojan osalta.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

83 §

Käräjäoikeuden päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään taikka jolla jonkun toimintakelpoisuutta on rajoitettu, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee käräjäoikeuden päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

9 luku

Holhustoimen hallinto ja muutoksenhaku holhousviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyteen sovelletaan hallintomenettelylakia.

9 luku

Holhustoimen hallinto ja muutoksenhaku holhousviranomaisen päätökseen

Hallintoa koskevat säännökset

85 §

Edunvalvojan määräämistä tai vapauttamista tehtävästään tai hänen tehtävänsä muuttamista tai määräämistä lakkaamaan ja tässä laissa tarkoitettua lupaa tai velvoittamista koskeva asia ratkaistaan holhousviranomaisessa esittelystä. Muutoin asia ratkaistaan holhousviranomaisessa siten kuin asian ratkaisemisesta maistraatin toimivaltaan kuuluvassa asiassa erikseen säädetään.

Jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu, asian käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyteen sovelletaan *hallintolakia*.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperuste-laissa (150/1992) säädetään.

Holhousviranomaisen suoritteista peritään maksuja siten kuin valtion maksuperuste-laissa (150/1992) säädetään. *Holhousviranomaisen voi kuitenkin yksittäistapauksessa määrätä, ettei sen suoritteesta peritä maksua, jos maksuvelvollisen maksukyky on olennaisesti alentunut käytettävissä olevat tulot ja varallisuus huomioon ottaen elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta tai jos maksun periminen olisi muusta syystä kohtuutonta.*

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 §

Kun holhousviranomaista on pyydetty määräämään edunvalvoja tämän lain 12 §:n 1 momentin nojalla, *muuttamaan edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla tai määräämään edunvalvojan tehtävä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla*, holhousviranomaisen tulee kuulla henkilökohtaisesti sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys. Holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

86 a §

Holhousviranomaisen päätöstä, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai tehtävästään vapauttamista, on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Sama koskee holhousviranomaisen päätöstä, jolla edunvalvojan tehtävää on muutettu, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

87 §

Holhousviranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee edunvalvojen keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun määräjän pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämiskohdasta, ei saa valittamalla hakea muutosta.

87 §

Holhousviranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka koskee *edunvalvojan määräämistä 12 §:n nojalla, edunvalvojan tehtävän muuttamista 15 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan vapauttamista tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla, edunvalvojan tehtävän määräämistä lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla*, edunvalvojen keskinäisen erimielisyyden ratkaisemista 30 §:n 3 momentin nojalla, 48 §:n 3 momentissa tarkoitetun mää-

rääjän pidentämistä tai 51 §:n 1—3 momentissa tarkoitettua tilivelvollisuuden täyttämisaikajankohdtaa, ei saa valittamalla hakea muutosta.

87 a §

Jos holhousviranomaisen on määrännyt edunvalvojan 12 §:n nojalla, muuttanut edunvalvojan tehtävää 15 §:n 3 momentin nojalla, vapauttanut edunvalvojan tehtävästään 16 §:n 3 momentin nojalla tai määrännyt edunvalvojan tehtävän lakkaamaan 17 §:n 4 momentin nojalla, hakija voi saattaa asian käräjäoikeuden tutkittavaksi (ratkaisupyynnö). Jos on kysymys sijaisen määrittämisestä 12 §:n 3 momentin nojalla, ratkaisupyynnön voi tehdä myös päämies.

Ratkaisupyynnö on tehtävä 30 päivän kuluessa holhousviranomaisen päätöksen tiedoksi saamisesta. Se on toimitettava päätöksen tehneelle holhousviranomaiselle. Ratkaisupyynnö on tehtävä kirjallisesti, ja siinä on ilmoitettava se holhousviranomaisen päätös, jota ratkaisupyynnö koskee, sekä miltä osin ja millä perusteella ratkaisupyynnön tekijä on päätökseen tyytymätön.

Holhousviranomaisen on viipymättä toimitettava ratkaisupyynnö 70 tai 71 §:ssä tarkoitettun käräjäoikeuden tutkittavaksi. Holhousviranomaisen on samalla lähetettävä käräjäoikeudelle jäljennös päätöksestään ja asiassa kertyneet asiakirjat.

Ratkaisupyynnön käsittelyyn tuomioistuimessa sovelletaan soveltuvin osin, mitä 73 ja 75—83 §:ssä säädetään.

88 §

Edunvalvonnassa olevalla on oikeus saada tieto holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista häntä itseään koskevista tiedoista siten kuin siitä erikseen säädetään. Edunvalvonnassa olleen kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus saada ne tiedot, jotka olisi voitu antaa edunvalvonnassa olevalle itselleen.

88 §

Edunvalvonnassa olevalla on oikeus saada tieto holhousviranomaisen asiakirjoissa olevista häntä itseään koskevista tiedoista siten kuin *viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999)* säädetään. Edunvalvonnassa olleen kuoltua hänen *oikeudenomistajallaan* on oikeus saada ne tiedot, jotka olisi *tullut* antaa edunvalvonnassa olevalle itselleen.

92 §

Valtion, kunnan tai holhoustoimen edun-

92 §

Viranomaisessa toimivan salassapitovel-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

valvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö, edunvalvoja ja holhustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Vaitiolovelvollisuus, josta 1 momentissa säädetään, ei rajoita viranomaisessa toimivalle muussa laissa säädettyä vaitiolovelvollisuutta.

vollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Edunvalvoja, holhustoimen edunvalvontapalvelun tuottajan palveluksessa oleva henkilö, luottamushenkilö ja holhustoimen tehtävässä käytetty asiantuntija eivät ilman asianomaisen suostumusta saa ilmaista holhustoimeen liittyvän tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 47 a § tulee kuitenkin voimaan päivänä kuuta 20 .

Arvioitaessa sellaisen oikeustoimen pätevyyttä, jonka edunvalvoja on tehnyt ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Holhousviranomaisen päätökseen, joka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, haetaan muutosta ja muutoksenhakemus käsitellään noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 4 a §, sellaisena kuin se on laissa 444/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 luku

12 luku

Asianosaisista**Asianosaisista**

4 a §

4 a §

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä hänelle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä *tai jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa*, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä *asianosaiselle* edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

4.

Laki**hallintolainkäyttölain 19 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä heinäkuuta 1996 annetun hallintolainkäyttölain (586/1996) 19 a §, sellaisena kuin se on laissa 446/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 a §

19 a §

Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä hänelle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä *tai jos asianosaisen edunvalvoja on esteellisyyden vuoksi tai muusta syystä estynyt käyttämästä siinä puhevaltaa*, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä *asianosaiselle* edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

Liite
Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

holhoustoimesta annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä, *kumotaan* holhoustoimesta 10 päivänä syyskuuta 1999 annetun asetuksen (889/1999) 1 § ja *muutetaan* 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 §

Mitä 1 momentissa säädetään tietojen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin, on vastaavasti sovellettava, kun holhousviranomaisen määrää edunvalvojan holhoustoimesta annetun lain 12 §:n nojalla tai kun holhousviranomaisen ratkaisulla muutetaan asiatilaa, josta on tehty merkintä holhousasioi-

den rekisteriin. Jos päätös käy noudatettavaksi vasta lainvoimaisena, tiedot kuitenkin merkitään holhousasioiden rekisteriin vasta päätöksen saatua lainvoiman.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .